

TC.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE İSTİHBARATTAN SORUMLU KURUMLARIN
YAPISI, FAALİYET ALANLARI, ARALARINDAKİ BİLGİ
PAYLAŞIMI VE SORUNLARIN BELİRLENMESİ**

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
GÜVENLİK ÇALIŞMALARİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Ali ATILIR**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ece ÜNSAL**

İSTANBUL – 2018

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Ali ATILIR

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Türkiye’de İstihbarattan Sorumlu Kurumların Yapısı, Faaliyet Alanları, Aralarındaki Bilgi Paylaşımı ve Sorunların Belirlenmesi

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ANABİLİM DALI : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 01.01.2018

SAYFA SAYISI : 83

TEZ : Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ece ÜNSAL

DANIŞMANLARI

DİZİN TERİMLERİ : İstihbarat, Türkiye’de İstihbarat

TÜRKÇE ÖZET : Bu çalışmanın temel amacı; Türkiye Cumhuriyeti’nde daha başarılı bir İstihbarat Topluluğu kurulabilmesi için mevcut istihbarat kurumlarında bulunan eksik ve aksayan yönlerinin tespit edilerek çözüm önerileri üzerinde durulacaktır.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Ali ATILIR

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını arz ve beyan ederim.

Ali ATILIR

.../.../2018

JÜRİ ÜYELERİNİN KABUL VE ONAY SAYFASI

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ali ATILIR'ın Türkiye'de İstihbarattan Sorumlu Kurumların Yapısı ,Faaliyet Alanları, Aralarındaki Bilgi Paylaşımı ve Sorunların Belirlenmesi adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi Ve Uluslararası anabilim dalı Güvenlik Çalışmaları bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan İmza
Bkkkk BBBBB

Üye İmza
Prof.Dr. Bkkkk BBBBB
(Danışman)

Üye İmza
Prof.Dr. Bkkkk BBBBB

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2018

İmzası
Unvanı, Adı SOYADI
Enstitü Müdürü

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca doğaya ve evrene hâkim olma güdüsü her dönemde yaşanmıştır. Geçmişten günümüze meydana gelen savaşlar, yıkımlar yine bu üstünlük mücadelesi nedeniyle yaşandığı görülmektedir. Tarihsel bu süreç içerisinde süregelen üstünlük mücadelesinde başarılı olmanın en etkili silahının bilmek ve bu bilgiyi faydaya kullanmak olduğu görülmektedir. Bilmek kavramının bu denli önemli olduğu bu ortamda nasıl elde edildiği konusu da önem arz etmektedir. İstihbarat kavramı bu noktada bilgiye ulaşmada kullanılan enstrümanların başında yer almaktadır. Günümüzde yaşanan ekonomik, siyasal ve soğuk savaş dönemlerinde yine en çok ihtiyaç duyulan enstrümanın istihbarat kavramı olduğu görülmektedir. Tüm Dünyada olduğu gibi ülkemizde de ulusal ve uluslar arası terör örgütlerinin faaliyetlerini kontrol altına alabilmek ve eylemlerini sonlandırabilmek için güçlü istihbarat teşkilatlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer bir ifade ile savaş veya benzeri mücadelelerde galibiyet sadece silah üstünlüğü ile elde edilememekte, başarılı istihbarat faaliyetleri sayesinde elde edilen bilgiler mücadelelerin kazanılmasında büyük rol oynamaktadır.

İstihbarat faaliyetleri ile elde edilen bilgiler sadece mücadelelerin kazanılması için değil aynı zamanda ülke güvenliğinin sağlanması açısından, ülke ekonomisinin gelişebilmesi açısından, teknolojik gelişmeleri takip edebilmek açısından ve siyasi istikrarın sağlanması açısından son derece önemlidir. İstihbarat teşkilatları güçlü olan ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarının da güçlü olması buna iyi bir örnek olarak verilebilir. Günümüzde istihbarat alanını sadece devletler değil, özel şirketler ve finans çevreleri de kullanmaktadırlar. Elde ettikleri bilgiler sayede rakip firmalar hakkında bilgi sahibi olmakta ve kendi faaliyetlerine bu doğrultuda yön vererek rekabette galip çıkma peşindedirler. Öyle ki birçok ülke, ulusal /uluslararası şirket ve finans çevreleri bilgi toplama alanına büyük yatırımlar yapmakta ve strateji geliştirmektedirler.

Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada; ülkemizde daha başarılı bir istihbarat topluluğu oluşabilmesi için, Türkiye’de istihbarattan sorumlu kurumların yapıları ve faaliyet alanları incelenerek, bu kurumlar arasında koordinasyon eksikliğinden kaynaklı sorunların belirlenmesi amaçlanmış ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: İstihbarat, Türkiye’de İstihbarat, Milli İstihbarat Teşkilatı

SUMMARY

During the history of mankind, the motivation to dominate nature and the environment has been experienced in every period. It is seen that the wars and demolitions that have come from the past to the present day have been experienced because of this struggle for superiority. It is also important how the concept of knowing is so important in this environment. The concept of intelligence is at the forefront of instruments used to access information at this point. In today's economic political and cold wars, it is seen that the most needed argument is the concept of intelligence. There is a need for powerful intelligence services to control the activities of national and international terrorist organizations, which are taking place in our country as it is in the whole world, and to end their actions. In other words, winning in battle or similar struggles plays a major role not only in weapons superiority, but in the acquisition of data fights as a result of effective intelligence activities.

Information obtained through intelligence activities is crucial not only for the acquisition of struggles but also for ensuring the security of the country, in terms of the development of the country's economy, in terms of pursuing technological developments and ensuring political stability. A good example is that the socio-economic structures of countries with good intelligence services are strong. Today, not only in the States but also in the companies and finance circles, they have knowledge about other companies and they are trying to win the competition in order to direct their activities in this direction. The concept of intelligence is now an indispensable source of inspiration for the politics of the country's politics. So many countries and national / transnational corporations and financial circles are making great investments in intelligence and developing strategies.

All of this information in the light of this study; In order to create a successful intelligence service and network in our country, it is aimed to determine the problems that occur in the data flow with each other by examining the existing structures and fields of activity of the intelligence agencies responsible in Turkey and focused on solution proposal.

Keywords: Intelligence, Intelligence in Turkey, National Intelligence Organization

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ	V
TABLolar LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
EKLER LİSTESİ.....	VIII
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	1
ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ.....	3
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
1.4. ARAŞTIRMANIN SORULARI.....	4
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	4
1.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
İSTİHBARAT KAVRAMI VE İŞLEVSELLİĞİ.....	6
2.1. İSTİHBARAT KAVRAMININ TANIMI.....	6
2.2. İŞLEVLERİNE GÖRE İSTİHBARAT TÜRLERİ.....	10
2.2.1. Ana İstihbarat Türleri	10
2.2.1.1. İç İstihbarat.....	11
2.2.1.2. Dış İstihbarat	11
2.2.2. Alt Kategorideki İstihbarat Türleri.....	12
2.2.2.1. Askeri İstihbarat.....	12
2.2.2.2. Teknolojik İstihbarat.....	16
2.2.2.3. Ekonomik İstihbarat.....	17
2.2.2.4. Sosyo/Kültürel İstihbarat.....	18
2.2.2.5. Siyasal İstihbarat	19
2.2.2.6. Stratejik İstihbarat.....	20
2.3. İSTİHBARAT ÇARKI.....	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	26
TÜRKİYE'DE İSTİHBARATTAN SORUMLU KURUMLARIN YAPISI ve ARALARINDAKİ BİLGİ PAYLAŞIMI.....	26

3.1.İSTİHBARAT YAPMA GÖREV VE YETKİSİ OLAN KURUMLAR	26
3.1.1.Millî İstihbarat Teşkilatı.....	26
3.1.2.Emniyet Genel Müdürlüğü.....	31
3.1.3.Jandarma Genel Komutanlığı.....	35
3.1.4.Genelkurmay Başkanlığı	37
3.2.İSTİHBARATIN KOORDİNASYONU İLE GÖREVLİ KURUMLAR	39
3.2.1.İçişleri Bakanlığı	39
3.2.2.Dışişleri Bakanlığı	40
3.2.3.Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu	42
3.2.4.Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı.....	43
3.2.5.Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı.....	44
3.2.6.Siber Güvenlik Kurulu	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	49
ÜLKEMİZDEKİ İSTİHBARAT SİSTEMİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER 49	
4.1.ALGI PROBLEMİ	49
4.2.SİSTEMSEL PROBLEMLER.....	51
4.3.YAPISAL PROBLEMLER.....	52
4.3.1. Hacim Sorunu	53
4.3.2. Fonksiyon Çatışması Sorunu	54
4.3.3. Koordinasyon Sorunu.....	55
4.4.EKOL PROBLEMİ	57
4.5.EĞİTİM VE ÖĞRETİM SORUNLARI.....	60
4.6.HUKUKSAL PROBLEMLER	63
4.7.KURUMLARARASI ÇEKİŞME/ÇATIŞMA PROBLEMİ	66
4.8.ŞEFFAFLAŞMAMA PROBLEMLERİ	67
4.9. DENETİM PROBLEMLERİ.....	67
4.10.EKONOMİK SORUNLAR.....	70
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
KAYNAKÇA.....	77
EKLER	-

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Bkn.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
CIA	: Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ELINT	: Elektronik istihbarat
HUMINT	: İnsan istihbaratı
IMINT	: Görüntünün tespiti
MASINT	: Fiziksel özelliklerin tespiti
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	: Kuzey Atlantik Savunma Paktı
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
SIGINT	: Sinyal istihbaratı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri

TABLÖLÖR LİSTESİ

	SAYFA
Tablo-1: Klasik İstihbarat - Modern İstihbarat Karşılaştırma Tablosu	9
Tablo-2: İstihbarat alanında Eğitim ve Öğretim Veren Kurumlar	62
Tablo-3: İstihbarat Alanında Bilimsel Çalışmalar	63
Tablo-4: MİT'in Yıllık Bütçesi (Yıl/TI)	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

	SAYFA
Şekil-1: İstihbarat Çarkı, Milli İstihbarat Teşkilatı	23
Şekil-2: İstihbarat Çarkı, Dünya Literatüründe Kabul Gören	24
Şekil-3: MİT Müsteşarlığına ait Teşkilat Yapılanması	29
Şekil-4: EGM İstihbarat Dairesi Başkanlığına ait Teşkilat Yapılanması	33
Şekil-5: EGM İstihbarat Daire Başkanlığına ait Ayrıntılı Yapılanması	34
Şekil-6: Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilat Yapılanması	37
Şekil-7: İçişleri Bakanlığı Güvenlik ve İstihbarat Teşkilat Yapılanması	40
Şekil-8: Araştırma Ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapılanması	42
Şekil-9: Telekomünikasyon İletişim Daire Başkanlığı Teşkilat Yapılanması	44
Şekil-10: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Teşkilat Yapılanması	46

EKLER LİSTESİ

EK-A : Milli İstihbarat Hakkında Görseller

EK-B : Milli İstihbarat Teşkilatı Değişim Çalışmaları Görselleri

EK-C : Milli İstihbarat Teşkilatı Operasyonu Hakkında Görseller

ÖNSÖZ

Tüm Dünyada olduğu gibi ülkemizde de ulusal ve uluslararası terör örgütlerinin faaliyetlerini kontrol altına almak ve eylemlerini sonlandırabilmek için güçlü istihbarat teşkilatlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde istihbarat sadece savaş dönemlerinde kullanılan bir araç olmaktan çıkmış teknolojiden ekonomiye, siyasetten sosyal alanlara kadar her alanda kullanılan bir kavram halini almıştır. Böylesine geniş bir yelpazede ihtiyaç duyulmasına rağmen ülkemizde önyargılarla uzak durulması gereken bir alan olarak görülmesi nedeniyle bilimsel çalışmaların sayıca az olduğu görülmektedir. İstihbarat alanındaki çalışmaların yetersizliği nedeniyle ülkemizde bulunan istihbarat teşkilatlarındaki sorunlar gün yüzüne çıkmamış dolayısıyla da istihbarat teşkilatları istenilen seviyede gelişmemişlerdir. Son dönemlerde ülkemizde meydana gelen olaylara bakıldığında özellikle 15 Temmuz 2016 tarihinde Fetullahçı Terör Örgütü üyelerince gerçekleştirilen hain darbe kalkışmasının çok daha önceden haber alınarak engellenememesi istihbarat teşkilatlarımızın acilen reformize edilmesinin gerektiğini gün yüzüne çıkartmıştır. Bu bilgiler ışığında ülkemizde daha başarılı bir istihbarat topluluğu oluşturabilmek için; Ülke sınırları içerisinde ve dışarısında faaliyet gösteren istihbarat teşkilatlarını yeniden yapılandırmak, birbirleri ile olan irtibatlarını arttırarak entegre olmalarını sağlamak, işlevselliklerini artırmak, olaylara proaktif müdahale edebilir hale getirebilmek ve istihbarat teşkilatlarında görülen zafiyetlerin belirlenerek sorunların giderilebilmesi gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada tespit edilen bu eksiklikler üzerinde durulmuş ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu tez çalışması esnasında tüm imkânlarını seferber ederek desteklerini esirgemeyen sevgili eşim Yasemin'e ve tüm aileme, yine bu tez çalışması esnasında yol göstericiliği ve ilhamlarından dolayı saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Ece UYSAL' a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ali ATILIR

GİRİŞ

İstihbarat, disiplinler arası bir bilim dalı olarak askeri, ekonomik, siyasi ve sosyal olayları anlama ile ulusal ve uluslararası arenada yaşanan gelişmeleri öngörmeyi hedefleyen evrensel sosyal bir bilimdir. Bir devletin ulusal ve uluslar arası alanda güvenliğinin etkin bir şekilde sağlanabilmesi için istihbarata olan ihtiyacı göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olduğu görülmektedir. İstihbarat alanında kullanılan bilgilerin elde edilebilmesi için de çeşitli kaynaklardan yararlanılmaktadır. Tarihi süreç içinde kullanılan kaynaklar incelendiğinde, söz konusu bu kaynaklarda dönemsel çeşitlilik görülmektedir. İnsanlık tarihinin büyük bir bölümünü meşgul ettiği görülen birinci nesil savaş zamanlarında siyasi ve askeri istihbarat elde edebilmek için insan faktörü kullanılmıştır. Zamanla gelişen teknolojiye bağlı olarak kullanılan kaynaklar çeşitlenmiş ve günümüzde artık uzay sistemlerinden siber alanlara kadar çok geniş bir yelpazede istihbarat alanında kullanılan bilgiler elde edilebilmektedir.

İstihbarat alanında kullanılan ham bilginin elde edilmesinden sonra belirli bir işleme tabi tutulması ve ardından ortaya çıkan bu bilgi veya ürünün hangi alanda nasıl kullanılacağı konuları önem arz etmektedir. Elde edilen ham bilginin işlenerek bir ürün haline dönüştürülmesi ve faydaya kullanılmasında insan faktörü ön plandadır. Özellikle 21. yüzyılın başından sonra, istihbarat kavramına yönelik yeni yaklaşımların geliştirildiği görülse de, istihbarat faaliyetlerde değişmeyen en önemli yapı taşının insan faktörü olduğu gerçeğidir. Buradan hareketle İstihbarat oluşum süreçlerinin tüm evrelerinde insan faktörü ve buna bağlı olarak uzmanlaşmış kalifiye personel durumu önemlidir.

İstihbarat teşkilatlarının mevcut bir olgu ya da durumla ilgili istihbarat üretmenin yanı sıra geleceğe dönük öngörülerinin de olması gerekmektedir. Ülkeler, ileriye öngörebilme, muhtemel problemlerle ilgili önceden bilgi sahibi olma, olayların gerçek sebeplerini keşfetmek için başarılı istihbarat teşkilatlarına gereksinim duymaktadırlar. Bu anlamda istihbarat teşkilatları devletin belirlenen hedeflerine yönelik tehdit ve riskleri tespit etmeli ve karar mercilerin doğru karar verebilmeleri konusunda gereken bilgileri zamanında ulaştırmaları gerekmektedir. Bu durumda istihbaratın siyasal anlamda karar verme mekanizmalarının en önemli girdilerinden birisi olduğu görülmektedir. Bu kapsamda; ülkemizde meydana gelebilecek olayların proaktif olarak tespitini yapabilen, gelecekle ilgili doğru öngörülerde bulunabilen, ülkemiz sınırları içerisi ve dışarısında menfaatlerimizi tehdit eden olayları zamanında tespiti yapılarak ilgili birimlerle süratle temasa geçebilen, teknolojik imkanları son derece iyi kullanan, Kurum içi bilgi akışını hızlı ve güvenli şekilde sağlayan mevcut

yapıdan daha başarılı bir istihbarat topluluğuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanda yapılacak akademik çalışmaların gelişim sürecine ışık tutacağı, katkı sağlayacağı kuşkusuzdur. Özellikle bu konudaki kaynakların, belli bir zamana kadar, yaşanmış hatıralarla komplo teorilerinden oluştuğu söylenebilir. Ancak son yıllarda, istihbaratın özellikle akademik alanda daha fazla yer almasıyla beraber, teori oluşturmaya dönük çalışmaların ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Bunun yanında, istihbaratla ilgili yapılan çalışmaların umut verici olmasıyla birlikte akademik anlamda yapılan çalışma sayısının yeterli olmadığını da belirtmek gerekir. Yapılan bu çalışmada akademik alanda bulunan bu eksikliğe katkı sağlamak amacı ile Türkiye’de istihbarattan sorumlu kurumların yapısı, faaliyet alanları, aralarındaki bilgi paylaşımı ve sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmada; Ülkemizde faaliyet gösteren istihbarat kurumlarının daha aktif bir yapıya kavuşabilmeleri için mevcut yapılarındaki aksayan hususların tespit edilmesi ve ne gibi değişikliklerle bu kurumların daha başarılı bir hale gelebileceği araştırılmıştır. Başta güvenlik alanı olmak üzere özellikle ülkemizin Ortadoğu coğrafyasında bulunması, sınır komşusu olduğumuz ülkelerde terör örgütlerinin yapılanmaları ve dış güçlerin bu ülkelerdeki ırksal ve mezhepsel çatışmalarını sürekli güncel kalması için yaptıkları çalışmalar nedeniyle ülkemiz terör eylemleri açısından riskli hale gelmektedir. Bu bölgelerden gelebilecek saldırı ve eylemlerin önceden tespit edilerek olayların vuku bulmadan engellenmesi büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada istihbarat kavramı hakkında gerekli görülen konular ile ülkemizde bulunan mevcut istihbarat yapılarından başlayarak, faaliyet alanları, aralarındaki bilgi paylaşımı ve aksayan hususların tespiti gibi ana temalar araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı ülkemizde faaliyet gösteren istihbarat kurumlarının yapıları ile çalışma alanlarının tespiti yapılarak başta bu kurumlar aralarındaki bilgi paylaşımından kaynaklı sorunlar ile diğer sorunlar ve eksikliklerin tespit edilerek çözüm önerilerinin tespitinin yapılması amaçlanmıştır. Ülkemizde İstihbarat alanında yapılan araştırmaların yetersizliği de dikkate alındığında; bu çalışma ile ülkemizde daha başarılı bir istihbarat topluluğunun oluşabilmesi için ne gibi çalışmaların yapılacağına veya yapılması gerektiğine dair fikirler sunduğu gibi, nihai hedef olarak Ülkemiz İstihbarat Kurumlarının gelişimine katkı sağlanmak amaçlanmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İstihbarat kavramı ilk insanın varoluşundan başlayarak günümüze değin geçen dönemlerde insanın yaşamını idame ettirebilmesi için gereken temel kavramlardan olduğu görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde ilk olarak avlanmak için av peşinde takip yapılmasıyla başladığı görülmekte ve sırasıyla doğaya hakim olma güdüsü, kabileler arasındaki üstünlük mücadelesi ve sonrasında

savaşların kazanılması için kullanılan bir kavram halini almıştır. Günümüzde ise tarihsel süreç içerisindeki işlevlerinin yanı sıra terör örgütlerinin faaliyetlerini önceden haberdar olarak bertaraf edebilmesi, ülke ekonomisinin gelişiminin sağlanması, sosyo/kültürel yapının gelişimi, teknolojik gelişmelerin takip edebilmesi ve istihbarat alanından elde edilen bilgiler neticesinde öngörülerin oluşturulması ve bu sayede ülke istikrarının sağlanması açısından son derece önemlidir. Ülke politikalarının belirlenmesinde İstihbarat kavramı son derece önemli bir duruma gelmiştir. Yukarıda belirtilen nedenlerle bu çalışmada; Ülkemiz İstihbarat Kurumlarının Dünyada başarılı oldukları kabul gören istihbarat teşkilatlarıyla rekabet edebilecek bir seviyeye gelebilmeleri için eksikliklerin tespit edilmesi ve çözüm önerileri üzerinde durulması önem arz etmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SORULARI

Araştırmada ülkemizde daha başarılı bir istihbarat topluluğuna ulaşabilmek için nasıl, ne şekilde hangi araçlar ile mümkün olabileceği ve mevcut yapıda hangi değişikliklerin yapılacağı temel soruları üzerinde durulmuştur.

- I. İstihbarat nedir? İstihbarat neden önemlidir?
- II. İstihbarat kavramının tarihçesi ve gelişimi nasıl olmuştur?
- III. Ülkemiz istihbarat topluluğundaki eksik ve aksayan hususlar nelerdir?
- IV. Dünyada başarılı olarak kabul gören Amerika Birleşik Devletleri İstihbarat Topluluğu ile ülkemiz istihbarat topluluğundan farkları nelerdir?
- V. Tüm dünyada kabul gören başarılı bir istihbarat teşkilatına ulaşabilmek için mevcut istihbarat teşkilatlarımızda ne gibi değişikliklere gidilmelidir?

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Ülkemizde istihbarat alanından uzak durulması gereken bir alan olarak görülmesi özellikle gizli belgelerin ifşası ve araştırma yapılan kurumların yapısı hakkında bilgiler verileceğinden bahisle, konusu suç teşkil eden konulara değinilebileceği önyargılarıyla bu alanda yeteri kadar çalışmanın bulunmaması araştırmanın analiz ve derinliğini etkilemektedir.

1.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma toplam dört bölümden oluşmaktadır.
Birinci bölümde araştırmanın metodu işlenmiştir.

İkinci bölümde; istihbarat kavramı ve işlevselliği, istihbarat kavramının tanımı ve işlevlerine göre istihbarat türleri, istihbarat çarkı başlıkları incelenmiştir. Bu kapsamda kavramlar tanımlarıyla birlikte açıklanmıştır. Bu anlamda istihbarat, hangi alanlarda ihtiyaç duyulduğunun tespit edilerek haberlerin kaynaktan toplanmasıyla başlayan ve elde edilen bilgilerin kıymetlendirilerek karar vericilere ve müşterilere sunulmasına kadar geçen süreyi ifade etme durumu açıklanmıştır. Dolayısıyla da ham bilginin elde edilmesinin istihbarat süreci için temel olması, haber veya verilerin herhangi bir işleme tabi tutulmadan ham haliyle istihbarat alanında bir bilgi olmadığının bilinmesi de önemlidir. Bu hususlarda mevcut yapının durumu araştırılmıştır. Bu bölümde nitel araştırma yöntemlerinden kaynak tarama tekniği sistemli bir şekilde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; Türkiye’de istihbarattan sorumlu kurumların yapısı ve aralarındaki bilgi paylaşımı konusu aktarılacaktır. Öncelikle istihbarat yapma görev ve yetkisi olan kurumlar başlığında; Milli İstihbarat Teşkilatı, Genelkurmay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın yapıları incelenmiştir. İstihbaratın Koordinasyonu İle Görevli Kurumlar başlığı altında İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı ve Siber Güvenlik Kurulu kurumları ele alınmış kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

Son bölümde; ülkemizde bulunan Mevcut istihbarat sistemindeki problemler başlığı altında algı problemi, sistemsel problemler, yapısal problemler, ekol sorunu, eğitim sorunları, hukuksal problemler, kurumlar arası çatışma/çekişme, şeffaflaşamama sorunu, denetim sorunu ve ekonomik sorun alanları değerlendirilecektir. Bu anlamda Türkiye’deki istihbarattan sorumlu Teşkilatlarının yapıları, görev alanları ile aralarındaki koordine eksikliğinden kaynaklı bilgi paylaşımında yaşanan hususların tespiti yapılarak bu konular hakkında çözüm önerileri üzerinde durulacaktır. Bu çalışmanın yöntemi ise mevcut istihbarat durumu ortaya çıkartılarak açıklama tekniğine başvurulacağından nitel araştırma yöntemlerinden kaynak tarama tekniği ve açıklayıcı araştırma tekniğidir. Tez çalışmasında Kamuya açık kaynaklarda yer alan yayınlardan faydalanılmıştır. Buradan hareketle literatür taraması, kitap, makale ve internet kaynakları, deklarasyonlar, kanunlar, haber ajansları ile tezin konusuna katkıda bulunabilecek tüm yasal imkânlardan yararlanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

İSTİHBARAT KAVRAMI VE İŞLEVSELLİĞİ

Bu bölümde istihbarat kavramı ve tanımının üzerinde durulduktan sonra işlevlerine göre istihbarat türleri ve İstihbarat Çarkı incelenecektir.

2.1.İSTİHBARAT KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

İstihbarat kelime anlamı Türk Dil Kurumunda “Yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar”¹ olarak tanımlanmıştır. Günümüzde ise istihbarat kavramı daha çok haberlerin işlenmesi sonucu üretilen bir ürün veya bilgi anlamını taşımaktadır. Milli İstihbarat Teşkilatının istihbarat tanımında ham bilgilerin işlenmesinin neticesinde üretilen bilgi şeklinde ifade edilmektedir. Daha ayrıntılı bir tanım yapmak gerekirse; İstihbarat ihtiyaç duyulan alanların tespiti yapılarak bu alanlarda yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilerin bir araya toplanıp değerlendirilerek analiz edilmesi ve çıkan sonucun değerlendirilerek kullanıma elverişli hale getirilmesi olarak tanımlanabilir. İstihbarat tekniği teşkilatıyla faaliyetleri itibariyle olması gereken organ ve konuları kapsamaktadır. İstihbarat kavramının; araştırma yapılması, delillerin toplanması, planların yapılması ilmi ve akli uygulamalar ile o kavramları değerlendirerek bir sonuç elde etmeyi de kapsayan bir anlamı vardır. İstihbarat kavramını bütün yönleriyle ele alarak bir tanımı yapmak gerekirse; bir ülkenin huzuru ve refahı için başta güvenlik alanı olmak üzere, ekonomik, siyasi, sosyal vb. tüm alanlarda ülke içerisinden ve ülke sınırları dışarisinden gelebilecek olan tehditlerin önceden tespit edilerek bertaraf edilmesi anlamını taşımaktadır.

İstihbaratın tanımlarına bakıldığında ortak bir noktaya varılmadığı gibi teori geliştirmeyle ilgili olarak da farklı düşünceler bulunmaktadır. Bu alanda Kriptoloji üzerine çalışmaları olan gazeteci David Kahn’un teori geliştirme çabalarının önemli olduğu görülmektedir. Kahn’un, istihbaratı geçmiş, bugün ve gelecek başlıklarında değerlendirdiği ve İstihbaratın Tarihsel Teorisi adını verdiği makalesinde ileri sürdüğü teoride üç prensipten bahsettiği görülmektedir:

- I.İstihbarat güç çekme ve kumandanın sağlamaştırma fonksiyonuyla olanakların iyi biçimde kullanılmasına fayda sağlamaktadır.
- II. İstihbarat savaşlarda esas unsurdan ziyade, yardımcı kuvvettir.

¹ Türkçe Sözlük, “*Türk Dil Kurumu Yayınları*”, 11.Baskı, Ankara, 2011, s.123.

III. İstihbarat saldırıya sadece yardımcı olurken savunmanın belirleyici bir özelliği niteliğini taşımaktadır.²

İstihbarat kavramının özellikle son elli yıl içerisinde uluslararası ilişkiler çerçevesinde gelişen akademik disiplin bir şekilde kabul edildiği görülmektedir. Bu anlamda istihbaratın ortaya çıkması ve eğitimi sürecindeyse akademisyen ve bilim adamlarının istihbarat teorisine gereksinim duydukları, ancak eksikliği görülen bu teorilerin ileri düzeyde geliştirilemediğini söylemek gerekir.³ Bu alanda oluşturulması gereken ve genel anlamda kabul gören bir teorinin, fonksiyonel istihbarat faktörlerinin görev, kabiliyet ve rollerinin açıklığa kavuşturulduğu gibi, istihbaratın neler yapıp yapamayacağı gibi konuları da ortaya koyması gerekir. Bu durumda, istihbaratın farklılaşan güvenlik ortamları kapsamında yeni fonksiyonlar edinmesinin önünün de açılacağı düşünülebilir.⁴ Bunun yanında riskin çeşidi ve büyüklüğünün devamlı olarak artması sebebiyle istihbarata düşen görevlerin çok fazla çeşitlendiği ve istihbaratın da böylece çalışma alanının genişlediği görülmektedir.⁵ İstihbaratın yöntem ve kapsamının teorileştirilmesi, gerek devlet düzeyinde gerekse de akademik çalışmalarda istihbarat sistemlerinin geliştirilmesi adına önemli olarak değerlendirilmektedir.

İstihbarat alanının ilk defa ne zaman ve kim tarafından, hangi koşullarda kullanıldığı konusunda disiplin içerisinde tartışmalar bulunmakla beraber tarihte istihbarat alanında ilk faaliyetlerin avlanmak için av peşinde takip yapılmasından başladığı görülmektedir. Hz. Nuh'un Tufan sonrasında suların çekilip çekilmediğinin tespiti için güvercin yollayarak araştırma yapması istihbarat faaliyeti olarak değerlendirilmektedir.⁶ İstihbarat faaliyetlerinin tarih açısından bakıldığında çok eski yıllara dayanmaktadır. Milattan önce 500. yıllarında yaşadığı bilinen dünyaca ünlü Çinli lider ve filozof Sun Tzu "Düşmanın yaptığı faaliyetler hakkında sürekli ve gecikmeden bilgi aldirmedikçe ve bu bilgiler kapsamında ne zaman hücumla geçileceğinin bilinmediğinden, savaşlar kaybedilebilir. Sahip olunması gereken bu bilgiyi elde etmenin tek bir yolu vardır o da casusluk faaliyetleridir."⁷ demektedir. Yine Dünyaca meşhur lider ve Komutanlardan Napolyon Bonapart'ın "İyi bir bölgeye yerleştirilmiş bir casusun elde ettiği haber ve bilgilerin, bazen birkaç tümen askerden

² David Kahn, "İstihbaratın Tarihsel Teorisi", *Avrasya Dosyası Üç Aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi istihbarat Özel*, Yaz 2002, Cilt: 8, Sayı: 2, s. 12.

³ Kahn, a.g.e., s.16.

⁴ Sait Yılmaz, "**21.yy'da Güvenlik ve İstihbarat**". Alfa Yayınları, İstanbul, 2006, s. 46.

⁵ Çağlar Gün, "Ulusal Güvenlik Politikalarının Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü Ve Önemi", Ankara 2014, s.7 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

⁶ Ümit Özdağ, "**İstihbarat Teorisi**", Kripto Yayınları, Ankara, 2010, s.41.

⁷ Sun Tzu, "**Savaş Sanatı**", Çev. Şule Kılıçarslan, Form Yayınları, İstanbul, 1992, s.52.

çok daha fazla önem taşımaktadır".⁸ Şeklindeki sözlerinden istihbarat alanı hayati öneminin vurgulandığı görülmektedir.

Tarihi süreç içerisinde bazı dönemlerde istihbarat alanından gerektiği gibi yararlanılmadığını görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı sırasında savaşta yer alan ülkelerin istihbarat örgütlerinin ihtiyaca cevap verecek derecede istihbarat üretmedikleri görülmektedir. Bu durumun en önemli nedenleri arasında o tarihte istihbaratın çoğunlukla ateşe raporları, gazete ve dergilere ait bilgiler olmasıdır. Ayrıca bu bilgiler sadece askeri istihbarat alanında kullanıldığı bilinmektedir. Oysa bu savaş kendinden önceki dönemlerden farklı olarak askeri istihbarat alanından çıkarak Ekonomik, siyasal, sosyal ve algı yönetimi olarak moral faktöründe içerisine alan topyekun bir savaş özelliği taşımakta bu durum ise dönemin istihbarat örgütlerini çaresiz bıraktığı görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı ve öncesinde liderler barış zamanında bir istihbarat teşkilatına ihtiyaç olduğunu düşünmedikleri görülmektedir. Bu dönemde istihbaratın sadece savaşları kazanabilmek için kullanılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise istihbarat alanında büyük gelişmeler yaşanmış ve buna paralel olarak istihbarat alanında önemli değişiklikler yaşanmıştır. İstihbarat alanında Teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak istihbarat temini alanları da gelişmeler yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında istihbarat alanında yaşanan bu hızlı yükselişi, savaşı yöneten liderler tarafından benimsenmesi ve kabul edilmesinin ardından bu alanın geliştirilmesi için çalışmalar yapmışlardır. Amerika Birleşik Devletlerinde 1947 yılında dönemin başkanı Truman tarafından barışı sağlamak ve korumak üzere CIA teşkilatı kurulmuştur.⁹ Bu dönemde diğer büyük devletlerde sömürgelerini arttırmak ve dönemin rekabetinden karlı çıkmak için istihbarat alanına büyük yatırımlar yapmaya başlamışlardır. Bu yatırımlar sayesinde istihbarat alanı çeşitlendirilmiştir. Bu dönemde istihbarat bilimi de akademik bilimler arasında yer almaya başladığı görülmektedir.

İstihbaratın gelişim süreci incelendiğinde İkinci Dünya Savaşı bir milat kabul etmek gerekirse; İkinci Dünya Savaşı öncesini tarihi süreç içerisinde Klasik İstihbarat, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise istihbarat alanında kaydedilen hızlı gelişmeler ve teknolojinin kullanılmasına paralel olarak gelişen bu döneme Modern İstihbarat dönemi olarak adlandırılabilir. İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası olarak ayrılan Modern İstihbarat Öncesi (Klasik İstihbarat) ve Modern İstihbarat dönemleri arasındaki fark aşağıda tabloda belirtilmiştir.

⁸ Gün, a.g.e., s.14.

⁹ Yılmaz, a.g.e., s.79.

Tablo-1 Klasik İstihbarat / Modern İstihbarat Karşılaştırma Tablosu¹⁰

AŞAMALAR	MODERN ÖNCESİ (KLASİK) İSTİHBARAT	MODERN İSTİHBARAT
Bilgi Kaynağı	<ul style="list-style-type: none">- Açık kaynaklar- Tamamı İnsan Faktöründe elde edilen bilgi ve veriler.	<ul style="list-style-type: none">- Açık kaynaklar- İnsan Faktöründen elde edilen bilgi ve veriler- Bütün yeni istihbarat türleri (Siber istihbarat Sinyal istihbaratı,Elint, İmınt,Masınt vb.)
Güvenirlilik	<ul style="list-style-type: none">- Güvenirlilik düşük; doğrulamalar zor; aldatma için kullanmaya eğilimli	<ul style="list-style-type: none">- Görece yüksek, doğrulanabilir; değişik istihbarat kaynakları tarafından desteklenebilir
Elde Edilebilirlik	<ul style="list-style-type: none">- Yavaş; önemli olmak için çok geç, olaylar tarafından aşılıyor.	<ul style="list-style-type: none">- Çabuk; gerektiğinde elde edilebilir
İstihbarata Verilen Önem ve Talep	<ul style="list-style-type: none">- Az sayıda talep- Önemli görülmekle birlikte yaşamsal değil- Genelde istihbaratın kötümser ve negatif değerlendirilmesi	<ul style="list-style-type: none">- Çok yüksek talep; Savaş ve barışta- Önemli; Yaşamsal görülmekte- İstihbaratın olumlu/pozitif Değerlendirilmesi
Örgüt	<ul style="list-style-type: none">- Genellikle geçici- Ayrı bir meslek gurubu değil- Az sayıda üye	<ul style="list-style-type: none">- Büyük ve profesyonel örgüt,- Ayrı bir meslek gurubu- Çok sayıda üye
İstihbarat Döngüsü	<ul style="list-style-type: none">-Temel dört aşama: Tespit, Toplama, İşleme, Dağıtım	<ul style="list-style-type: none">- Beş aşamalı sistem: Tespit, Toplama, İşleme, Dağıtım ve Geri Düşüşüm
Analiz	<ul style="list-style-type: none">- Sınırlı enformasyon- Yoğun insan gücü	<ul style="list-style-type: none">-Sürekli artan enformasyon- Ortam bilgisayar desteği

Yukarıdaki tablo incelendiğinde en basit haliyle; Modern Öncesi İstihbarat ile Modern İstihbarat arasındaki en belirgin farkın teknolojiden kaynaklandığı görülmektedir. Her iki dönemde de istihbarat biliminde ana unsurun insan faktörü olduğu görülmektedir. Gelecek dönemde de teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin istihbarat alanında insandan soyutlanmış bir istihbarat biliminin oluşması pekte mümkün görülmemektedir.

¹⁰ Özdağ, a.g.e., s.52.

İstihbarat alanında yapılan akademik çalışmalarda istihbarat türleri; amaçlarına göre, metotlarına göre ve gizlilik türlerine göre incelendiği görülmektedir. İstihbaratın yapıtaşlarının sırasıyla hedef, görev ile son olarak organizasyondan oluştuğunu belirtmektedir. İstihbarat bu yapıtaşları ile niteliksel farklarının da başka istihbarat aşamalarını ifade etmektedir. Ümit Özdağ "İstihbarat Teorisi" isimli çalışmasında istihbarat türlerini, alanlarına, hedeflerine, taktiklerine ve ölçeklerine göre ayırarak, istihbarat türlerini farklı alanlarda detaylı biçimde inceleme imkânı bulmuştur.¹¹

2.2. İŞLEVLERİNE GÖRE İSTİHBARAT TÜRLERİ

İstihbarat disiplini diğer bilimlerde olduğu gibi kategorilere ayırarak incelenmektedir. Bu sayede ayrıntı bir şekilde incelenmesi kolaylaştırılmakta ve uzmanlaşma alanı yaratılabilmektedir. Özellikle istihbarat teşkilatları gelişmiş ülkelerin uzmanlaşma alanlarındaki başarının altında yatan ana sebebin bu olduğu söylenebilir. Burada bir örnek vermek gerekirse Tıp alanında son dönemlerde gelişen teknoloji kullanılarak ileri görüntüleme sistemleri sayesinde teşhisi yapılamayan ve tedavisi bulunmayan hastalıkların çok rahat bir şekilde teşhisi konularak tedavi şekilleri geliştirildiği ve bu sayede yeni uzmanlık alanlarının oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle tüm diğer disiplinlerde olduğu gibi detaya inilerek yapılan incelemelerde başarının sağlandığı söylenebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken olayları kategorilere ayırarak incelemek yeni uzmanlık alanlarının oluşması anlamına gelmektedir ki buda istihbarat servislerinin birbirleri arasındaki bilgi paylaşımında zafiyetler doğurmasına sebep olabilmektedir. Özellikle ülkemizde istihbarat kurumları tek bir İstihbarat topluluğu altında toplanmadığından veya koordine edilemediğinden (Milli İstihbarat Teşkilatı, Kolluk Kuvvetleri, Genelkurmay Başkanlığı ve bu kuruluşlara bağlı alt birimler) bilgi paylaşımı noktasında büyük zafiyetler doğurmaktadır. İstihbarat alanında yeni birimler ve branşlaşma alanları kurulurken birimler arası koordine ve bilgi paylaşımı konularının düzenlenmesini önem arzetmektedir. İşlevlerine göre istihbarat türleri Ana İstihbarat Türleri ve Alt Kategorideki İstihbarat türleri olarak iki bölümde incelenmiştir.

2.2.1. Ana İstihbarat Türleri

Ana istihbarat türleri genel olarak iç istihbarat ile dış istihbarat alanları olmak üzere iki başlık altında incelendiği görülmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatı internet

¹¹ İlhan Türkmen, "Ulusal Kamu Politikalarında İstihbaratın Rolü Ve Etkisi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 36 Volume: 8- Şubat 2015, ss. 910-917, s. 915.

sitesinde “iç istihbarat ve dış İstihbarat ayrı olması neyi ifade etmektedir?” Sorusuna cevaben “iç istihbarat ve dış istihbarat alanlarının birçok ülkede farklı teşkilat yapılanmalarından oluştuğu bilinmektedir. Fakat Türkiye’ nin bulunduğu jeo-stratejik olarak konumu, ulusal ve uluslararası problemleri, güvenlik, ekonomik, askeri ve siyasi konuların iç içe geçmiş olması istihbarat faaliyetlerinin iç istihbarat ve dış istihbarat alanlarının birlikte bir bütün olarak yürütülmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda Milli İstihbarat Teşkilatı’nın iç istihbarat ve dış istihbarat alanında görevlendirildiği görülmektedir.¹² denilmektedir.

2.2.1.1. İç İstihbarat

İç İstihbarat hakkında kısa bir tanımlama yapmak gerekirse istihbarat faaliyetlerinin ülke sınırları içerisinde gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Hizmet ettiği amaç bakımından dış istihbarat ve diğer istihbarat türlerinden bir farkı bulunmamakla birlikte faaliyet alanları bakımından dış istihbarattan ayrılmaktadır. İç istihbarat genel anlamda hükümetlerin yönetim şeklini bozma, rejimi değiştirme, hükümete karşı güveni sarsma, halkın arasında din, mezhep, etnik yapı ve tarikat ayrılıkları yaratma gibi amaçlarla yapılan faaliyetlerin ortaya çıkarılarak zararsız duruma getirmek ve casusluk ile mücadele etmek amacındaki istihbarat faaliyetlerinin tümü olarak tanımlanabilmektedir.¹³ Türkiye sınırları içerisinde gerçekleştirilen istihbarat faaliyetlerini Milli İstihbarat Teşkilatı ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı kurumlar gerçekleştirmektedirler. İç istihbarat faaliyetleri doğrudan ülkelerin dış politikasına etki etmemekle birlikte, iç güvenliğin sağlanması ve diğer örgüt ve ülkelerin istihbarat faaliyetlerinin engellenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirmeleri sebebiyle dolaylı olarak dış istihbarata etki ettiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin içinde bulunduğu coğrafyada özellikle sınır komşularındaki mezhepsel çatışmalar ülkeye sirayet etmekte ve ülke içerisindeki ayrılıkçı görüşlerin varoluşu iç istihbarata olan ihtiyacı daha da arttırmaktadır.

2.2.1.2. Dış İstihbarat

Ülke sınırları dışında devletin güvenliği ve bekasını tehdit eden veya edebilecek olan oluşumlar hakkında önceden bilgi sahibi olmak ve bu oluşumları bertaraf edebilmek için icra edilen faaliyetler bütünüdür. Dış İstihbarat hedef ülke veya örgütün kabiliyetini, niyetini ve gücünü ortaya çıkarabilmek için yürütülen

¹² MIT, “Merak Edilenler-Diğer, İç ve Dış istihbaratın ayrılması ne anlama gelmektedir?”, http://www.mit.gov.tr/me_diger.html (Erişim Tarihi 16.01.2017).

¹³ Aziz Yakın, “İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele”, İkinci Baskı, Dışişleri Akademisi Yayınları S. 3, Ankara, 1969, s. 37.

faaliyetlerin tümüne verilen addır. Dış istihbarat, casusluk, psikolojik hareket, propaganda ve sabotaj faaliyetlerini kapsamaktadır.¹⁴ Dış istihbarat teşkilatları ise dış güvenlik ile ilgili bilgilerin toplanması ve değerlendirme görevlerini yerine getirmektedir. Bu hedefle yabancıların kapasiteleri, niyetleri ve faaliyetleriyle ilgili gereken bilgiler toplanır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bulunduğu jeopolitik konumu ve bölgesel ve küresel gelişmelerin merkezinde olan bir coğrafyada yer alması dış istihbarat alanına da büyük görevler yüklemektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin böylesine önemli bir coğrafi konumda yer almasına rağmen tarihsel süreç içinde dış istihbarat ayırımının yapılmaması istihbarat alanında geri kalmışlığın göstergesidir. Aynı şekilde dış istihbaratta başarısız olmak ülke politikalarını da etkilemekte sağlıklı kararlar alınmasını engellemektedir. Bir ülkenin her alanda istikrarı yakalaması ayrıca bölgesinde ve tüm dünyada söz sahibi olabilmesi için başarılı bir dış istihbarat teşkilatına ihtiyacı vardır. Bu kapsamda ülkemizde dış istihbarat açığının kapatılabilmesi için yeni bir dış istihbarat teşkilatı yapılanmasına ihtiyacı olduğu değerlendirilmektedir.

2.2.2. Alt Kategorideki İstihbarat Türleri

Bir ülkede faaliyet gösteren tüm istihbarat türleri tepede iç istihbarat ve dış istihbarat alanlarına bağlı olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. İç istihbarat ve Dış istihbaratın faaliyet alanları olarak her ne kadar genel bir bakış açısı çerçevesinde incelense de alt kategorilerinde; Askeri İstihbarat, Teknolojik İstihbarat, Ekonomik İstihbarat, Sosyo/Kültürel İstihbarat, Siyasi İstihbarat, ve Stratejik İstihbarat kavramlarının olduğu görülür. Bu kategorilerin ayrı ayrı ele alınması iç istihbarat ve dış istihbaratta konuların anlaşılabilirliği açısından detaya girildiğinden adeta bir mercek görevi üstlenmektedir.

2.2.2.1. Askeri İstihbarat

Askeri istihbarat diğer istihbarat türlerine göre daha spesifik ve dar alanda taktiksel faaliyetlerini kapsamaktadır. Askeri istihbarat faaliyet alanları bakımından dış istihbaratla iç içe geçmiş görünse de politik alandan daha uzakta bir yerde bulunur. Askeri istihbarat, tarihsel süreç içinde istihbaratın en mühim türü olarak kabul edilmiştir. Bu tarz istihbaratta ülkenin askeri yapısı mevcut kuvveti, Komuta kademesindekilerin görüş ve takdirleri, silahla araçların türü, miktarları ve kalitelerini, genel anlamda askeri yapılanmaları, teknolojik ve elektronik kabiliyetleri ve düzeyleri, asker eğitim tekniklerini, askeri sistemin ülke içerisindeki konumu,

¹⁴ Ünal Acar, Ömer Urhal, "*Devlet, Güvenlik, İstihbarat, Terörizm*", Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.17.

ordunun üzerindeki geniş yetki sahibi olan liderlerin düşünce ve taktikleri, nükleer düzey, kimyasal ve biyolojik harp kabiliyeti ve seviyeleri, belirsiz olan askeri şifre ve bilgisayar kayıtları öncelikli ve dikkat edilmesi gereken hususlardır.

Askerî istihbarat, bir ülkenin askerî imkân ve kabiliyeti, hassas tarafları ve muhtemel hareket tarzları hakkında istihbarat istihsal etme görevini icra etmektedir. Dünyadaki bütün devletler olası bir savaşta en az insan kaybı, en az çaba ve en az birlikle harbi sonlandırmak ister. Bu bakımdan askerî istihbarat; askeri program, askeri plan ile politikaların oluşturulması için ihtiyaç duyulan istihbarat alanıdır.¹⁵ Dar anlamda askerî istihbarat, bir komutanın muharebenin cereyan edeceği muharebe sahası içinde savaşı kazanmak için ihtiyaç duyduğu istihbarattır. Bu istihbarat, düşman kuvvetlerinin gücü, yerleri, komutanları, eğitim durumları, teçhizatı, moral durumu, niyetleri ve arazi ile hava durumunun yapılacak askerî harekât üzerine muhtemel etkileri üzerine toplanan bilgilerin kıymetlendirilmesidir.¹⁶ Tarihi süreç içinde istihbarat, askerî amaçlardan farklı olgular üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Mesela devletler, birbirlerinin gizli amaçlarını öğrenmeye çalışmışlardır. Teknolojinin gelişimiyle beraber istihbarat daha çok gizli olarak tutulan teknolojik araçların planlarının gün yüzüne çıkarılmasına yoğunlaşmıştır. Doğasında bulunan bu gizlilikten ve devletlerin askerî istihbarat düzenlemelerini gizleme eğilimlerinden dolayı askerî istihbarat üzerine yapılan çalışmaların diğer istihbarat çeşitleri üzerine yapılan araştırmalardan daha az olduğu değerlendirilmektedir.

Askerî istihbarat genel olarak yabancı memleketlerin her türlü askerî etüt ve buluşlarını, yeni usul, prensip ve teşkilatlarını takip etmek ve iyi ve faydalı olanları ülkenin kendi anlayış ve bünyesi içinde tetkik, mukayese ve istifade imkânlarını hazırlamak üzere elde etmek, kıymetlendirmek ve kullanabilecek makamlara arz etmek için yapılmalıdır. Bir harekâtın planlandığı şekilde cereyan etmesi ender karşılaşılan bir durumdur. Muharebede hemen her şey değişiklik arz eder. Bu noktada istihbaratın önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Düşmanın imkân ve kabiliyetleri ile kuvvetli ve zayıf taraflarının tam olarak ortaya konması gereklidir. Ayrıca bunun yanında arazi ve hava şartları yeteri kadar incelenmeden, yapılacak harekâta etkileri tahmin edilmeden girişilecek harekâtın sonucunun yenilgi olması kaçınılmazdır.¹⁷

Türkiye Cumhuriyeti'nde askeri istihbarat faaliyetleri Genelkurmay Başkanlığı'nca yürütülmektedir. Bu görevi tepede İstihbarat Başkanlığı yürütmekte olup, Kuvvet Komutanlıkları ve özellikle Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil

¹⁵ Ömer Urhal, "**Kamu Güvenliği Açısından İstihbarat ve Örgütlü Suçlar**", Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s.45.

¹⁶ Peter Gudgin, "**Military Intelligence**", Great Britain: Sutton Publishing, 1999, s. 2.

¹⁷ Fatih Güdük, "Türk Askerî İstihbarat Yapısı Ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir Öneri: ABD Örneği", Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara – 2016, s.40 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

Güvenlik Komutanlığı'nca icra edilmektedir. Son dönemlerde meydana gelen olaylar sonrası her ne kadar kolluk birimleri olan Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın İçişleri Bakanlığı bünyesine alındığı bildirilse de eski tahammüllerin devam ettiği ve Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde faaliyetlerinin yürütüldüğü görülmektedir.

Askeri İstihbarat düşmanın olması muhtemel bölgede, kara, hava ve deniz sahası da dahil edilerek haberlerin toplanması, değerlendirilmesi, yorumlanması ve elde edilen bu bilgi neticesinde yapılan operasyondur. 1324 sayılı kanununun Genelkurmay Başkanı'nın görev ve etkilerinin belirtildiği 2.maddesine göre Silahlı Kuvvetlerin personel, lojistik, eğitim ve öğretim ile istihbarat faaliyetleri ve savaşa hazırlanması konuları Genelkurmay Başkanı'nın görevidir. Bu kapsamda Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'nca da; savaşta ve barışta ülke menfaatlerinin korunarak dost ve düşman ülkelerin askeri kuvvetleri ile imkan ve kabiliyetlerinin takibinin yapması ve ayrıca diğer ülkelerin askeri casusluk alanlarının tespitini yaparak istihbarata karşı koymak için gereken tedbirlerini almak, stratejik taktik ve operasyonel istihbarat alanlarında faaliyet göstermektedir.¹⁸ Genelkurmay Başkanlığı çatısı altında bulunan Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı askeri yapılanmalarına rağmen kolluk vazifesi görevleri de icra etmeleri istihbarat teşkilatları arasındaki bilgi paylaşımı noktasındaki en önemli zafiyeti doğurmaktadır. Fetullahçı Terör Örgütü üyelerince 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen hain darbe girişimi ardından Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı Genelkurmay Başkanlığı bünyesinden alınarak İçişleri Bakanlığı çatısı altına alınma çalışmaları ve entegre süreci istihbarat alanında umut verici gelişmelerdendir. Bu çalışmaların sonunca kolluk kuvvetlerinin birbirleri ile entegre oluşu bilgi paylaşımında etkinliğin artmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan Genelkurmay Başkanlığı'na ait istihbarat servislerinin yukarıda belirtilen çalışma alanlarında daha etkin kullanılması hantal bir yapılanmanın önüne geçeceği düşünülmektedir. Askeri istihbarat faaliyet aşamaları kendi içerisinde üç bölüme incelenmektedir.

I. Stratejik Askerî İstihbarat: İstihbarat alanında gelecekle ilgili bir terim kullanılmaktadır; gelecek bilinemez fakat doğru öngörülerle gelecek hakkında çıkarımlarda bulunulabilir. Bu anlamda Stratejik Askerî İstihbarat akla uygun ve doğru tahminlerde bulunmaya çalışarak ülkenin huzur ve refahına karşı içten ve dıştan gelebilecek saldırı ve eylemleri

¹⁸ Hikmet Özdemir, "*Rejim Ve Asker*", AFA Yayınları, İstanbul, 1989, s.43.

tespit etmek ve bu faaliyetleri bertaraf etmek için gerekli tedbirlerin alınması için kullanılmaktadır. Bu alanda icra edilen istihbarat çalışmaları; Bölgede meydana gelen olayların analizini yapar ve bu olaylara göre gelecekte hangi olayların vuku bulabileceğinin değerlendirmesini yaparak ülkenin askeri açıdan orta ve uzun dönemde muhtemel olaylara karşı hangi tedbirleri alacağını kapsamaktadır. Stratejik askerî istihbarat, en üst düzeydeki politikacılar ile Genelkurmay Başkanı'na sağlanan istihbaratı ifade etmektedir.¹⁹ Dolayısıyla ulusal gücün bütün fonksiyonlarını içermektedir.

II. Operasyonel Askerî İstihbarat: Bu istihbarat alanında hedefin belirlenmesinden sonra diğer askeri istihbarat türleriyle beraber koordinasyon içerisinde hedefin tamamen yok edilebilmesi için hareket öncesi yapılan çalışmalardır. Örneğin bir terör örgütünün kime hizmet ettiği ve amacı, çalışma şekli, örgüt yapısı, gelirlerini nereden elde ettiği, yurtiçinde ve yurtdışındaki bağlantıları ortaya çıkartıldıktan sonra bu örgütün çökertilmesi ve tüm üyelerinin yakalanabilmesi için yapılan istihbarat faaliyetlerdir. Bu operasyonlara örnek olarak muharebe sahası içerisinde icra edilen müşterek ve birleşik askerî harekâtlar verilebilir. Müşterek harekât, silahlı kuvvetlerin unsurlarından biri olan kuvvet komutanlıklarının en az ikisinin veya kendi içindeki sınıfların askerî harekât içinde bir müşterek komutanlık emri altında koordineli olarak kullanılmasıdır. Birleşik harekât ise müttefik veya diğer ülkelerin silahlı kuvvetlerine ait unsurlar ile koordineli olarak harekât icra etmek demektir. Operasyonel istihbarat müşterek veya birleşik harekâtın icrası ve planlanması için kullanılan istihbarattır.²⁰

III. Taktik Askerî İstihbarat: Taktik harekâtların planlaması ve icrası için ihtiyaç duyulan istihbarattır. Zaman ve çevre bakımından daha sınırlı olaylar ve kişileri ihtiva eder. Taktik istihbarat ve Stratejik istihbarat arasındaki farkın görevlendirme alanları ve istihbarat bakış açısından değişiklikler göstermektedir. Bu seviyedeki askerî istihbaratın amacı, özel bir zaman ve mekanla sınırlanmış olan taktik seviyedeki bir komutana, elindeki mevcut kuvvetleri optimum kullanılması maksadıyla vereceği kararlara yardımcı olmak için daha yüksek komutanlık tarafından istihbarat desteği sağlanmasıdır. Tümen, tugay, alay ve daha alt

¹⁹ Yılmaz, a.g.e., s.83.

²⁰ Güdük, a.g.e., s.42.

seviyedeki birlikler seviyesinde icra edilen istihbarat faaliyetleri olduğu söylenebilir.

2.2.2.2. Teknolojik İstihbarat

İstihbarat kavramını günümüzde en çok sarıp sarmalayan olmazsa olmaz dediğimiz ve istihbaratın her safhasında ihtiyaç duyulan en önemli enstrümanların başında kuşkusuz teknolojik istihbarat kavramı gelmektedir. Özellikle milenyum çağında yaygınlaşan bilgisayarlar, cep telefonları veri depolama, gönderme ve alma işlemi yapan tüm cihazların günlük yaşamımızın her anına girmiş ve vazgeçilmez hale gelmiştir. Her geçen gün kendini yenileyen internet ağları ile uzay sistemlerinin ileri derecelere taşınması teknolojik istihbarata olan ihtiyacı daha da artırmaktadır. Tüm dünyada teknolojik istihbarat alanına ayrılan ödeneklere bakıldığında da teknolojik istihbarata yapılan yatırımların açık ara önde olduğu görülecektir. Burada dikkat çeken bir hususun; gelişmiş ülkelerde imkânlarından dolayı teknolojik istihbarat alana ayrılan ödeneklerinin fazla oluşu özellikle uzay sistemleri alanında bu ülkeleri öne taşımakta ve teknolojik istihbarat alanından daha fazla yararlanmalarını sağlamaktadır. Bunun en iyi örnekleri Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Kanada ve Yeni Zelanda istihbarat teşkilatlarının geliştirdikleri ve tüm dünya üzerindeki elektronik iletişim ve haberleşme ağlarını kayıt altına alınması için kullandıkları Echelon isimli sistemde görülmektedir. Bu sistemde insanların kafasının içindekilerin bilinmesi büyük önem arz taşımaktadır. Echelon sistemi yazılımlara ve programlara dünyanın hemen tüm dillerinde kullanılan özellikle seçilmiş kelimeler yerleştirmekte ve uzun ve titiz bir süreçte belirlenen bu kelimeler gerekli zamanlarda güncellendiği bu sayede uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, kara para aklama, sanayi ve ekonomi casusluğu, siyasal terimler Echelon arşivlerinde kayıtlıdır.²¹ Kayıtlı bu kelime ve kavramların geçtiği her iletişim izlenerek kayıt altına alınmaktadır. Echelon sistemi bu kelimeleri tesadüfen kullansanız dahi artık Echelon takibindesiniz demektir. Echelon telefon görüşmelerinde ses renkleri analiz ederek tespit yapabilmektedir. Tabi bunların yanında Teknolojik İstihbaratın insandan tamamen bağımsız düşünülmesi söz konusu değildir. Gelişen teknolojik sistemlerin odak noktasında yine insan faktörü olduğu unutulmamalıdır.

Teknolojik istihbarat alanında günümüzde en çok tehditle karşılaşılan faaliyet alanı Siber Güvenlik alanıdır. Siber güvenlik alanında ülkelerin tüm kamu kurum ve kuruluşları ile özel şirketler, firmalar ve finans çevrelerinin hedef olabileceği

²¹ Müjdat ÖZTÜRK, Gazete2023 18 Ocak 2014 tarihli, <http://www.gazete2023.com/echelon-ve-teknolojik-istihbarat-makale,228.html> (Erişim Tarihi:22.01.2017).

değerlendirildiğinden, siber casusluk ve tehdit faaliyetlerine karşı gereken önlemlerin alınması gerekir. Bunun yanında devletler ve şirket sahipleri, siber istihbaratla ileride karşılaşabilecekleri siber saldırı ve bilgi hırsızlığı gibi faaliyetlere karşı yine teknolojik istihbarat alanını kullanarak İstihbarata Karşı Koyma (İKK) tedbirlerini uygulayabilirler. İleride meydana gelebilecek siber savaşlar düşünüldüğünde, karar vericilerin siber istihbaratın önemi daha iyi benimsemesi ve istihbarat elde etmek için kullanmış oldukları birimlerin siber istihbarat alanında kendilerini geliştirebilmeleri için gerekli imkan ve fırsatların sunulması önem arzettiği görülmektedir.²²

2.2.2.3. Ekonomik İstihbarat

Soğuk savaş dönemi öncesinde ülkeler arasındaki rekabette ideolojik olarak istihbaratın öncüsü askeri güç ve buna bağlı askeri istihbarat olurken soğuk savaş dönemi ve sonrasında bu kavramın yerini ekonomik istihbaratın aldığı görülmektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler bu alana çok çabuk entegre oldukları ve başarıyı yakaladıkları görülmektedir. Ekonomik istihbarat alanının küreselleşme ile daha da geliştiği görülmektedir. Teknolojik alandaki hızlı gelişmeler ekonomik istihbarat alanını vazgeçilemez bir unsur haline getirmiştir. Ekonomik istihbarat alanını sadece ülkelerin değil özel şirketlerde aralarındaki rekabetten üstün çıkabilmek için kullandığı bir kavramdır. Ekonomik istihbarat; hedef ülke, örgüt veya şirketin ekonomik faaliyetlerini bilmek, hangi alana ne maksatla yatırım yaptığını takip etmek ve bu bilgiler ışığında strateji geliştirilmek için kullanılan bir istihbarat alanıdır.

Ekonomik istihbarat hakkında etik ilkeler dahilinde açık kaynaklardan bilgi elde edileceği gibi espionaj (Gizli bilgi toplama ve Casusluk) faaliyetleri ile bilgiler toplanmaktadır.²³ Espionaj faaliyetlerinin sadece ekonomik istihbarat alanında değil diğer tüm istihbarat kategorilerinde başvurulan bir kavram olduğunu bilinmesi gerekir.²⁴ Görünen ve görünmeyen yönleriyle yürütülen ekonomik istihbarat savaşında oyun tahtasında bir alan olmak yerine oyuncu olmak, kısır siyasi ve politik söylemlerden sıyrılarak ülkenin tarihsel kodlarında mevcut olan kendine özgü unsurları kullanmak ile mümkün olacaktır.²⁵ Ekonomik İstihbarat alanı küreselleşme kavramı ile iç içe olduğundan günümüz dünyasında en dikkat edilmesi gereken istihbarat alanlarından biridir. Bir örnek vermek gerekirse; geç kalınmış veya

²² Samet Oğuz, Eyüp Burak Ceyhan, Şeref Sağıroğlu, **“Teknolojinin Casuslukta Kullanılması Ve Karşı Önlemler”** <https://www.iscturkey.org/assert/files/:/2016/03/paper.pdf>. (Erişim tarihi: 04.02.2017)

²³ <https://eksisozluk.com>. (Erişim tarihi:20.02.2017).

²⁴ Rabia Yücelik,“Ekonomik İstihbarat Modelleri Ve Türkiye İçin Öneri”, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü,2015, s. 36, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

²⁵ Ahmet Tarık Mıman, **“Küreselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat”**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Ankara, 2007, s.13.

öngörülememiş bir yatırım alanının ülke menfaatleri açısından çok ciddi kayıplara yol açabilmektedir.

2.2.2.4 Sosyo/Kültürel İstihbarat

Sosyo/Kültürel istihbarat alanı; bir toplumun sosyo/kültürel özelliklerinin tahlilini yaparak o ülke veya bölgede istihbarat bilgilerinin elde etme yollarının kolaylaştırılmasını sağlamak ve elde edilen bu bilgilerin ne anlama geldiğinin analizini yapmaktır. Özellikle 20 yy. ortalarıyla birlikte gelişmeye başlayan küreselleşme kavramı ile günümüzde sosyal medya araçlarının kullanımı Sosyo/kültürel istihbarat alanının üzerinde daha çok durulması gereken bir kavram halini almıştır. Sosyal medya sayesinde sosyal istihbarata konu bilgilerin elde edilmesi kolaylaşmaktadır. Toplumsal olayların daha önceden tespiti veya geriye dönük olarak araştırma yapılabilmesinde, sosyal medya verilerinin önemli bir istihbarat olduğunu söylemek mümkündür.²⁶ Sosyo/kültürel istihbarat bir ülkenin sosyal yapısı ile ilgili sosyolojik veriler ve durumlar dâhilinde yürütülen faaliyetlerdir. Sosyo/kültürel istihbarat bu yapının çözümlenebilmesinde gerekli olan veri toplama ve analiz süreçlerini kapsamaktadır. Bu sürecin sekiz temel alana yöneldiğini söylemek mümkündür. Bunlar:

- (1) Nüfus artış oranı, işgücü, göç, yaş ve cinsiyet yapısı, askere elverişli nüfus ve etnik gruplar,
- (2) Sosyal Yapılar (Sosyal skala, aşiretçilik, etniklik, resmi örgütler ile gayri resmi yapılar),
- (3) Medya ve diğer basın organları,
- (4) Eğitim ve Öğretim sistemleri
- (5) Din yapıları, dini örgütlerin karar alma süreçlerindeki etkisi, diğer dini gruplar arasındaki faaliyetler
- (6) Sosyal güvenlik yapıları ve diğer Sağlık sistemleri
- (7) Sosyo/ kültürel özellikler
- (8) Zihniyet analizi şeklinde sınıflara ayırmaktadır.²⁷

Günümüz toplumlarında hızla gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak enformasyon alanındaki gelişmeler ile ekonomi alanlarındaki sınırların kalkması sosyo/kültürel anlamda da sınırları kalkmasına sebep olmaktadır. Küreselleşme ile

²⁶ Serkan Savaş ve Nurettin Topaloğlu, " Sosyal Medya Verileri Üzerinden Siber İstihbarat Faaliyetleri", **9.Uluslararası Bilgi Güvenliği ve Kriptoloji Konferansı**, (2016) 25-26 Ekim.s.9 www.iscturkey.org/assets/files/2016/03/PaperID15.pdf (Erişim tarihi: 03.03.2017).

²⁷ Özdağ, a.g.e., s.56.

birlikte etnik yapıları, ideolojileri konumları ve coğrafi olarak birbirlerine olan uzaklıkları ne kadar fazla olursa olsun ülke ve toplumların birbirileri ile Sosyo/kültürel anlamda etkilenir hale getirmiştir. Buradan hareketle günümüzde insanlık başına bela olan terör örgütlerinin yapısal, dinsel ve mezhepsel olarak bir birlerine zıt konumda bulunan ülkelerden dahi personel temin ettiği görülmektedir. DEAŞ isimli silahlı terör örgütü bu alana verilecek en iyi örneklerdendir.²⁸

Sosyo/kültürel istihbarat alanında yapmış olduğu çalışmalarını lehine kullanan ülkelere bir örnek vermek gerekirse Almanya'nın bu alanda başarıyı yakalayan ülkelerin arasında yer aldığı görülmektedir. Özellikle ülkesinde yaşayan göçmen halklarını kontrol altında tutabilmek ve hedef ülke üzerinde baskı oluşturabilmek için göçmen grupları kullanması bu alanındaki başarısının göstergesidir. Sosyo/kültürel istihbarat alanında yaptığı bu çalışmalar neticesinde görüldüğü gibi bir taşla iki kuş vurmaktadır. Türkiye' nin etnik yapısını gün yüzüne çıkartarak ayrılıkçı faaliyetlerde bulunan örgütleri desteklediği ve çoğu kez bu tür örgüt üyelerine maddi yardımlarda dahi bulunduğu görülmektedir. Sosyo/kültürel istihbarat alanı da diğer istihbarat alanlarında olduğu gibi ülke menfaatleri için büyük önem arz etmektedir.²⁹

2.2.2.5 Siyasal İstihbarat

Siyasal istihbarat, hedef ülkenin sosyo/kültürel yapısı, güç ve imkânlarını hakkında bilgi sahibi olunarak elde edilen bilgiler ışığında karar alıcıların o ülke ile ilgili lehte ve aleyhte siyaset geliştirmesidir diyebiliriz. Bu bilgiler sayesinde ayrıca, takip edilen ülkenin karar alma süreçlerini önceden kestirme ve buna göre pozisyon alma kabiliyeti kazanmaktadır. Siyasal istihbarat sadece rakip bir ülke adına yapılan faaliyetlerdir demek eksik bir tanımlama yapıldığı anlamına gelir. Çünkü siyasal istihbaratta sadece rakip bir ülke değil kendi ülke içerisindeki siyasi istihbarat faaliyetlerini de kapsar. Hatta siyasi istihbarat başka bir ülkenin faaliyetlerinden çok ülke içerisinde bulunan grupların toplumları sorunların belirlenmesi ve bertaraf edilmesi için kullanıldığı görülmektedir. Ama tabii siyasi istihbarattaki nihaiyi hedef takip edilen ülke hakkında bilgilere ulaşmaktır diyebiliriz. Siyasi istihbaratta bilgi ve belgeler genellikle takip ülkede yaşayan vatandaşlar, sivil toplum örgütleri, diplomatlar ve kuruluşlarla elde edilir. Siyasal istihbarat alanında kendi içerisinde birbirleri bağlantılı Politik istihbarat ve Biyografik İstihbarat adında iki alt başlık bulunmaktadır.³⁰

²⁸ Özdağ, a.g.e., s. 61.

²⁹ Savaş ve Topaloğlu, a.g.e., s.17.

³⁰ Özdağ, a.g.e., s.63.

I. Politik İstihbarat: Devlet sistematğinde karar alıcıların uluslararası ilişkilerde işine yarayacak bilgileri elde etmek adına faaliyet gösteren bir alandır. Politik istihbaratın en önemli yapı taşı, hedef ülkenin tarihsel sürecidir. Tarihi bilinmeyen bir ülke hakkında analizler yapmak veya çıkarımlarda bulunmak zordur. Tarihsel süreç içerisinde devletlerin siyasi yapıları, anayasal düzenleri, kültürleri, inançları, gelenekleri gibi alanları incelenerek bu doğrultuda bilgilere elde edilir. Elde edilen bilgiler ışığında karar alıcıların hedef ülke ile ilgili politika geliştirmesine yardımcı olan bir alandır.

II. Biyografik İstihbarat: Biyografik istihbarat esas olan bir toplumdan çok kişiler bazında yapılan bir istihbarat alanı olmasıdır. Bulunduğu örgüte veya topluma yön veren lider (Bu kişi ister bir parti lideri isterse de herhangi bir terör örgütü lideri olsun) hakkında elde edilen bilgiler sayesinde, kazanımı çok zor olan bir alanın kolaylıkla elde edildiği görülebilir. Biyografik istihbarat takip edilen kişinin ailevi yaşam tarzından başlayarak kişisel özellikleri, sağlık durumu, eğitimi, ideolojik yapısı, zayıf ve güçlü yönleri, zaafı ve eğilimleri gibi konular hakkında bilgilere ulaşır. Ayrıca liderin içerisinde bulunduğu ilişkiler ağı önem arz eder. Liderin bazen toplumda veya örgütte tanınan ve bilinen ideolojilerinin istihbarat faaliyetleri sonucunda hiçte görüldüğü gibi olmadığı da ortaya çıkabilir. Biyografik istihbaratta liderin özellikle zaafı konusu çok önemlidir. Liderin tespit edilen zaafı (Bu kişiye göre para, kadın veya makam olabilir) bunların tespit edilmesi halinde kurulacak basit bir tuzak ile liderin temsil ettiği zümredeki itibarını ve kariyerini yerle bir edilebilir kariyerlerini bitirebilir.

2.2.2.6 Stratejik İstihbarat

Günümüz istihbarat çevrelerince stratejik istihbarat metotlarının kurucusu olarak bilinen Prof.Dr. Sherman Kent' in "Starategic Intelligence" isimli eserinde istihbarat teşkilatı tanımlamasından başlamak gerekirse; istihbarat doğru bilgi elde edilmesi için çalışan fiziksel yapıdır. Böyle bir yapının geçmişte hangi faaliyetleri yaptıkları bilinmeli şu anki pozisyonları tespit edilebilmeli ve gelecekte meydana gelecekler hakkında öngöründe bulunabilmelidir. Bu bilgiler karar vericiler tarafından sorunların giderilebilmesi ve gelecek hakkında politika üretirken ellerini güçlendirmelidir. Bu koşulları sağlanabilmesi içinde teşkilat yapısının zeki, yetenekli,

dinamik, disiplinli, azimli, ketum ve sorumluluk bilincine sahip, yeniliklere açık alanında uzmanlaşmış bir ekipten oluşması gerekir.³¹

Stratejik istihbarat ulusal güvenliğinin sağlanması ve korunması için ülke güvenliğine yönelik oluşabilecek tehditlere karşı alınacak önlemler bütünüdür diyebiliriz. Soğuk Savaş yıllarıyla beraber bir akademik bilim dalı olan stratejik istihbarat alanı Sherman Kent'in öncülüğünü ile devletlerin dış politikalarında kullanılmasına başlanıldığı görülmektedir. Dış politika, stratejik istihbarat kavramıyla sentezlendiğinde elde edilen bilgiler ülkelerin uluslararası ilişkilerinde etkinliklerini arttırmada önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Sherman Kent' e ait olan "Stratejik İstihbarat" adlı eserinde Stratejik istihbarat "Karar alıcıların hatalı veya eksik planlama sonrasında kendi politikalarını veya taahhütlerine zarar vermemek için diğer ülkeler hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir."³²

Stratejik istihbarat, Yöneticilerin ülkeye yönelebilecek tehditlerin farkında olmalarına ve bu tehditlere karşı proaktif önlemler almasına yardımcı olur. Kent stratejik istihbaratın yedi aşamadan oluştuğunu belirtmiştir. Bu aşamalar;

- (1) Problemin tespiti,
- (2) Problem analiz edilerek hipotezin oluşturulmaya başlanması,
- (3) Hipotez geliştirilmesi için bilgilerin toplanması,
- (4) Toplanan bilgilerin sıralanması, analiz edilmesi ve hipotezin testlere tabi tutulması,
- (5) Bilginin özünün tespiti için tekrar yorumlanması,
- (6) Hipotezin testlere tabi tutulması,
- (7) Hipotez hakkında karar verilerek belirlenmesidir.³³

Tabi Stratejik istihbarat tek başına kullanılan bir enstrüman değildir. Stratejik istihbarat alanında Kent' in geliştirdiği Taktik İstihbarat ve Operasyonel İstihbarat alanlarına bakıldığında; taktik istihbarat çalışmaya konu olan sorunun/durumun araştırılmasında doğrudan katkısı olan ve kısa vadede gerçekleştirilmesi gereken istihbarat çalışmalarıdır. Taktik istihbarat çalışmaları çalışma konusu olan sorunun/durumun güncel durumu (amaç, niyet, kapasite vb.) hakkında bilgi vermektedir.³⁴ Taktik istihbaratın konuları genellikle iç istihbarat çerçevesinde yürütülmektedir. Suç ile mücadelede gerçekleşen istihbarat çalışmaları taktik istihbarata örnek teşkil etmektedir. Türkiye'de taktik istihbarat genellikle Emniyet

³¹ Kent, a.g.e., s.67.

³² Sherman Kent, "**Stratejik İstihbarat**", ASAM Yayınları, Çeviren: Yasemin ÖZBEK ve Nazlım Şükrüoğlu Ankara, 2003, s.23.

³³ Kent, a.g.e., s.41.

³⁴ Kent, a.g.e., s.52.

Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı birimleri tarafından yürütülmektedir.

Operasyonel istihbarat birden fazla benzer hedefleri içine alan ve uzun dönemli soruşturmaları desteklemek için kullanılan istihbarat faaliyetleridir. Operasyonel istihbarat suçla mücadelede hedef tanımlanması, tespiti ve önceliklerin belirlenmesi ile ilgilidir. Literatürde taktik ve operasyonel istihbarat kavramlarını taktik istihbarat çatısı altında toplayan kaynaklar mevcuttur. Bu bakış açısının oluşma sebebi ise, operasyonel istihbaratın daha uzun dönemde gerçekleştirilen ve amaca yönelik birden fazla taktik istihbarat faaliyetini içermesidir.³⁵ MİT'in 2014'de 49 Türk Konsolosluk çalışanının DAEŞ'in elinden kurtarılması olayı bu alana verilecek en iyi örneklerdendir.

2.3. İSTİHBARAT ÇARKI

İstihbaratın ilk oluşum evresi olan, hangi alanda bir bilgiye ihtiyaç duyulduğunun tespitinden başlayarak elde edilen ürünün faydaya kullanılmasına kadar geçen sürede tüm evreler bir sistematik içerisinde çalışmasıdır. İstihbaratta bu sistematik belli bir sıra ve zamanla durmadan döngüsel olarak hareket ettiğinden birbirilerine geçmiş çarklara benzetilmektedir. İstihbarat çarkı adını bu sistematik almakta ve istihbaratın tüm evrelerini bünyesinde bulundurmaktadır. İstihbarat çarkı akademik çalışmalarda farklı sayıda evrelerden oluştuğu görülse de ülkemizde kabul görülen şekli ile istihbarat çarkının dört evreden oluştuğu görülmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatının web sitesinde yayımlanan bu dört evre faaliyet alanları aşağıda belirtilmiştir.

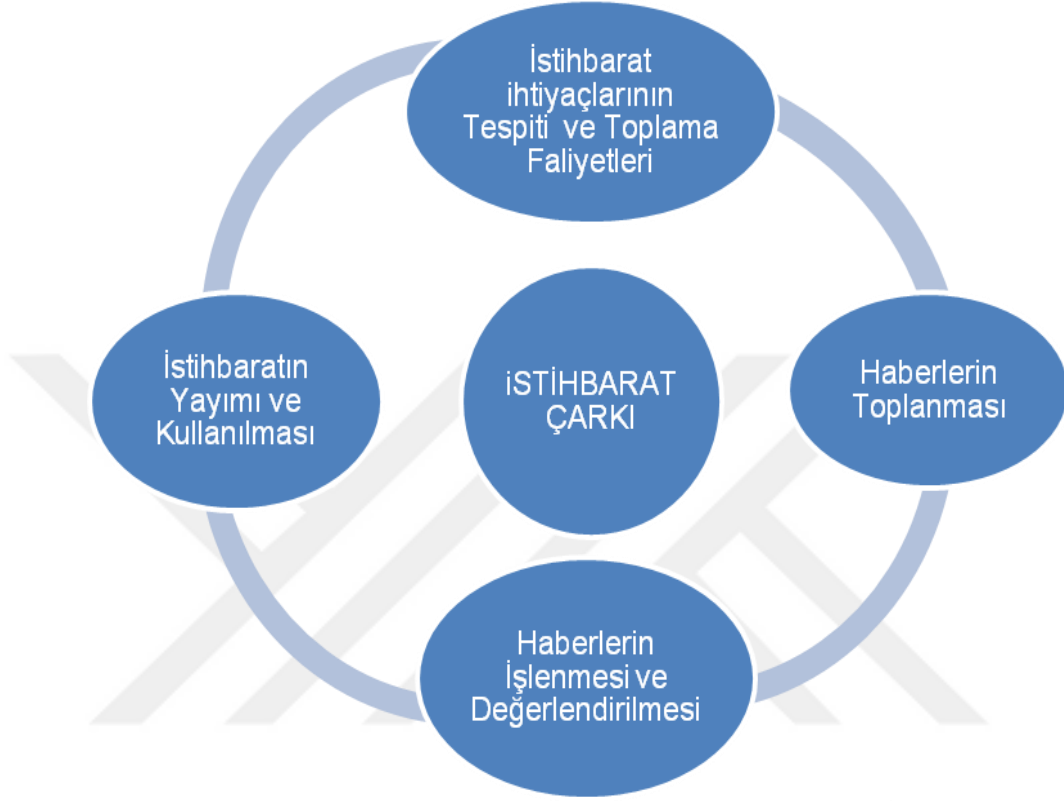
(1) Birinci evrede istihbarat ihtiyaçları belirlenir. Millî menfaatler doğrultusunda istihbarat ihtiyaç duyulan alanların belirlenmesi ve bu ihtiyaçların ilgili Operasyonel birimlere bildirilmesi,

(2) Bu evrede belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda ilgili birimler tarafından bilgiler toplanır ve değerlendirme sürecine girilir. Bilgi toplamada görevli birimlerin planlar yaparak haber ve bilgilerin toplanması ve analiz ünitelerine iletilmesi,

(3) Üçüncü evrede toplanan bilgiler analiz edilir ve istihbarat oluşturulur. Sahadan toplanan bilgiler analiz işlemlerine tutulduktan sonra artık istihbarat bilgisi anlamını taşır ve bir rapor haline getirilir ve bu raporlar gecikmeksizin süratle ilgili birimlere ulaştırılması,

³⁵ Özdağ, a.g.e., s.64.

(4) Son evrede ise istihbarat niteliği taşıyan bilgi gerekli makamlara iletilir. Dördüncü evrede aynı zamanda yeni istihbarat ihtiyaçlarını belirlenmesi ile bu süreç tekrar başlamaktadır.³⁶

Şekil-1 İstihbarat Çarkı, Milli İstihbarat Teşkilatı³⁷

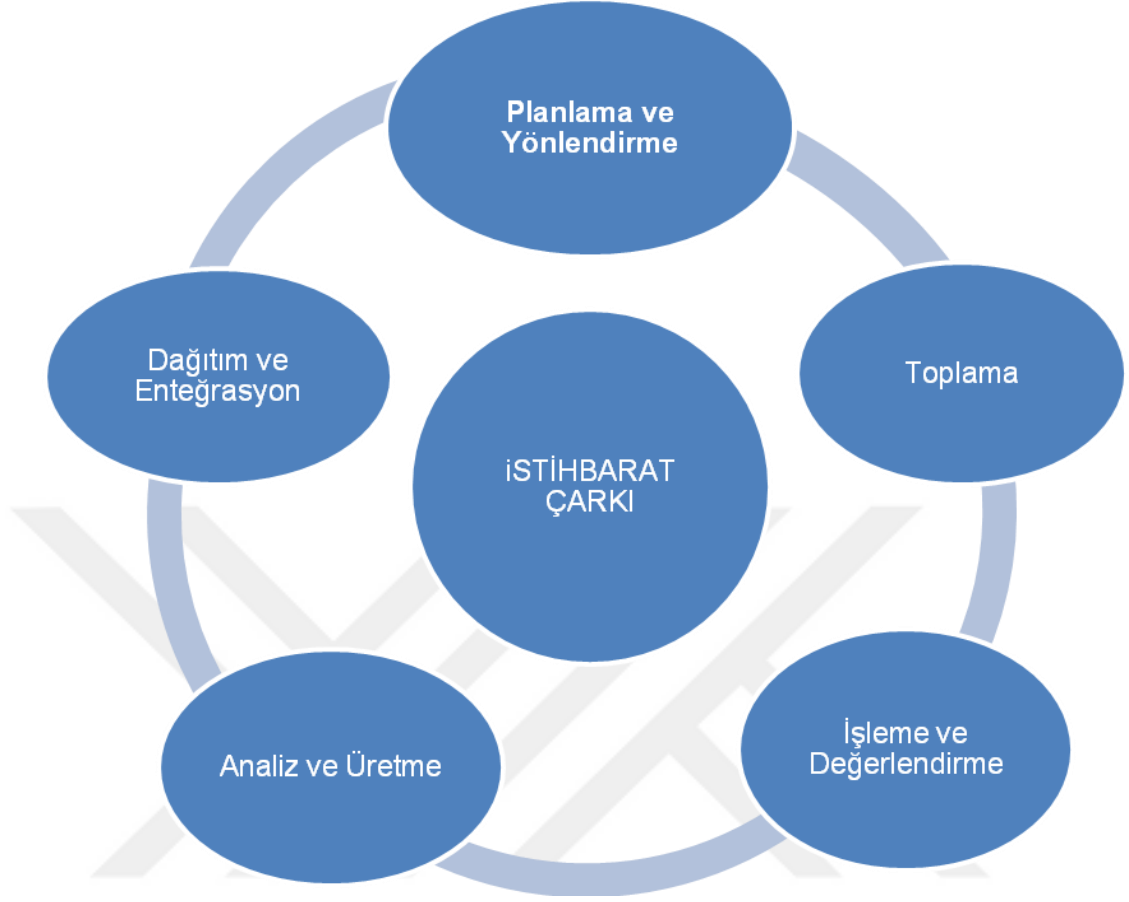
İstihbarat çarkının Türkiye’de kabul gören dört evresine baktıktan sonra birde dünya literatüründe kaç evreden oluştuğuna bakmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Dünya literatüründe istihbarat beş evreden oluşmaktadır. Bu aşamalar;

- I. Planlama ve Yönlendirme,
- II. Dağıtım ve Entegrasyon,
- III. Analiz Etme ve Üretme,
- IV. İşleme ve Değerlendirme,
- V. Toplama, aşamalarından oluşmaktadır.

³⁶ İlter, a.g.e., s.52.

³⁷ İstihbarat Çarkı, Milli İstihbarat Teşkilatı, www.mit.gov.tr.merak_edilenler,html. (Erişim Tarihi 02.05.2017).

Dünya literatüründe kabul gören istihbarat çarkı şeması şekil 2' de gösterilmiştir.

Şekil-2 Dünya literatüründe kabul gören İstihbarat Çarkı³⁸

MİT'in istihbarat çarkıyla mukayese edildiğinde farkın bilgilerin toplanmasından sonra işlem ve süreç adında ayrı bir evrenin olduğu görülmektedir. Bu evre MİT' te bilgilerin toplanmasıyla aynı safhada incelenirken gelişmekte olan ülkelerde bu evrenin ayrılması sahada bilgi toplayan istihbarat elemanlarının işlem süreciyle ilgilenerek zaman kaybının önüne geçilmekte ayrıca elde edilen bilgilerin ayıklanma sürecinin ayrı bir evre oluşu profesyonelleşme alanında katkı sağlamaktadır. Tabi bu noktada ne kadar çok kategoriye ayrılırsa o kadar çok profesyonelleşme sağlanır ve başarı elde edilir mantığıyla yeni evrenin açılması da doğru değildir. Homojen yapıda iyi işleyen bir istihbarat sistemi de başarıyı yakalayabilir. Zaman kaybı ve istihbarata karşı koyma noktasında homojen yapı sisteme katkı sağlayacaktır.

³⁸ İstihbarat Çarkı, <http://www.atin.org/isthsair.asp> (Erişim Tarihi:14.03.2017).

İstihbarat Çarkına yeni eklenen bir alanında “değerlendirme ve geri besleme” evresi olduğu yukarıda belirtmiştik. İstihbarat çarkına yeni eklenen bu evrenin üzerinde durulması gereken önemli bir evre olduğu görülmektedir. Bu evreye otokontrol evresi veya sürekli işleyen çarkların aşınmasının önüne geçen bir tür yağlama ünitesi de denebilir. Nedeni ise istihbaratın ilk evresi olan hangi türde istihbarata bilgi duyulduğundan başlayarak son evresi olan üretim ve dağıtıma kadar geçen sürenin bir ahenk içerisinde çalışması gerekmektedir. Bu evrelerde bazı aksaklıklar yaşanabilir. Burada önemli olan yaşanan aksaklığın aynı evrede tespitinin yapılabilmesidir. Özellikle son evrede tespit edilen bir hatanın en başa dönülmesi gerekebilir ki buda elde edilen bu ürün sonucunda alınacak önlemlerde geç kalınmasına, olayın vuku bulmasına sebep olabilir. Böyle bir durum oluşmasa dahi, tüm evreler sonunda bir değerlendirme yapılması söz konusu olduğunda hatanın en alt çarktan başlayarak en üst çarka kadar sirayet etmesi anlamına gelir ki buda zaman kaybına ve verilen emeğin boşa gitmesine sebep olmaktadır. Herhangi bir evrede meydana gelebilecek hata veya yanlışlığın tespiti aynı evre içerisinde yapılarak bu hatalara düşmemek için ne gibi önlemler alınacağına yönelik çalışmalara değerlendirme ve geri besleme evresi denilmektedir. Her evrenin kendi içerisinde bir otokontrol sistemi ile değerlendirilmesi, aksayan hususların tespit edilmesi ve yapılacak yanlışların düzeltilmesi bu anlamda önem arz etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İSTİHBARATTAN SORUMLU KURUMLARIN YAPISI VE ARALARINDAKİ BİLGİ PAYLAŞIMI

Bu bölümde Türkiye Cumhuriyeti'nde istihbarattan sorumlu kurumların yapıları görev alanları ve yetkileri incelenecektir. Özellikle teşkilat yapıları ve görevleri aktararak aralarındaki bilgi paylaşımı konularına değinilecektir. Türkiye'de bulunan istihbarat kurumlarının tek bir çatı altında toplanmadığından homojen bir yapıdan bahsetmek söz konusu değildir. İstihbarat örgütü başarılı olarak kabul edilen istihbarat teşkilatlarında ise bu yapılanmanın tam tersi bir durum söz konusudur. Başarılı istihbarat teşkilatlarında Her ne kadar farklı alanlarda uzmanlaşmış yapıları bulunsa da bütün istihbarat kurumlarının tepede bir merkeze bağlı olarak görev yapmaları bu istihbarat servislerini başarılı kılmaktadır. Ülkemizde ise İstihbarat kurumları (MİT kanununda yapılan değişiklik haricinde) farklı bakanlıklar bünyesinde görev yapmakta olduklarından ve tepede tüm bu istihbarat kurumlarını yöneten bir yapının bulunmaması aralarındaki bilgi paylaşımında aksaklıklar ve yetki karmaşasını doğurmakta, başarılı bir istihbarat topluluğu modelini engellenmektedir. Bu sebeple ülkemizde mevcut istihbarat teşkilat yapılanmalarının tüm yönleriyle tanınması ve bilinmesi sonucunda hangi alanlarda eksik veya hataların bulunduğu tespitinin yapılması kolaylaşacağı düşünülmektedir.

3.1.İSTİHBARAT YAPMA GÖREV VE YETKİSİ OLAN KURUMLAR

3.1.1.Millî İstihbarat Teşkilatı

Türklerde ilk istihbarat yapılanmasının Selçuklu dönemine kadar uzandığı görülmektedir. Bu dönemde Berid İstihbarat Örgütü adı altında faaliyet gösteren bir yapının olduğunu görülmektedir. Berid istihbarat örgütü Selçuklu İmparatorluğuna bir çok alanda hizmet etmiş fakat zamanla kuruluş amacından ayrılarak sultanların aleyhine çalışmalarının olduğu tespit edilmesi üzerine Sultan Alparslan tarafından lav edilmiştir. Berid İstihbarat Örgütü benzeri yapılanmalar Osmanlı İmparatorluğu döneminde devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu dönemine tam teşkilatlanmamış bu yapılar ihtiyaca cevap vermediğinden Sultan II. Abdülhamit Han döneminde yeni bir istihbarat örgütü "Yıldız Teşkilatı (1880- 1908)" kurulmuştur. Yıldız Teşkilatı geçmişte tecrübe edilmiş hataların tekrar vuku bulmamasını engellemek maksadı ile

bizzat Sultan Abdülhamit Han tarafından sevk ve idare edildiği görülmektedir. Yıldız Teşkilatı yapısında ana kuralın gizlilik esasına dayandığı ve bu sebeple teşkilat hakkında yeteri kadar bilgi ve belgenin de bulunmadığı bilinmektedir. Yıldız Teşkilatının çalışmaları sayesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun en zor döneminde Sultan II. Abdülhamit Han'ın elini kolaylaştırmış ve aldığı kararları ile Uluslararası alanda denge politikası izlemesini kolaylaştırmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünkü istihbarat teşkilatı temellerinin Osmanlı İmparatorluğu zamanında atıldığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda ilk istihbarat teşkilatının XIX. Yüzyıl ortalarında yabancı ajanların faaliyetlerini gözlemlemek ve önlemek amacıyla Sultan Abdülmecit döneminde "Teşkilat-ı Mahsusa" adında kurulduğu görülmektedir. İlk faaliyetine başladığında özel bir şifresi bulunmamakla birlikte, 1909 başlayarak 1918'e kadar dönemin ünlü paşalarından olan Cemal, Talat ve Enver Paşalar tarafından ilk Türk istihbarat gizli örgütü olarak yeniden yapılandırılmıştır. Milli İstihbarat Teşkilatı'nın da köklerinin uzandığı bu örgüt Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar geçen sürede yeni adlar altında kurulmuş olan gizli istihbarat yapılanmalarının temellerini oluşturmuştur.³⁹ Milli İstihbarat Teşkilatı 1920 yılında kurulan Askeri Polis Teşkilatı, ve bu teşkilatın devamı niteliğinde olarak görülen Tedkik Heyeti Amirlikleri ile 1927 yılında kurulan Milli Emniyet Hizmetleri Teşkilatı'nın bir uzantısı olduğu görülmektedir.⁴⁰ 06 Ocak 1926 da Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ilk istihbarat kurumu olduğu görülen Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti" (MEH/MAH) kurulmuştur. Tam bir yıl sonra 06 Ocak 1927 tarihinde Milli Amale Hizmetleri adında faaliyetlerine başladığı görülmektedir. Milli Amale Hizmetleri 1965 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. 06 Temmuz 1965 tarihli ve 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu kabul edilerek 22 Temmuz 1965 tarihi itibarıyla de Milli İstihbarat Teşkilatı Başbakan'a bağlı olarak resmen faaliyetlerine başlamıştır.

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bugünkü görev yetkiyle sorumlulukların yasal dayanağı 01 Ocak 1984 tarihli 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ile Milli İstihbarat Teşkilat Kanunundan almaktadır.⁴¹ Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı görev ve yetkilerinin yine 2937 sayılı kanun çerçevesinde yürütmektedir. Bu Kanun ile Devlet istihbarat istihbarat ve kullanılmaya başlamasıyla Milli İstihbarat Teşkilatı kurulma, görev ve yetkilerinin esas ve usullerle düzenlendiği görülmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı; Müsteşar, Müsteşar Yardımları, Başkanlıklar,

³⁹ www.sde.org.tr/tr/authordetail/bulent-orakoglu/-171 (Erişim Tarihi:17.03.2017).

⁴⁰ Hamit Pehlivanlı, "**Osmanlılarda İstihbaratçılık**" <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=293931> (Erişim Tarihi:05.04.2017).

⁴¹ Milli İstihbarat Teşkilatı Resmi Sitesi, <http://www.mit.gov.tr/gorev.html> (Erişim tarihi: 20.04.2017).

Daireler ile şubelerle diğer birimlerden oluşmaktadır. Merkez ile taşra yapılanması şeklinde faaliyet gösterdiği görülmektedir.⁴²

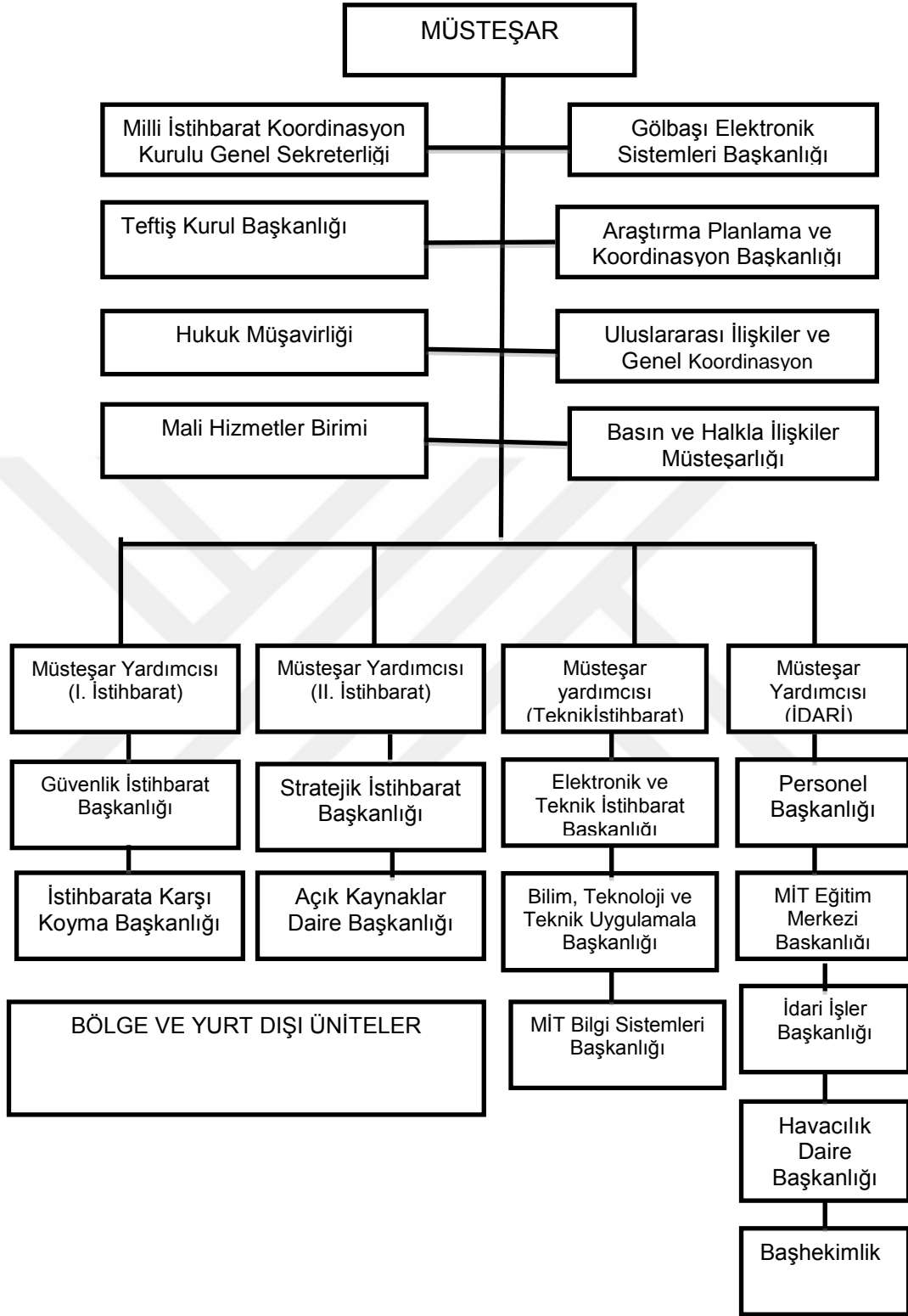
Milli İstihbarat Teşkilatı yapılanması 1990'lara kadar çeşitli değişikliklere tabi tutulmuş ancak bu değişimler yeterli görülmediğinden 1990'lardan sonra da sürekli bir şekilde değişimlerin devam ettiği görülmektedir. Bu anlamda, dünyada genel olarak yaşanan olaylarla değişim ve mevcut olan konjonktür nedeniyle Milli İstihbarat Teşkilatı Operasyon Başkanlığı kurulmuştur. Yine bu değişiklikler kapsamında Kontr-Terör Merkezi kurulmuştur. Milli İstihbarat Teşkilatı ile ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında, ordunun 1990'ların başına gelene kadar Milli İstihbarat Teşkilatı'nı bilfiil yönetmesi ve teşkilatla ilgili hâkimiyete sahip olduğunun vurgulandığı görülmektedir.⁴³ Özellikle MİT'in sivilleşme konusunda kendi kadrolarında görevli olan askeri personelin 1990'larda TSK kadrosuna geri atandığı görülmektedir. Askeri personelden boşalan kadrolara da sivil personellerin istihdam edilmesi de bu anlamda önemlidir. MİT'te görevli olan askeri personel sayısının 2012 yılı itibarıyla yüzde bir civarlarında olduğu belirtilmiştir. Milli İstihbarat Teşkilatı'nın sivil olan ilk müsteşarı 1992'de atandığı görülürken; özellikle de 2002 yılının ardından Milli İstihbarat Teşkilatı'nın çalışma sistemlerinde ciddi değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde MİT' in hükümet ile daha yakın mesaiye başladığını da belirtmek gerekir.⁴⁴ 01 Ocak 2012 tarihi itibarıyla Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı teşkilat yapısındaki "Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığı", Milli istihbarat Teşkilatı bünyesine alınmıştır. Bu gelişme Milli İstihbarat Teşkilatı'nın kabiliyet ve imkânlarını arttırdığı gibi Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Türk Silahlı Kuvvetleri'nden bağının koparılması anlamında önemli bir gelişmedir.⁴⁵ Milli istihbarat Teşkilatı'nın günümüz haliyle teşkilat yapısı aşağıda şema ile gösterilmektedir.

⁴² T.C. Sayıştay Başkanlığı, "**Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, 2012 Yılı Denetim Raporu**", Eylül 2013, Ankara, s.1. <https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/.../2012/.../MIT.pdf> (Erişim Tarihi:09.04.2017).

⁴³ Ferhat Ünlü, "**Milli İstihbarat Teşkilatı**", Ümit Cizre (der.), Almanak Türkiye 2005: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 157-159, s.158.

⁴⁴ Ecevit Kılıç, "**Özel Harp Dairesi ve Türkiye'nin Gizli Tarihi**" Güncel Yayıncılık, Ankara,2008, s.67

⁴⁵ Hasan Ateş, "Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi", Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 24 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

Şekil-3 MİT Müsteşarlığına ait Teşkilat Yapılanması Şeması⁴⁶

⁴⁶ MİT Müsteşarlığı, “**Teşkilat Yapılanması Şeması**”, <http://www.mit.gov.tr/teskilat.html> (Erişim Tarihi: 20.04.2017).

Milli İstihbarat Teşkilatı Türkiye Cumhuriyeti'nin ülke ve milletiyle bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine gelen gelebilecek olan saldırılara karşı sorumludur. Milli Güvenlik Kurulu bu faaliyetlerinden sonucunda elde ettiği bilgileri Genel Sekreterliğinden başlamak üzere Genelkurmay Başkanı'na, Başbakan'a ve Cumhurbaşkanı'na iletilmesi Milli İstihbarat Teşkilatı'nın kurulma amacıdır.⁴⁷ Milli İstihbarat Teşkilatı yurtiçi ve yurtdışında istihbarat faaliyetlerini yürütmek için kurulmuştur. Faaliyet alanları her ne kadar yurtiçi ve yurtdışı olarak belirtilse de Milli İstihbarat Teşkilatı'nın yurtdışı faaliyet alanının çok kısıtlı olduğu görülmektedir. Bunun altında yatan birçok neden bulunmakla beraber ana nedenlerin Milli İstihbarat Teşkilatının kuruluşundan günümüze kadar yurtdışında herhangi bir yapılanmaya gidilmemiş olması, ekonomik anlamda bu alanın yeteri kadar desteklenmemiş olması, ülkenin bulunduğu jeopolitik konumu itibarıyla sürekli yurtiçi faaliyetlerle ilgilenilmesi gibi nedenlerle Milli İstihbarat Teşkilatı yurtdışı yapılanmasını kurulamamıştır. Yurtdışı istihbarat teşkilatının kurulamaması nedeniyle istihbarat olan ihtiyaç Dışişleri Bakanlığı'na ait Konsolosluklar, Ataşelikler, Misyon Şefleri ve bunlara ait personel tarafından yapılmaktadır. Bu durum zaman zaman hukuksal anlamda sakıncalar doğurmakta yurtdışında görev yapan personel sıkıntıları yaşanmaktadır. Tabii burada asıl dikkat edilmesi gereken hususun yurtdışı istihbarat alanında büyük bir açıklığın bulunması ve bu alanda istihbaratın ihtiyaçlara cevap verememesidir. Gelişmiş istihbarat örgütleri incelendiğinde dış istihbarat alanında ayrı bir teşkilat yapılanmasının bulunduğu görülmektedir. Ülke içerisindeki istihbarat faaliyetlerini ise kolluk birimleri ve diğer birimler üstlenmektedirler. Bu alana bir örnek verilmek gerekirse Amerika Birleşik Devletlerinde yurtdışı istihbarat faaliyetlerini CIA ülke içerisindeki istihbarat faaliyetlerini ise FBI ve diğer ilgili birimlerin üstlendiği görülmektedir. Buradan hareketle ülkemizde Milli İstihbarat Teşkilatı'nın yurtdışı istihbarat faaliyetlerini yürütmesi gerekirken yurtiçi istihbarat faaliyetlerine yöneldiği yöneltildiği görülmektedir. Son dönemlerde ise Milli İstihbarat Teşkilatı bünyesinde kurulan Dış Operasyonlar Başkanlığı bu alandaki eksikliklerin giderilmesi açısından önemlidir. Dış Operasyonlar Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Milli Güvenlik Stratejisini savunacak ve destek verecek olan siyasi yapıyla paralelliği oluşturduğu çalışmaları yürüttüğü görülmektedir. Esasen dış politikalarda karar alma süreçlerini etkileyen Milli İstihbarat Teşkilatı içindeki en önemli başkanlık olduğunu belirtmek gerekir.

⁴⁷ "2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanunu", 1983 www.mit.gov.tr/2937.pdf (Erişim Tarihi:11.06.2017).

Yalnızca karar alma süreciyle sınırlı kalmayıp, operasyonel anlamda alınan kararların uygulanmasıyla ilgili de yetkisi mevcuttur. “Dış Operasyonlar Başkanlığı” 2014’de 49 Türk Konsolosluk çalışanının DEAŞ’ın elinden kurtarılmasıyla ilk defa gündeme geldiğini de söylemek gerekir. Bu operasyon kapsamında MİT’in, “Dış Operasyonlar Başkanlığı” bünyesinde özel bir operasyon birimiyle DEAŞ yöneticilerinden bazılarını kaçıracak rehlin alması ve söz konusu 49 personelin teslimine karşılık olarak da DEAŞ militanlarını teslim ettiği görülmektedir. Böylece 49 Konsolosluk çalışanının herhangi bir kayıp olmadan sınırdan alınmıştır.⁴⁸

3.1.2. Emniyet Genel Müdürlüğü

Emniyet Genel Müdürlüğü’nün; kamu düzeninin güvenliğini korumak ve kollamak, asayişin sağlanması için meydana gelebilecek olaylar öncesinde gerekli tedbirleri alarak suçun işlenmesini önlemek, suçluların tespit edilmesi ve yakalanmasına yönelik görevleri bulunmaktadır. Bu tanıma bakıldığında kolluk kavramının, söz konusu bu görevleri yerine getiren, teşkilat veya bu teşkilatta çalıştığı görülen bu amaçla görevlendirilmiş görevlileri kast etmek için kullanıldığı görülmektedir. Kolluk birimleri bir taraftan kamu düzeninin korunmasını sağlamakta ve bu düzenin bozulmayacak şekilde süreklilik arzemesi için çalışmalar yapmakta diğer taraftan da bu tarz etkinlikleri yapan görevliler anlamında kullanılmaktadır.⁴⁹

Emniyet Genel Müdürlüğü genel anlamda, Türkiye’deki kentsel alanlar olarak tanımlanan yerlerde güvenlik hizmetlerinin sağlamak ile yükümlü kılınmış olduğunu söylemek mümkündür. Görevlerin bir parçası olarak 04 Haziran 1937 tarihinde Milli İstihbarat Teşkilat Kanununun 16.md. (a) bendinin 5. Fıkrasında Emniyet Müdürlüğü bünyesinde görevlendirilmek üzere istihbarat alanında iş ve işlemleri yürütmek ve hususi görevlerde görevlendirmek üzere Önemli İşler Müdürlüğü kurulmuş ve bu teşkilat yapılanması ile “İstihbarat Daire Başkanlığı”nın temelleri atılmıştır.⁵⁰

Önemli İşler Müdürlüğü’nün 1951’e kadar taşra teşkilatının bulunmadığı görülmektedir. 1951 yılından sonra ideolojik akımların kontrespiyonaj ve kaçakçılık gibi konularda haber toplayabilmek için şubeler oluşturulmuştur. 1960 yılından sonra da Önemli İşler Müdürlüğü yapılandırılarak, 1963’ ten sonra 10 ilde birimler kurmuştur.⁵¹ Dönem içinde Türkiye’nin içerisinde bulunduğu ortamlardan hareket ederek müdürlüğün, 1971’de direkt olarak genel müdürlük bünyesinde bir daire statüsüne çıkartılmıştır. Adının da Önemli İşler Dairesi şeklinde değiştirildiği

⁴⁸ “MİT’in ABD’yi Bile Şaşırtan Operasyonu”, Sabah, 23 Eylül 2014, s.6.

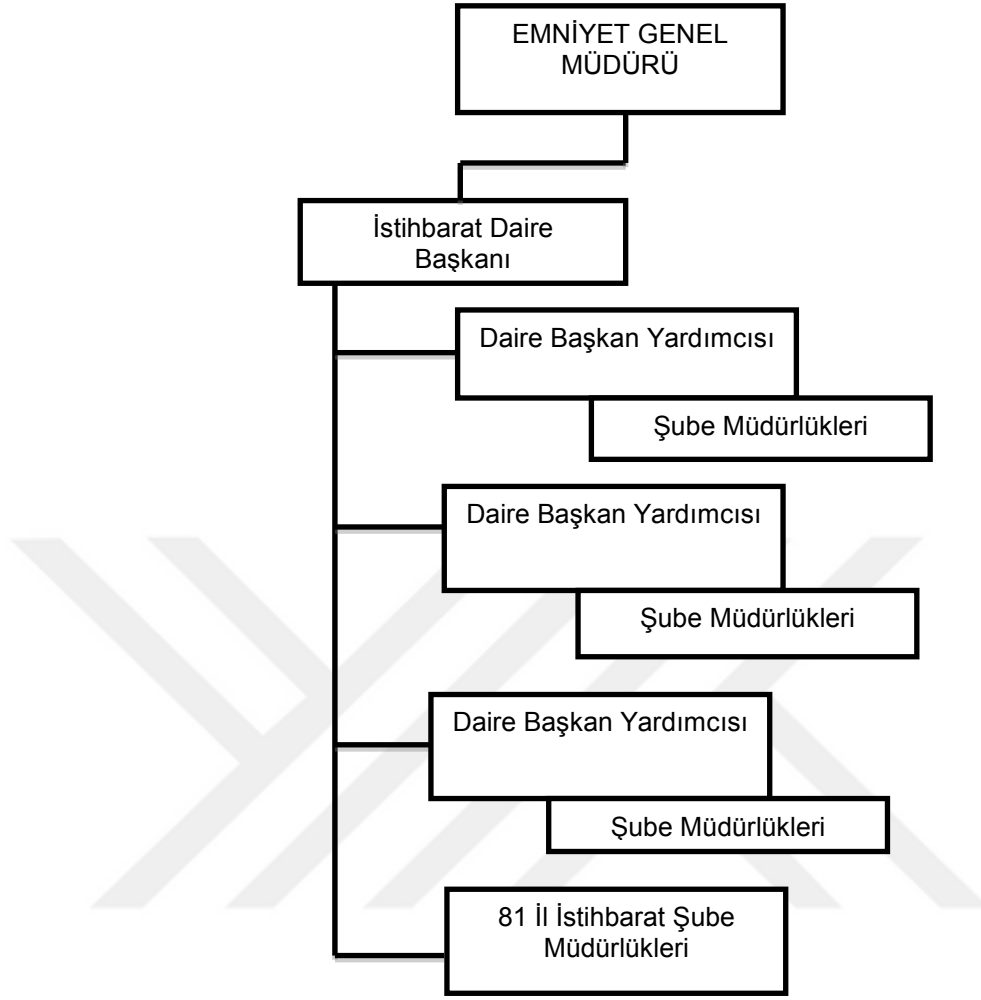
⁴⁹ Şeref Gözübüyük, “*Yönetim Hukuku*”, Sevinç Matbaası, Ankara, 1989, s.71.

⁵⁰ Emniyet Genel Müdürlüğü “*İstihbarat Dairesi Başkanlığı*” <http://www.istihbarat.pol.tr> /Sayfalar /Tarihce.aspx (Erişim Tarihi: 19.07.2017).

⁵¹ Bekir Çınar, “*Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*”, Sam Yayınları, Ankara, 1997, s.43.

görülmüştür. 1975’de “Önemli İşler Daire Başkanlığı”nın adı İstihbarat Başkanlığı şeklinde değiştirilmiştir. 1983’de “İstihbarat Daire Başkanlığı” adını aldığı görülmektedir.

1987 tarihinde dönemin Başbakanı olan Turgut Özal’ın girişimleriyle Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı’nın görev, yetki ve sorumluluklarının Polis Vazifesi ve Salahiyet Kanunu “Ek-7”nci maddenin eklenmesiyle genişletildiği görülmektedir. Bu madde ile birlikte polislere ülkenin genelinde kolluk görevlerinin sınırlaması olmaksızın istihbarat yapma yetkisinin verildiği belirtmek gerekir. Bu girişimle mevcut emniyet istihbaratının o dönemlerde çoğunluğun askerlerden oluştuğu görülen Milli İstihbarat Teşkilatı için alternatif bir istihbarat teşkilatına dönüştüğü, ülkede meydana gelebilecek darbe teşebbüslerinin zamanında öğrenilmesi ve böyle bir gelirim meydana geldiğinde engelleyebilmek için de emniyet istihbaratının yasal yetkiyle güçlendirildiği görülmektedir. Bu anlamda, Emniyet İstihbaratı 1997’de Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesindeki Batı Çalışma Grubunu deşifre edilmesinin sağlanmasıyla üstlendiği misyonunu başarıyla yerine getirmiştir. İstihbarat faaliyetleri kapsamında Emniyet birimlerinin, kendi sorumluluk sahasının dışındaki kırsal bölgelerde faaliyetlerini de yürüttüğünü belirtmek gerekir. Özellikle ülkemiz genelinde İl Emniyet Müdürlüklerinde konuşlu bulunan Terörle Mücadele Şube Müdürlüklerince terör suçuna karışmış kişilerin sorumluluk sahasına bakılmaksızın ilgili kanunlar çerçevesinde gerekli işlemleri yapılır. Kolluk kuvvetleri birbirlerinin sorumluluk sahalarında icra edecekleri operasyonel faaliyetleri öncesinde faaliyetin yapılacağı bölgedeki kolluk sorumlusuna bilgi vererek, icra edilecek faaliyete bölgenin sorumlu kolluğundan personelin nezaret etmesi sağlanır. Emniyet Genel Müdürlüğü yapısı aşağıdaki şemada gösterilmiştir.

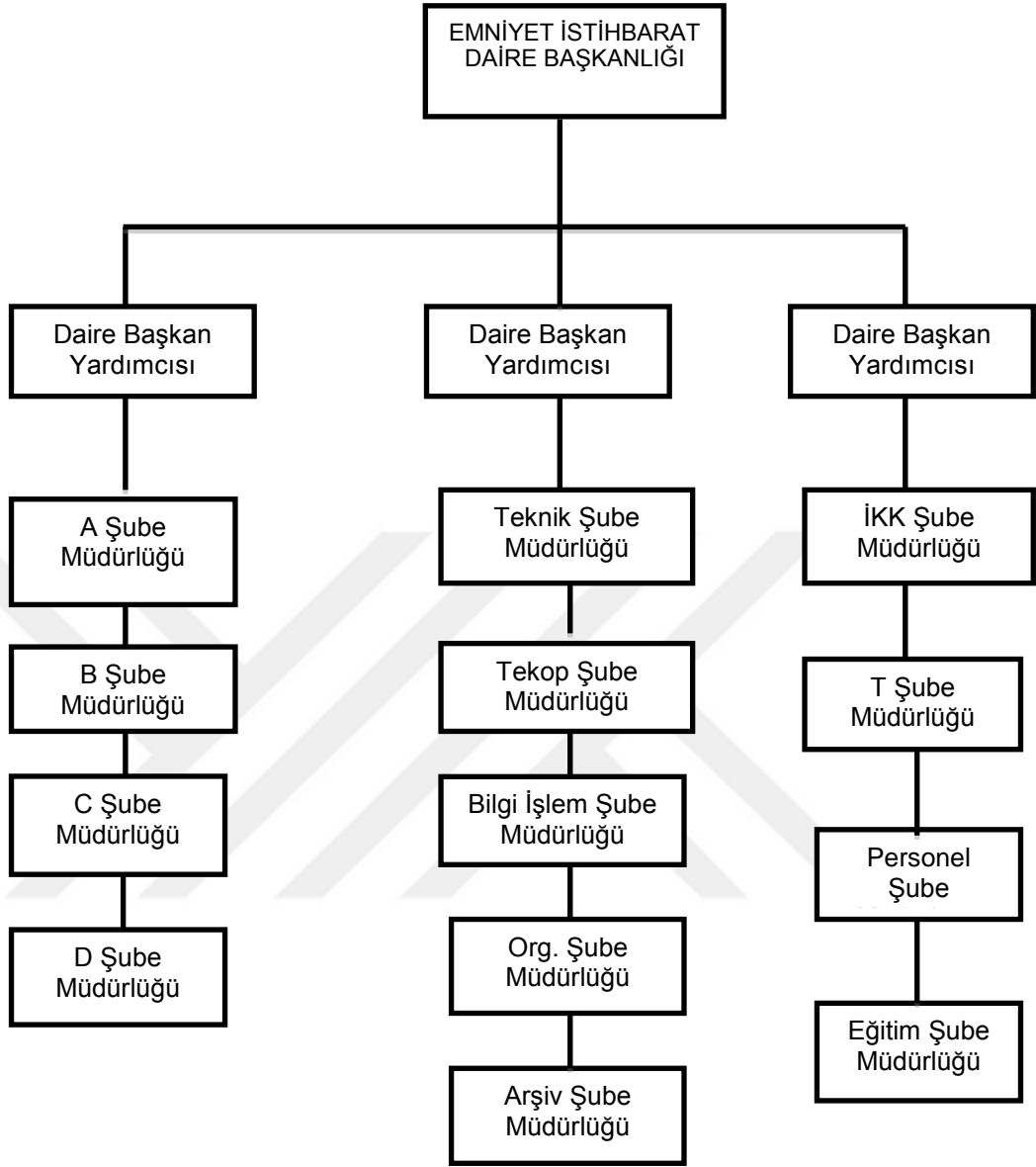

Şekil-4 EGM İstihbarat Daire Başkanlığına ait Teşkilat Yapılanması⁵²

Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini yürüten İstihbarat Daire Başkanlığı, kendine özgü olan ilk kanuni düzenlemenin 1985 yılında "2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanuna" eklenmiş olan Ek-7. Maddeyle kavuşmuştur. 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'na göre düzenlenmiştir. 13 Şubat 1989 tarihinde çıkarılan yönetmelik hükümleri gereğince teşkilatlandırılmıştır. Bunlara uygun bir biçimde teşkil edilmiş olan "İstihbarat Daire Başkanlığı", istihbarat dairesi başkanına bağlı olan başkan yardımcılıkları ve 81 ilin istihbarat şube müdürlüklerinde teşkilatlanmıştır.⁵³ Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı'nın detaylı teşkilat yapısı Şekil-5'teki gibidir.

⁵² Emniyet Genel Müdürlüğü, "**Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı Teşkilat Şeması**", <https://www.Egm.gov.tr/sayfalar/dairebaskanliklari.aspx> (Erişim Tarihi: 19.07.2017).

⁵³ Halil Karataş, "**Devlet Güvenliği ve İstihbarat**", Kenan Ofset, İstanbul, 2009, s. 59.

Şekil-5 EGM İstihbarat Dairesi Başkanlığına ait Ayrıntılı Yapılanması⁵⁴

Emniyet İstihbarat Dairesi Başkanlığı faaliyetlerini; ülkemiz genelinde konuşlu bulunan İl Emniyet Müdürlükleri ile ilçelerde İlçe Emniyet Müdürlüklerin de teşkil edilen şube müdürlükleri vasıtası ile yürütmektedirler.

⁵⁴ Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı Ayrıntılı Teşkilat Şeması, <https://www.egm.gov.tr/sayfalar/egm-birimler.aspx> (Erişim Tarihi:19.07.2017).

3.1.3. Jandarma Genel Komutanlığı

Türkiye Cumhuriyeti Jandarması; emniyet ve asayiş ile kamu düzenin korunması sağlayan diğer kanun ve nizamların verdiği görevlerini yerine silahlı kolluk ve güvenlik kuvvetidir. Bu hedefle Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü'nde olduğu gibi iç güvenlik istihbaratını üretmek ve icra etmek için "İstihbarat Başkanlığı" kurulmuştur. Genel anlamda sorumluluk, yetki ve görev alanı; emniyet birimlerinin görev sahasının dışındadır. Bu alanlar il ve ilçe belediye sınırları dışarısında yer almakla birlikte, Mülki Amir Başkanlığında kurulan kurulda İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe Jandarma Komutanlığı ve diğer kurumlardan bilgi almak için katılan personelle birlikte üçlü protokol ile sorumluluk bölgeleri belirlenir. Genel anlamda sorumluluk, yetki ve görev alanı; Emniyet Birimlerinin görev sahasının dışındadır.⁵⁵

Jandarma Genel Komutanlığı asayiş ve emniyet işleriyle diğer görevlerin yerine getirilmesi yönünden İçişleri Bakanlığı'na bağlı olduğu görülmekle beraber teşkilat yapısı, personel eğitimi gibi hususlar bakımından Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olduğunu söylemek gerekir. Ayrıca seferberlik, sıkıyönetim ve savaş zamanlarında veya Genelkurmay Başkanlığı'nın gerekli görmüş olduğu durumlarda silsileye uygun olarak sıralı Komutanlık emrine girmektedir. Kısacası kolluk görevleri yürütmesi gereken Jandarma Teşkilatı, Türk Silahlı Kuvvetleri ile organik bir bağ içinde olduğu görülmektedir. Bu sebeple, İçişleri Bakanlığının teşkilattaki denetim yetkilerini kullanabilmesinin önünde yapısal anlamda sınırlar olduğu görülmekle beraber son dönemlerde Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın İçişleri Bakanlığı bünyesine alınmasıyla bu sorunun bir nebze olsa önüne geçildiği görülmektedir.

Ülkemizde faaliyet gösteren kolluk kuvvetlerinin İçişleri Bakanlığınca bağlanması konusunda Avrupa Birliği uyum yasalarını hatırlatmakta yarar vardır. Bu anlamda Jandarma Genel Komutanlığı'nın ve kolluk görevlerinin ve teşkilat yapısıyla ilgili aidiyetinin tartışmalı bir duruma geldiği görülmektedir. Özellikle de sınır güvenliğiyle ilgili Avrupa Birliği kriterleri kapsamında yeniden bir yapılanmaya gidilmesi gerekliliği görülmektedir. Sınır güvenliği hizmetlerinin yapılmasından sorumlu olan kurumun özelliklerinin, 08 Şubat 2002 tarihinde hazırlanmış olan "Schengen Kataloğu"nda ayrıntılı olarak değinilmiştir.

Bunun yanında Jandarma teşkilatı cezaevlerinin güvenliğinden çıkışı, sınır güvenliği ve koruması, sınır muhafızlığı temelinde olan bir yapıya devretmesi gibi

⁵⁵ Ateş, a.g.e, s. 33.

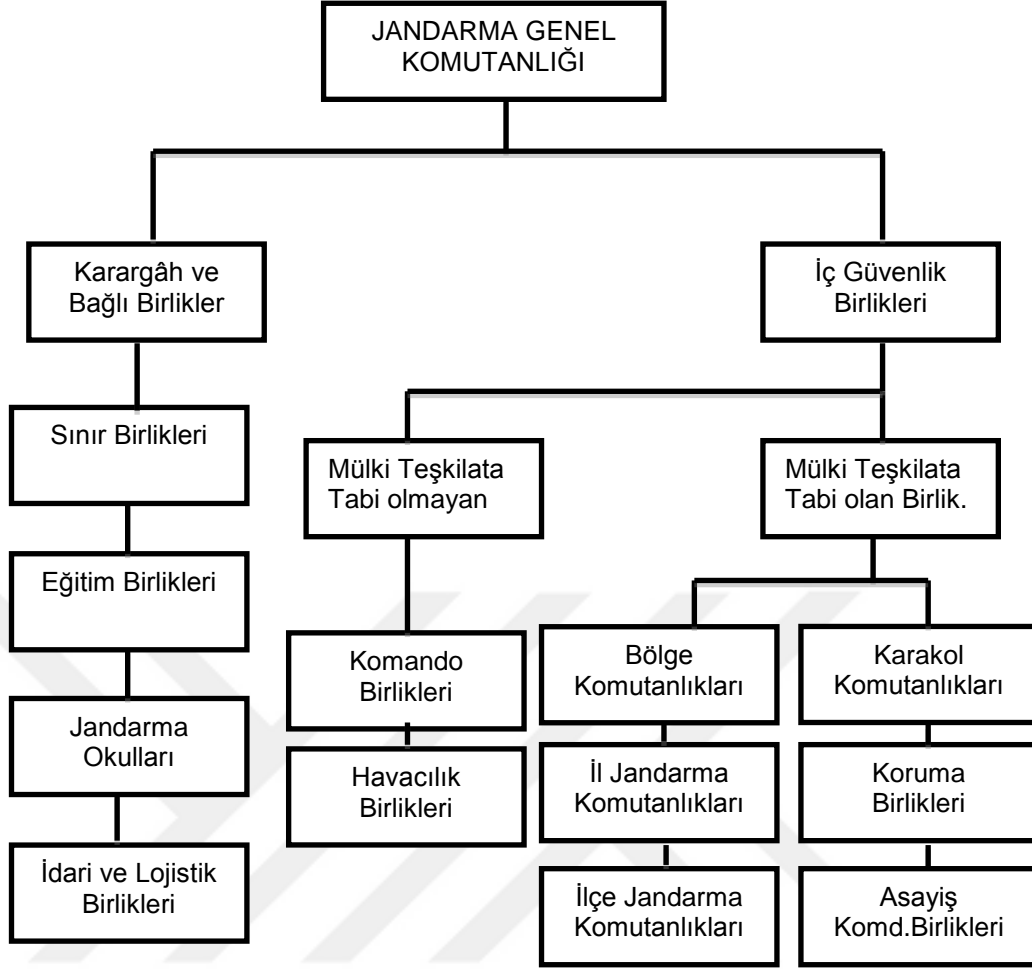
çalışmalarla Jandarma Genel Komutanlığı'nın kapsamlı dönüşüme uğrayacağını söylemek mümkündür. Bu kapsamda Jandarma İstihbarat Birimleri'nin görev alanı ve işlevlerinin günün şartlarının ve yeni tebliğ edilen görevleri de kapsayacak şekilde ele alınması muhtemeldir. Jandarma Genel Komutanlığı'nın milli istihbarat sistemlerine katkı sağlayacak olan diğer istihbarat görevleri ilgili olan mevzuatın incelenmesi sonucunda aşağıdaki gibi olduğu görülmektedir;

- I. Görevleri için gerekli olan istihbaratın zamanında, hızlı ve etkin olarak oluşturulması için istihbarat faaliyetlerinin planlanması, yönetilmesi, koordine ve icra edilmesi,
- II. İç güvenlikle ilgili istihbarat gereksinimlerinin karşılanmasının sağlanması,
- III. İstihbarata karşı koymak ve koruyucu olan güvenlik faaliyetlerini yürütmek,
- IV. Sıkıyönetim, harp ve seferberlik esnasında Kuvvet Komutanlıklarının emrine girecek olan birliklerin görevleri ile ilgili bilgi toplama planlarının oluşturulması ve istihbarat hazırlığı faaliyetlerinin yürütülmesi.⁵⁶

Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı, ülkemizde son dönemde meydana gelen FETÖ/PDY terör örgütü tarafından gerçekleştirilen hain darbe girişimi sonrasında Türk Silahlı Kuvvetleri'nden tamamen ayrılarak İçişleri Bakanlığı bünyesine bağlanmıştır. Fakat mevcut yapı içerisinde entegre ve uyumun sağlanamadığından tam anlamıyla Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinden ayrılması zaman alacağı görülmektedir. Jandarma Genel Komutanlığı'nın Emniyet Genel Müdürlüğü gibi tamamen İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alması istihbarat paylaşımı ve diğer alanlarda entegrasyonun sağlanmasıyla bu anlamında büyük faydalar sağlayacağı değerlendirilmelidir. Kolluk kuvvetlerinin birbirleriyle koordineli olarak faaliyet göstermediklerine bir örnek vermek gerekirse; 13 Mayıs 2017 tarihinde Hatay İli Hassa ilçesi sınırlarında bulunan Amanos Dağları'ndaki Çardak Yaylası bölgesinde PKK' lılara karşı başlatılan operasyon kapsamında pusu kuran Polis Özel Harekât ekipleri aynı bölgede devriye gezen jandarmalardan haberleri olmadığından Jandarma ekiplerini terörist sanarak ateş açılmış çıkan çatışmada bir astsubay şehit olmuş bir polis ağır yaralanmıştır.⁵⁷ Jandarma Genel Komutanlığı'nın Teşkilat şeması Şekil-6 gösterilmektedir.

⁵⁶ 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu https://www.jandarma.gov.tr/kriminal/turkish_internet/anasayfa/.../1-%202803.pdf ile 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanunu, 5.md. (Erişim Tarihi:07.08.2017).

⁵⁷ PKK Operasyonunda polis ve jandarma yanlışlıkla çatıştı 1 astsubay şehit www.hurriyet.com.tr. (Erişim Tarihi:09.08.2017).

Şekil-6 Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilat Yapılanması⁵⁸

3.1.4. Genelkurmay Başkanlığı

Türkiye Cumhuriyeti'nin askeri istihbarat ihtiyacı, Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde yer alan başta İstihbarat Daire Başkanlığı olmak üzere diğer ilgili birimlerince yerine getirilmektedir. Genelkurmay Başkanlığı, Türk istihbarat topluluğunun bir parçası olduğunu belirtmek gerekir. Genelkurmay Başkanlığı'nın ilgili birimlerince yürütülen askeri istihbarat alanını, diğer istihbarat alanlarından farklı olarak daha spesifik bir faaliyet alanına sahip olduğu görülmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nce icra edilen faaliyetler sonucunda elde edilen bilgilerin işlenerek bir ürün haline getirilmesi ve bilgiler ışığında hedef ülke ilgili tedbirler alınarak öngörülerde bulunması askeri istihbarat alanını oluşturmaktadır. Askeri istihbarat; hedef ülke hakkında hareket planlarının yapılması, komuta kademesinin sorunsuz bir şekilde sevk ve idaresi için ihtiyaç duydukları karşı gücün imkan ve kabiliyetleri,

⁵⁸ Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilat Şeması, www.jandarma.gov.tr. (Erişim Tarihi: 06.08.2017).

hava ve arazi durumu hakkında gerekli bilgilerin toplanılabilmesi için ilgili birimlere iletilmesi sonrasında ise sırasıyla kaynaktan haber ve bilgilerin elde edilmesi, elde edilen bu bilgilerin analiz edilmesi sonrasında elde edilen bu bilgilerin istihbarat haline getirilmesi, yayımlanması ve uygulaması görevlerini yerine getirmektedir.⁵⁹ 1324 sayılı yasaya göre askeri istihbaratın oluşturma yetkisinin Genelkurmay Başkanı'na verildiği görülmektedir. Genelkurmay Başkanlığı'nın Başbakan'a karşı yapılan faaliyetlerden de sorumlu olduğu görülmektedir. Askeri istihbaratta istihbarat toplama araçlarının; radar, insansız hava araçları (İHA), keşif uçak ve gemilerinin, askeri ataşelerden geldiği görülen belge, bilgi, görüntü ve haber gibi araçlar olduğunu da belirtmek gerekir. Toplanan bu kaynakların işlenip istihbarata dönüştürüldüğü ve askeri istihbarat oluşturulduğu görülmektedir. Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'na bağlı olduğu görülen Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığı Türk Silahlı Kuvvetleri ile Milli İstihbarat Teşkilatı'nın ihtiyaçları doğrultusunda sinyal istihbarat tespiti 01 Ocak 2012 tarihine kadar faaliyetleri devam etmiştir. Ardından Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığı görev yetki ve teçhizatlarının MİT'e devredildiği görülmektedir. Bu aşamanın ardından Genelkurmay Başkanlığı'nın bu alanda istihbarat ihtiyacının MİT'in karşılanması planlanmıştır.⁶⁰ Bu sayede ülkemizin milli güvenlik sistemi içerisinde önemli yeri olduğu görülen silahlı kuvvetlerinin istihbarat alanındaki işlevleri homojenleşmiş ve artık kendi uzmanlık alanında başarıyı yakalamasının önü açılmıştır.

Askeri istihbarat alanında; Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı istihbarat birimlerince dünya genelinde geliştirilen füze sistemleri ve kitle imha silahları hakkında bilgi toplama faaliyetleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda ülkenin mevcut askeri yapısı, kuvvet durumları, komuta edenlerin görüş ve takdirleri, araç ve silahların tür, miktar ve kalitelerinin, genel anlamda askeri kabiliyetlerinin, teknolojik ve elektronik savaş seviye ve kabiliyetleri, askeri teknik ve eğitimleri, yapmış olduğu askeri anlaşma koşulları ülke içerisindeki konum ve durumu, komutanların teknik ve taktik düşünceleri, biyolojik, nükleer ve kimyasal savaş kabiliyeti ve seviyesi, belirsiz askeri şifre ve bilgisayar kayıtları gibi konuların askeri istihbaratın kapsamına girdiği görülmektedir.⁶¹ Askeri istihbarat faaliyetlerinin yalnızca savaş dönemlerinde değil, barış dönemlerinde de devam ettiğinin bilinmesi gerekir.

⁵⁹ www.kkk.tsk.tr/Siniflar/istihbarat.xp. (Erişim Tarihi:08.03.2017).

⁶⁰ Ateş, a.g.e., s.59.

⁶¹ Acar ve Urhal, a.g.e, s.21.

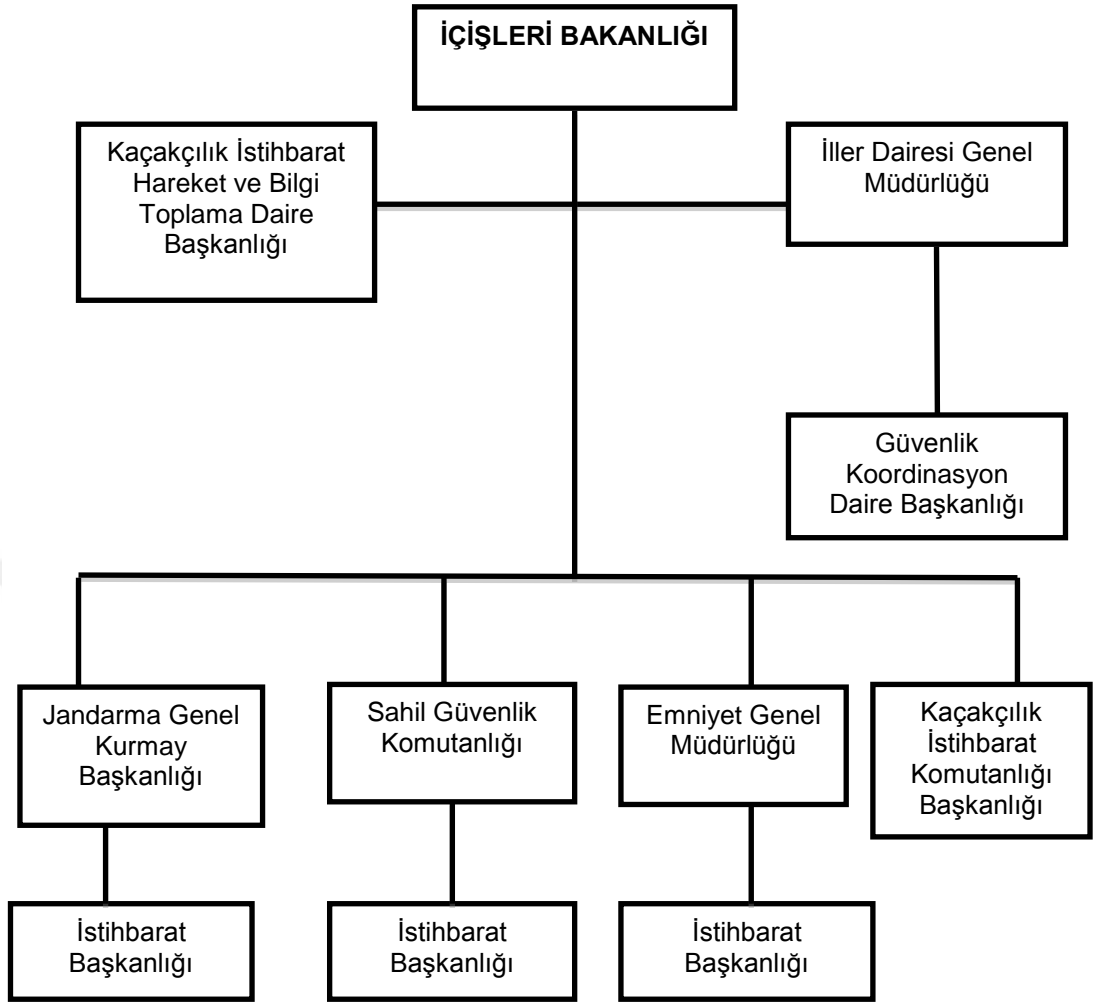
3.2.İSTİHBARATIN KOORDİNASYONU İLE GÖREVLİ KURUMLAR

3.2.1. İçişleri Bakanlığı

Türkiye Cumhuriyeti' nin kamu yönetimi açısından en etkin bakanlığı olduğu görülen İçişleri Bakanlığı, tarihi süreç içerisinde Cumhuriyetin ilanından günümüze değin bu vizyonunu sürdürüğü görülmektedir. Dünyada değışen koşullara göre kendini yenileyip, Türk devleti ve toplum yaşamında mühim görevler üstlenmiş ve tüm bu görevlerini bugüne kadar yerine getirmiş olan bakanlıklardan arasında yer almaktadır. İçişleri Bakanlığı; temel hak ve özgürlükleri esas alır ve iç güvenlik, kıyı, sınır ve karasuların emniyet ve muhafazasını sağlamak, etkin sınır yönetimiyle göç politikalarının oluşturulması, kamu hizmetlerinin koordinasyonu ile etkin il ve ilçe yönetiminin tesis edilmesi, mahalli idarelerde hizmet standartlarının yükseltilmesi, vatandaşlık ve nüfus hizmetlerinin sunulması ve sivil toplumu desteklemek gibi insan odaklı hizmetleri ifa etmektedir.⁶²

Ülkenin güvenliği ve asayişini sağlama, kamu düzenini koruma, şehirlerin genel idaresini düzenleme, mahalli idareler için vesayet makamı olduğu görülen nezarete bulunma ve bu idarelerin gelişimlerine yardımcı olma, halkın vatandaşlık ve nüfus işlemlerini yapma, muhtemel afet ve savaş gibi durumlarda sivil savunma hizmetlerini yürütme temel görevleri arasındadır. Bakanlığın, üstlendiği bu çok önemli görevlerini merkez ve taşra teşkilatlarıyla yerine getirdiği görülmektedir. İçişleri Bakanlığı Teşkilat şeması aşağıya teşkilat şeması çıkartılmıştır.

⁶² <https://www.icisleri.gov.tr/misyon> (Erişim Tarihi:10.03.2017).

Şekil-7 İçişleri Bakanlığı Güvenlik ve İstihbarat Birimleri Teşkilat Yapılanması⁶³

İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan güvenlik kurumlarını yönetmek sureti ile ülke ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, halkın iç güvenliği ve asayişini, genel ahlakı ve kamu düzenini Anayasada yazan hak ve hürriyetleri koruma yine 'İçişleri Bakanlığı'nın temel görevleridir. İçişleri Bakanlığı güvenlik, asayiş ve istihbarat faaliyetlerini kolluk kuvvetleri marifetiyle gerçekleştirmektedir.

3.2.2. Dışişleri Bakanlığı

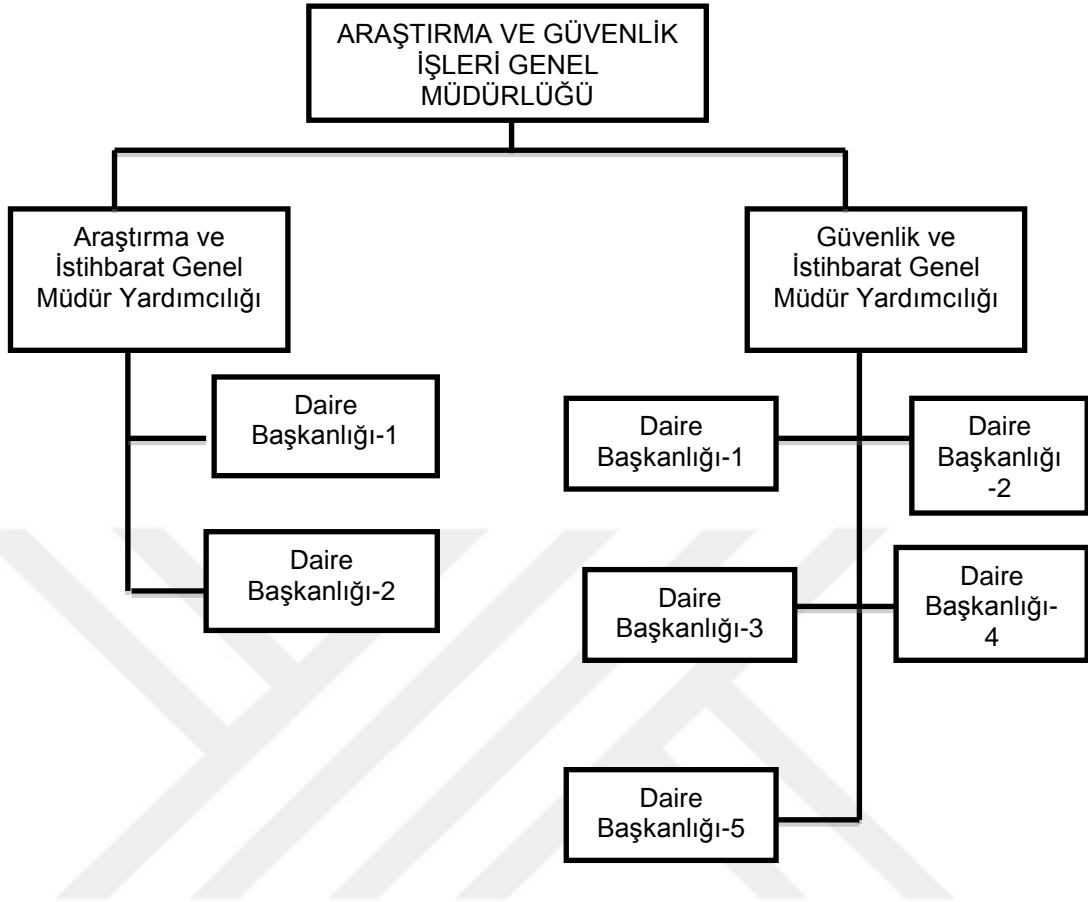
Dışişleri Bakanlığı istihbarat alanında görevlerini, 03.12.1983 tarihli ve 177 sayılı Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanununun 10. Maddesinin (i) fıkrasında belirlenmiştir. Bakanlık bünyesinde görev alan İstihbarat Araştırma Genel Müdürlüğü

⁶³ <https://www.icisleri.gov.tr/bakanligimizin-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 10.03.2017).

istihbarat alanındaki görevleri yürütmektedir. İstihbarat ve Araştırma Genel Müdürlüğü ülke aleyhine yürütülen faaliyetleri tespit edebilmek için çalışmalar yürütmek, değerlendirmek, analiz etmek ve ilgili birimlerle bu bilgileri paylaşmakla görevlendirilmiştir.⁶⁴ 1980’de kurulmuş olan İstihbarat ve Araştırma Genel Müdürlüğü, Bakanlıkça yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında 2010 yılında Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğüne dönüştürüldüğü görülmektedir. Yurt dışından istihbarat temin edilmesi ve üretilmesi konusunda, Büyükelçilerin devletlerin hukuku esaslarında, kabul eden devlette, olay ve durumların gelişimleriyle ilgili meşru her yöntemde bilgi toplama ve bunların hükümete rapor edilmesi başlıca görevleridir.

Bu alanda belirtilmesi gereken önemli bir konu ülkemizin dış istihbarat alanında bir teşkilat yapısının bulunmamasıdır. Milli İstihbarat Teşkilatı’nın mevcut yapısı itibariyle dış istihbarat alanında ihtiyaca cevap verebilecek durumda değildir. Bu alanda ki boşluğun Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan Diplomatlar, Konsolosluklar, Ataşelikler ve bu kurumlara bağlı olarak görev yapan personel tarafından karşılanmaya çalışıldığı bilinmektedir. Bu durumun olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Yurtdışında konsolosluk bünyesinde görevli personele ajanlık yaftalamalarında bulunulduğu bilinen bir gerçekliktir. Bazı ülkelerde, özellikle Türk nüfusunun yoğun bulunduğu Almanya gibi ülkelerde konsolosluk çalışanlarına sırf ajanlık yapabileceği düşüncesiyle, ülke vatandaşlarınca evlerini kiraya vermek istemedikleri bilinmektedir. Bunun yanında resmi olarak istihbarat alanından sorumlu Dışişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren birimler bulunmaktadır. Aşağıda bu kapsamda faaliyet gösteren müdürlüğün teşkilat yapısı çıkartılmıştır. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü teşkilat yapısının aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

⁶⁴ Hasan Alsancak, **“İstihbarat Kavramının Yeni Görünümü ve Türkiye’deki Uygulamaları”**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001, s. 48. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Şekil-8 Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapılanması⁶⁵

Dışişleri Bakanlığı devlet istihbarat sistemi içinde istihbarat toplamak ile görevli olan yapılardan biri olduğunu tekrar belirtmek gerekir. Dış politika yapımı ve dış politikalarda karar alma konusunda başarılı adımların atılabilmesi için Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğüne' de önemli görevler düşmektedir.

3.2.3. Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu

Ulusal istihbarat sistemi içindeki teşkillerin sorumluluk, yükümlülük ve görevlerinin yerine getirilmesi ile ilgili koordinasyonun sağlanarak, istihbarat faaliyetlerinin yöneltimi konusunda temel olan görüşlerin oluşturulabilmesinde Milli İstihbarat Teşkilatı bünyesinde, "Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu" teşkil edilmiştir. Kurulda, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri veya yardımcısı,

⁶⁵ Devlet Teşkilatı Veri Tabanı, <http://kamu.basbakanlik.gov.tr:8080/DTVT/#> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

Genelkurmay İstihbarat Başkanı veya yardımcısı, ilgili kurum ve kuruluşların yöneticileri, bakanlıkların müsteşarları, MİT Müsteşarlığıyla ilgili başkanlarıyla MİT Müsteşarı'nın çağırabileceği diğer kamu görevlilerinin iştirakiyle toplanmaktadır. MİT Müsteşarı gerektiği zaman kurulları olağanüstü toplantıya çağırabilmektedir. Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu ilk toplantısını 17.01.2012 tarihinde yaptığı görülmektedir. Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu'nun kurulmasından sonra Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı başkanlığında her üç ay bir aralıklarla veya ihtiyaç görülmesi halinde belirlenen tarihlerde toplandığı belirtmek gerekir.⁶⁶ Milli Koordinasyon Kurulu'nun kurulması, 2010 yılında kurulan Kamu Güvenliği Müsteşarlığı'nı gölgede bıraktığı görülmektedir. 25 Ağustos 2017 tarihli ve 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile basında Cumhurbaşkanlığı bünyesinde Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK) kuruldu haberleri yer almış ve bu birimin yeni kurulan bir kurul olduğu gibi değerlendirilmiş olsa da, ilgili kanun hükmündeki kararname ile Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu yapısında değişiklik yapılmıştır. Millî İstihbarat Koordinasyon Kurulu ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri Teşkilatı Kanunundaki değişiklik ile Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu direkt olarak Cumhurbaşkanı'na bağlanmıştır.

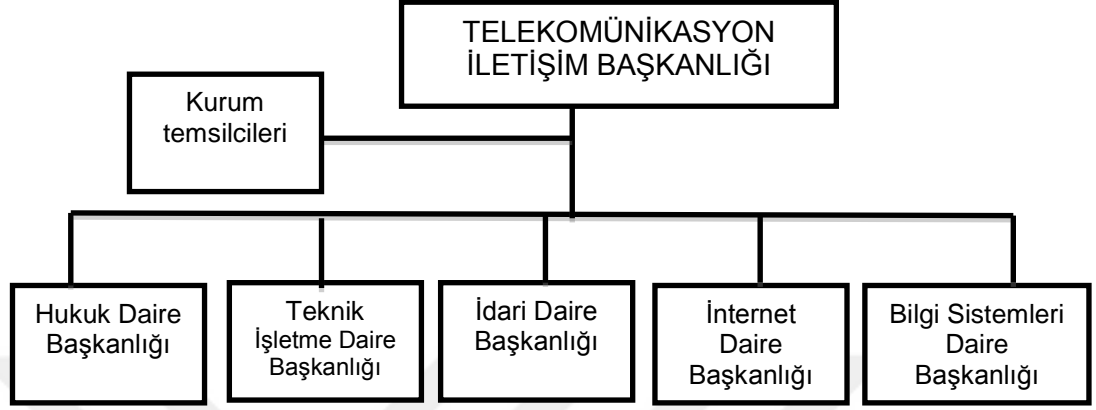
Yine aynı Kanun Hükmünde Kararname ile MİT Müsteşarının sorumluluğu Başbakan'dan alınıp Cumhurbaşkanı'na verildiği görülmektedir. MİT Müsteşarı hakkında soruşturma yapılması Cumhurbaşkanı'nın iznine bağlanmıştır. Devletin çıkarlarının veya görevin gizliliğinin zorunlu kaldığı hallerde MİT mensuplarının, MİT'te görev yapmış olanların tanıklığı MİT Müsteşarına, MİT Müsteşarının tanıklığı ise Cumhurbaşkanı'nın iznine bağlanmıştır.

3.2.4. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı

Telekomünikasyon yöntemiyle iletişim tespitin yapılması, dinlenmesi, sinyal tespiti, teknik takip ve kayıt altına alınması işlemlerinin yasal ve tek merkezden yönetilmesi hedeflenerek Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı 2005'te kurulmuştur. Resmi anlamda 2006'da faaliyete başladığı görülmektedir. "2559 sayılı Kanunun Ek-7. Md., 2803 sayılı Kanunun Ek-5. Md. ve 2937 sayılı Kanu'nun 6. Md." gereği; telekomünikasyon yöntemiyle yapılan iletişimle ilgili iş ve işlemlerin, bu başkanlık tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Bunun yanında İnternet ortamında yapıldığı görülen yayınların içerikleri izlenerek, "5651 sayılı" kanun kapsamındaki suçların işlenmesinin tespiti durumunda, internette yapılan yayımlara erişimin engellenmesiyle ilgili olarak "5651 sayılı" kanun ile öngörülen tedbirlerin alındığı

⁶⁶ Resmi Gazete, Sayı:18210, 03 Kasım 1983.

görülmektedir. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı imkan ve kabiliyetleriyle gelişen teknolojilere paralel olarak gelişerek, ilerlemektedir. Ayrıca yasal olmayan dinlemelerin de engellenebildiği görülmektedir. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı teşkilat yapısını Şekil-9' de görmek mümkündür.

Şekil-9 Telekomünikasyon İletişim Daire Başkanlığı Teşkilat Yapılanması⁶⁷

Telekomünikasyon Başkanlığınca, sinyal tespiti, dinleme ve kayıt altına alma hakkında usul ve esaslar ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın kuruluş görev ve yetkileri Hakkında Yönetmeliğin 17. Md. göre Başkanlığın istihbaratla ilgili görevlerini aşağıdaki gibidir.⁶⁸ “2559 sayılı Kanunun Ek 7' nci maddesi, 2803 sayılı Kanunun Ek 5'inci maddesi ve 2937 sayılı Kanunun 6' ncı maddesi uyarınca telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, dinlenmesi, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi ve kayda alınmasına yönelik iş ve işlemleri tek bir merkezden yürütmek amacıyla görevlerini icra etmektedir.

Yukarıda belirtilen yönetmeliklerden anlaşılacağı gibi, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı bir dinleme ve istihbarat kurumu değildir. İlgili olan mevzuat hükümlerince istihbarat kurum/kuruluşları ve kolluk güçlerinin yaptığı telekomünikasyon yolu ile yapılan çalışmalarının, hakim kararları kapsamında yapılmasını sağlayan ve bunu denetleyen birimdir.

3.2.5.Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu terörle mücadele konusunda strateji ve politikaların geliştirilmesi ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanması için, İçişleri Bakanlığı bünyesinde

⁶⁷ Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, “**TİB Hakkında, Organizasyon Yapısı**”, http://www.tib.gov.tr/tr/tr-menu-7-organizasyon_yapisi.html (Erişim Tarihi: 04.09.2017).

⁶⁸ Resmi Gazete, Sayı 25989, 10 Kasım 2005.

kurulmuştur. Bu kapsamda 01.06.2010 tarihinde fiili anlamda çalışmalara başlamıştır.⁶⁹ Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın kuruluş amacı içerisinde her ne kadar istihbarat hizmeti vermek olmasa da, terörizmle mücadele kapsamında istihbarat bilgileri ihtiyaç duyulduğundan bu alanda da çalışmaları bulunmaktadır. Yapısal olarak terörizmle mücadele, strateji ve politikaların geliştirilmesi bu alanlarda kurum ve kuruluşların arasında koordinasyonun sağlanması fonksiyonunu taşıdığı görülmektedir.

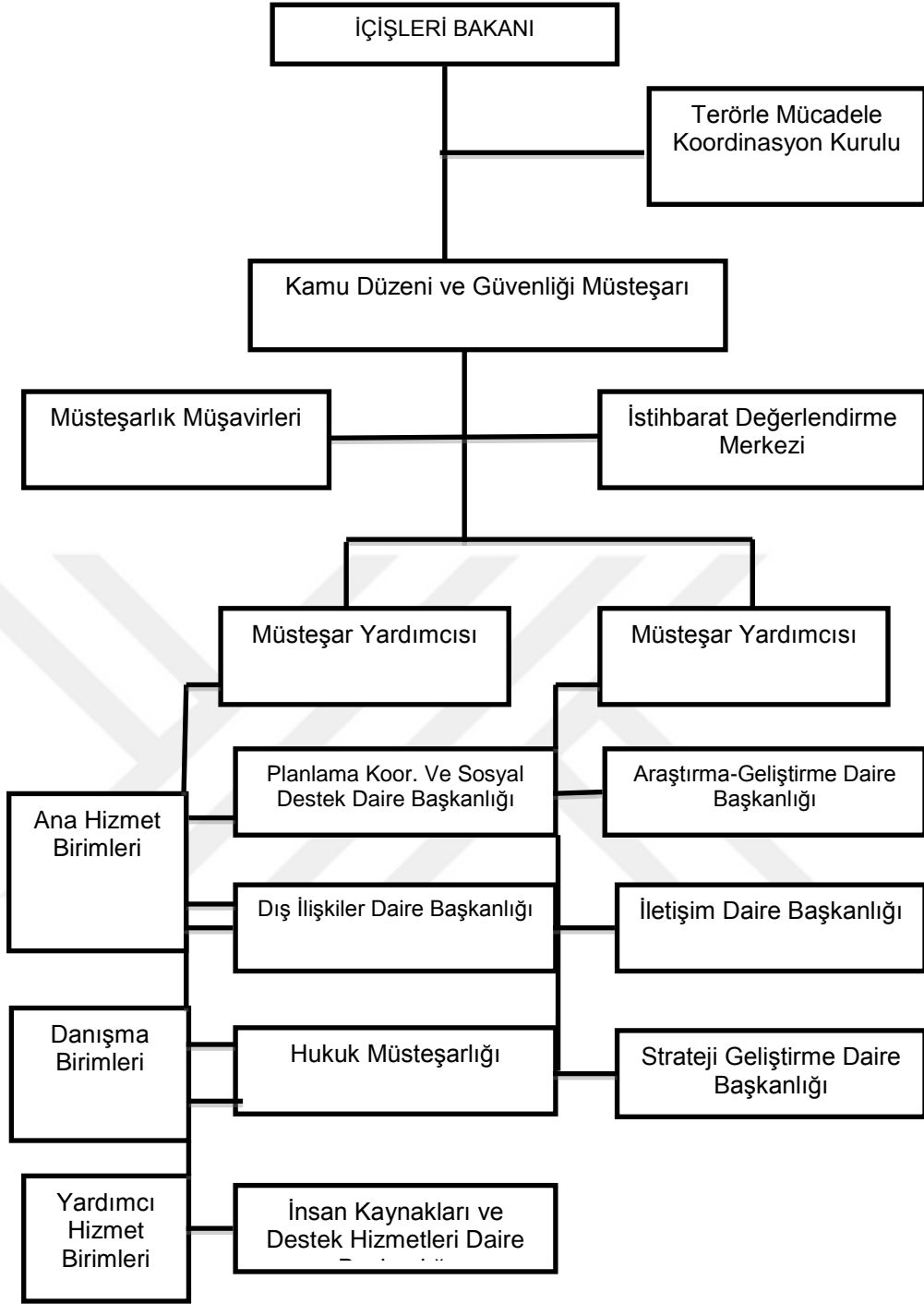
Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununda belirtildiği üzere Müsteşarlık asli hizmet birimi olan "Araştırma Geliştirme Daire Başkanlığı"nın terörizmle mücadelesinde bilgi ve belgelerin toplanabileceği, tasnif edilebileceği, değerlendirme ve analizlerin yapılabileceği hükümleri yer almıştır. Anayasa Mahkemesi bu düzenlemenin iptali istemini reddetmiş ve gerekçesini de şöyle açıklamıştır.⁷⁰ Terörle mücadele alanında strateji ve politikalar geliştirmekle görevli olan Kamu ve Güvenliği Müsteşarlığının kendisine verilen görevleri yerine getirebilmesi için kişisel veriler de dahil olmak üzere bir takım bilgi ve belgelere ihtiyacının bulunması kaçınılmazdır. Madde de veri ve bilgilerin terörle mücadele alanıyla sınırlı olacağı açıkça ifade edilmiştir. TCK.'nın kişisel verilerin korunmasına ilişkin cezai hükümleri, Müsteşarlığına terörle mücadele alanıyla sınırlı olmak üzere verilen veri ve bilgi toplama etkisinin özel hayatın gizliliği kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ölçsüz bir müdahale olduğu söylenemez denilmektedir.

03.09.2014 tarihli karar ile Kamu Düzeni ve Müsteşarlığı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Bunun yanında 10.07.2014 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş olan "6551 sayılı" "Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun" yürürlüğe girmiştir. Müsteşarlık bünyesinde "Çözüm Süreci Kurulu ile Kurumlararası İzleme ve Koordinasyon Komisyonları"nda yer almaktadır ve "Terörle Mücadele Koordinasyon Kurulu"nun sekreteryaya hizmetlerini yapmaktadır.⁷¹ Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı teşkilat şeması aşağıdaki gibidir.

⁶⁹ Resmi Gazete, Sayı: 27511, 4 Mart 2010.

⁷⁰ Anayasa Mahkemesi Kararı "Esas 2016/6 (Değişik İşler) Karar No: 2016/2" <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/fed37660-5239-4ace-9e31-c36a9b0916a3? ExcludeGerekce =True & wordsOnly=False> (Erişim tarihi: 10.09.2017).

⁷¹ T.C. İçişleri Bakanlığı, "**Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı**", <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=kdgmHakkimizda>, (Erişim Tarihi: 12.09.2017).

Şekil-10 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Teşkilat Yapılanması⁷²

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının 2015 tarihinde Performans değerlendirme Programında müsteşarlığın yedi amacından söz edilmektedir.⁷³

⁷² T.C. İçişleri Bakanlığı, "Kamu Düzeni Ve Güvenliği Müsteşarlığı Teşkilat Yapılanması", <https://www.google.com.tr/url?> (Erişim Tarihi:12.09.2017).

⁷³ T.C. İçişleri Bakanlığı, Kamu Düzeni Ve Güvenliği Müsteşarlığı "2015 Yılı Performans Programı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı", <https://www.google.com.tr/url?> (Erişim Tarihi: 12.09.2017).

- I. Ulusal ve Uluslararası alanlarda stratejiler belirlemesine yardımcı olmak ve bu stratejilerin uygulanmasının sağlanması için takip ve koordinasyonları sağlamak,
- II. Güvenlik kurumlarıyla istihbarat şubelerinden gelen verileri paylaşmak,
- III. Gerekli araştırma, analiz ve değerlendirme çalışmaları yapmak veya yaptırmak,
- IV. Güvenlikten sorumlu kurumlara stratejik alanlarda bilgi paylaşımlarında bulunmak
- V. Vatandaşları bilgilendirilerek ve halkla iletişim içerisinde olmak,
- VI. Uluslararası alanda meydana gelen olayları takip ederek Dışişleri Bakanlığı koordinesinde ilgili birimlerle yorumlamak ve bu doğrultuda kararlar almak,
- VII. Araştırma ve inceleme yapmak ve bu araştırmalar neticesinde tespit edilen eksikliklerin giderilmesi yönünde gerekli çalışmaları yapmaktır.

3.2.6. Siber Güvenlik Kurulu

Siber Güvenlik Kurulu kamu kurum/kuruluşlarıyla gerektiğinde tüzel ve gerçek kişiler tarafından oluşturulan toplantılarda alınabilecek önlemlerin belirlenmesi, hazırlanmış olan program, plan, usul, rapor, standart ve esasların onaylanması ve bunların uygulanarak, koordinasyonun sağlanması için oluşturulmuş kuruldur. Siber Güvenlik Kurulunda kimlerin yer alacağı Bakanlar Kurulunca belirlenir. "Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı" başkanlığında kurulan kurulun görevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.⁷⁴

- I. Siber güvenlik konularında stratejiler belirleyerek politikalar üretmek ve alınan kararların ülke genelinde etkin biçimde yürütülmesi için gerekli koordinasyonu sağlamak,
- II. Önem arz eden hassas altyapıların tespiti için verilen teklifler hakkında karar vermek,
- III. Kurulda alınan kararlardan gerek görülmesi halinde hangi kurum veya kuruluşun muaf alacağını belirlemek
- V. Kanunun verdiği diğer görevleri yerine getirmekten sorumludur.

Siber Güvenlik Kurulu görev ve yetkileri Başbakanlık tarafından oluşturulan yönetmelik çerçevesinde belirlenmektedir. 5809 sayılı Elektronik ve Haberleşme

⁷⁴ Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, "**Siber Güvenlik Kurulu**", <https://www.btk.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/SG-SIBER-GUVENLIK-KURULU> (Erişim tarihi: 21.10.2017).

Kanununda Siber Güvenlik Kurulu toplantılarına katılacak kamu kurum, kuruluş ve bakanlık üyelerinin hangi seviyeden temsil edilecekleri Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilir ibaresi bulunmaktadır. Bu kanun kapsamında Siber Güvenlik faaliyetlerinin yürütülmesi, denetimi ve koordinesi Bakanlar Kurulu Kararı gereğince Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na verilmiş olup; kurula katılan üyeler aşağıda belirtilmiştir.⁷⁵

1. Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı,
2. İçişleri Bakanlığı Müsteşarı,
3. Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarı,
4. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Müsteşarı,
5. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı,
6. Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı,
7. Genelkurmay Başkanlığı Muhabere Elektronik ve Bilgi Sistemleri Başkanı,
8. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı,
9. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanı,
10. Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanı,
11. Telekomünikasyon İletişim Başkanı,

Siber Savunma Kurulu toplantılarında aksayan hususlar gündeme getirilerek çözüm önerileri üzerinde durulmaktadır. Son elli yıl içerisinde bilişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler sayesinde insan yaşamında yeni olanaklar, kolaylıklar meydana gelmiş ama bunun gelişmeler riskleride beraberinde getirmiştir. Günümüzde artık bilgisayarlar hayatımızın her alanında vazgeçilemez unsurlar haline almıştır. Özel hayatın yanı sıra şirket verileri ve devlet sırları yine bilgisayar ortamında depolanmakta ve saklanmaktadır. Bu kadar önemli verilerin depolandığı dijital ortamların korunması önem arz etmekte Hackerlar tarafından gerçekleştirilecek bir saldırı tüm sistemin çökmesine sebep olabilmektedir. Bu saldırıların önüne geçebilmek için Siber Güvenlik Kurulunda alınan kararlar gereğince Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM) gerekli tedbirleri almaktadır.

⁷⁵ Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, "**Siber Güvenlik Kurulu**", <https://www.btk.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/SG-SIBER-GUVENLIK-KURULU> (Erişim tarihi: 21.10.2017).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜLKEMİZDEKİ İSTİHBARAT SİSTEMİNDE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

İstihbaratın alanında yapılan çalışmalara bakıldığında ilk problemin istihbarat kavramına yüklenen misyonun olduğu görülmektedir. Bu problemin temel nedeni ise istihbarat alanına; toplumlara, kurumlara, ülkelere, coğrafyaya ve zamana göre çeşitli anlamların yüklenmesidir. Örneğin; geçmiş zamanda istihbarat yalnızca düşmanlarla ilgili bilgilenme adına haber alma faaliyetleri şeklinde ifade edilirken, günümüzde istihbarattan beklenen esas fonksiyonun, geleceği şekillendirebilme için yararlı perspektifler sunmasıdır. Özellikle emperyalist devletlerde istihbaratın, yeryüzünden uzaya kadar azami ölçülerde yararlanmanın üzerinde durulduğu görülürken açıklıkla savaşan kabile devletlerinde de komşu kabileler ile paylaşım sorunlarının üzerinde durulduğu görülmektedir. İstihbarat genel olarak haber almayla bu haberlerin yorumlanma süreci şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Demokratik devletlere bakıldığında istihbaratın demokratik hukuk düzeni kuralları kapsamında halk faydasına yürütülen faaliyetlerken, dikta rejimlerinde istihbaratın diktatörün güvenliğinin sağlanması için kullanılan rejimde bir aygıt olarak görüldüğünü belirtmek gerekir. İşte bütün bu sebepler istihbaratın tanımıyla ilgili uzlaşmasını da zorlaştırmaktadır.⁷⁶

Bu açıklamalardan hareketle istihbaratla ilgili inceleme yaparken öncelikli olarak durumsal farkındalık yaklaşımının esas alınmasının gerekliliğini vurgulamak gerekir. Bunun yanında, inceleme ve değerlendirme yaparken de, subjenin çeşitli özellikleri de dikkate alınmalıdır. Benzer olan subjeler içinde tarihsel tecrübe ve aklın ışığında ortak bazı temel kaidelerin de ortaya konması mümkündür.⁷⁷ Bu çalışmada genel olarak ülkemiz istihbarat teşkilatlarında görülen temel problemlere değinilecektir.

4.1.ALGI PROBLEMİ

Türkiye Cumhuriyetinde istihbarat sistemine bakıldığında algı probleminin sosyo/kültürel yapısıyla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu konuda tarihsel süreç incelendiğinde sorunun Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzandığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde düşman ülkelerin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı gerçekleştirdikleri casusluk faaliyetlerinin karşısında aynı istihbarat faaliyetiyle engel olunmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak, düşmanın propaganda ve

⁷⁶ Özdağ, a.g.e., s.72.

⁷⁷ Güler, a.g.e., s.13.

dezenformasyonlarının sonucunda toplumun Osmanlı İmparatorluğu'nun haberalma gayretlerini; gammazcılık, muhbircilik, hafiyecilik ve dedikoduculuk şeklinde görülmesi durumuyla karşı karşıya kalınmıştır. II. Abdülhamid'in Yıldız İstihbarat Teşkilatı ile ilgili olan hatıratlarında; "Yabancı devletler kendi emellerine hizmet edecek kimseleri vezir ve sadrazam mertebesine kadar çıkarabilmişlerse, devlet emniyet içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma bağlı bir istihbarat Teşkilatı kurmaya bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanların Jurnalcilik dedikleri teşkilat budur".⁷⁸ söylemi istihbarat teşkilatıyla ilgili olumsuz propagandalarla dezenformasyonun hangi seviyeye ulaştığının göstergesidir. Toplumsal anlamda istihbaratın, devletin güvenliğinden öte kabul görmeyen ve itibar edilmeyen bir hale dönüştürüldüğü görülmektedir. İstihbaratın, Türk toplumu açısından korkulan, sıklıkla olumsuz anlamlarda kullanılan ve uzak durulmasının gerektiği düşünülen faaliyet biçimi olmuştur.⁷⁹ İstihbarat kavramının etimolojisinin bile bu konuya olumsuz yaklaşıldığının göstergesidir. İstihbarat kelimesi Arapça kökenlidir ve haber ile istihbar sözcüklerinden türetilmiştir. Aynı yöntemle ihbar etme, muhbir gibi kelimelerinin türetildiği görülmektedir. Kelimenin kökeninde haber almak, yeni bilgi almak gibi anlamı kapsadığını da söylemek mümkündür. Bu çevirilerde ülkemizde kelimenin kökenindeki olumsuz kavramlar "İhbar etme, muhbir" gibi kelimelerin daha etkin olması istihbarata karşı bakış açımızda yaşamsal bazı sorunların olduğunun göstergesidir.

İstihbaratın vatana yapılan bir hizmet olarak değil de daha ziyade ihbarcılık veya ispiyonculuk şeklinde algılamasıyla karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Bu algı neticesinde, istihbarat kurumlarının halkla iletişim kuramamasına neden olmaktadır. Aynı zamanda istihbarat üretimi konusunda ihtiyaç duyulan desteğinde yeteri kadar alınamadığı görülmektedir. Bu algı problemine günümüzden bir örnek vermek gerekirse; ülkemizde doğu bölgelerinde Köy Koruculuğu mesleğini seçerek PKK silahlı terör öğüne karşı savaşan ve bu uğurda ölümü dahi göz önüne alan vatandaşlarımızın, istihbarat kelimesinin bu olumsuz algısı "İhbar etme ve muhbir" gibi anlamlarından dolayı ülkemiz istihbarat teşkilatlarıyla görüşmekten çekindikleri görülmektedir. Özellikle ülkemiz doğu bölgelerinde bu algının kırılabilmesi büyük önem arz etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin dış istihbarat birimi olan CIA' in çevirisinin "Merkezi İstihbarat Teşkilatı" olarak çevrilmesi nedeni de istihbarat algısındaki bu olumsuzluğun önüne geçmek olduğu gerçeğidir. Dünya üzerinde tüm ülkelerde etkili istihbarat faaliyetleri yürüten CIA bu çeviri sayesinde; özellikle Asya ve Ortadoğu

⁷⁸ Hakan Turan, "**Gizli Servisler**", Kalipso, İstanbul, 2010, s.55.

⁷⁹ Özdağ, a.g.e., s.78.

lkelerinde halkla işbirliği yaparak haber toplama işlemlerini kolaylaştırmayı amaçladığı ve istihbarat kavramı üzerindeki bu olumsuz etkileri en az seviyeye indirilmeye çalıştığı görülmektedir.

İstihbarat ile ilgili toplumsal hafızadaki olumsuzlukların yalnızca uygulamalarda görülen olumsuzluklar veya olumsuz propagandalardan değil, istihbarata yüklenmiş olan işlevsel anlamdan da kaynaklandığı görülmektedir.⁸⁰ 1980'lerin sonlarında deşifre edildiği görülen MİT raporları ve bununla birlikte gelen skandallarla teşkilatın ciddi anlamda yıprandığını belirtmek gerekir. İstihbaratın, gelişmiş ve modern devletlerde entelektüel birikimi gerekli kılan akıl işi şeklinde değerlendirildiği görülürken, istihbarat kültürünün gelişmediği devletlerde istihbaratın, toplumu baskılama araçlarından biri olarak kullanıldığı görülmektedir. Ülkemiz toplumunun istihbaratı uzak durulması gereken bir alan olarak görmesi, istihbarat teşkilatlarının bilgi toplama faaliyetleri açısından ciddi sorun teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

4.2.SİSTEMSEL PROBLEMLER

Türkiye istihbarat sisteminde, Milli İstihbarat Teşkilatı i istihbarat ve dış istihbarat olmak üzere her iki alanda da sorumluluğu bulunmaktadır. Kolluk kuvvetleri ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan diğer istihbarat birimleri i istihbarat alanında, Dışışleri Bakanlığı ve bağlı istihbarat birimleri de dış istihbarat alanından sorumludur. Ülkemizde tek elden yürütülen bir istihbarat sistemi bulunmamakla birlikte bütün istihbarat birimleri üzerinde denetleme sorumluluğu bulunan bir kuruluşta bulunmamaktadır. İstihbaratla ilgili kuruluşların çok başlı olması, sistemsel bakımdan temel sorunu oluşturmaktadır. İstihbarat servislerinde eř gdmllk olmadığından aralarında bir rekabet olduğunu vurgulayan uzmanlar da olmuştur.⁸¹ Bunun yanında Türkiye'deki istihbarat alanında gözlemlenen eksikliklerinden bir tanesi de koordinasyon eksikliği ve istihbarat yapılanmasının dağınık olmasıdır. Kanunda yeri olmasına rağmen MİT Müsteşarı'nın başkanlığında toplanması gereken İstihbarat Koordinasyon Kurulu'nun toplanamaması ve alıştırılamaması koordinasyon sorunu açısından son derece önemlidir. Bunun yerine yetersiz ve küçük toplantıların yapıldığı gözlemlenmiştir.⁸²

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın etkin ve verimli duruma getirilmesi için, 1984 yılından başlayarak günümüze kadar yapılandırmalara tabi tutulmuştur. Ancak bu

⁸⁰ Mahmut Turhan, "Dünya ve Yönetim Anlayışındaki Değişmeler Doğrultusunda İstihbarat Sistemlerinde Yeniden Yapılanma Gerekliliği", Atılım Üniversitesi, Ankara, 2004, s. 42 (**Yayımlanmış Yükseklisans Tezi**).

⁸¹ Acar ver Urhal, a.g.e, s.28.

⁸² Tuncay zkan, "**MİT'in Gizli Tarihi**", 13. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s.37.

durum da MİT bakımından kurumsallaşamama sorunlarını beraberinde getirmiştir. Bu durum her yönüyle teşkilatı olumsuz yönde etkilediği ve sistemin oturmaması nedeniyle teşkilatın başarısını etkilediği söylenebilir. Bunların yanı sıra teşkilatın bağlantıların yapılan sık değişimler istihbarat sisteminde aksaklıklara sebebiyet vermiştir. Bu aksaklıklar sadece Milli İstihbarat Teşkilatında değil genel kolluk birimlerinde de aynı sorunlar görülmektedir. Ülkemizde iç ve dış istihbarat teşkilatı şeklinde herhangi bir ayrıma gidilmesinin netleşmemesi sistemsel sorunlardandır. MİT'in dış istihbarat yerine iç istihbarat alanına ağırlık veriş, Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı'nın kolluk kuvveti çerçevesinde kamu düzeninin tesis edilmesi ve suçun önlenmesi gibi görevlerinin yanı sıra, iç istihbarat teşkilat hüviyetine büründüğünden yaşanan sistemsel sorunlar 1996 yılında kurulan "Kamu Güvenliği Başkanlığı" tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Yeni kurulan bu birim ile Milli İstihbarat Teşkilatı'nın iç istihbaratla ilgili görevleri yapacağı öngörülen bu birimin, tartışmalara konu olduğu ve tepkilerle birlikte çalıştırılmadığını da belirtmek gerekir.⁸³ İstihbarat sistemi içindeki aktörlerin direnişiyile karşılaşan iktidarın, Kamu Güvenliği Başkanlığı'nı aynı sene içerisinde lav ettiği görülmektedir.

Devlet istihbarat sistemine bakıldığında, oluşturulmuş olan kurulların tam olarak aktif iş yapamadığı ve işletilemediği görülmektedir. İstihbaratla alanında sistemsel sorunlar incelendiğinde; kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği, işbirliği ve eşgüdüm yetersizliği ile iletişim eksikleri görülmekle birlikte, sistemin devam ettirilmeye çalışıldığını söylemek mümkündür.

4.3.YAPISAL PROBLEMLER

Bir ülkenin istihbarat teşkilatlarının nasıl yapılandırıldığı o ülkenin içerisinde nerelerde ve hangi alanlarda konumlandırıldığı devletin rejimiyle ilgili gösterge olduğu, günümüzde geçerliliğini yitirmiştir.⁸⁴ Bugünün, demokratik hukuk devletleri olsun dikta rejimleri olsun tüm devlet yönetimlerinde istihbaratın en üst düzeylerde yapılandırılması için çalışmalar bulunmaktadır. Yapı sorunları; istihbaratın hacmi, istihbarat topluluğuyla bu topluluk içindeki her kurum veya kuruluşun iç yapısı ve kurumların arasındaki koordinasyonun sağlanması olarak üç boyutlu sorunu beraberinde getirmektedir.⁸⁵

⁸³ Berkay Sadi Türkol, "**Büyük Kulaklar Casusluk-İstihbarat Örgütleri**", Kariyer Developer Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.222.

⁸⁴ Özkan, a.g.e., s.42.

⁸⁵ Güler, a.g.e., s.24.

4.3.1. Hacim Sorunu

Ülkemiz istihbarat kurumları, nüfus bakımından aynı büyüklükteki gelişmiş ülke istihbarat teşkilatlarıyla karşılaştırıldığında hacim olarak çok küçük kaldığını belirtmek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti istihbarat kurumlarının, Amerika Birleşik Devletleri istihbarat teşkilatlarıyla mukayese edilmesi ülke nüfusu ve yüzölçümü büyüklüklerinin dikkate alındığında doğru bir tanımlama olmamakla birlikte; ülkemizin istihbarat kurumlarında çalışan uzman personel bakımından incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri istihbarat topluluğuna nazaran çok geride olduğu görülmektedir. Örneğin; ABD istihbarat örgütlerinden olan NSA' da 40.000'den fazla kişinin görev yaptığını bilinmektedir. Ayrıca stratejik seviyede olan istihbarat kurumlarıyla birlikte Silahlı Kuvvetlerinde 8 Tümeden oluşan istihbarat örgütünün var olması askeri istihbaratının devasa boyutunu göstermektedir. Bunun yanında resmi kurumlar ile yapılan istihbaratla birlikte ABD'nin her hususta görüldüğü gibi istihbaratta da ticari yöntemleri kullandığını belirtmek gerekir. Yaklaşık 2.000 işletme ve resmi kuruluşla ilişki içerisinde, en tepede bulunan hükümet yetkililerinin organizasyon faaliyetleri kademeli olarak aşağı seviyelere inerek iletişim ağı kurdukları görülmektedir.

Hacim faktörü olarak Türkiye ile kıyaslanması uygun olabilecek örnek istihbarat topluluğu İngiltere'dir. İngiltere istihbarat topluluğu, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki istihbarat sistemindeki gibi bütün istihbarat üretme yöntemlerinin kapsayacak biçimde çeşitliliğinin olması ve çok katmanlı olan koordinasyon mekanizmalarının varlığıyla dikkat çektiğini söylemek mümkündür. Hükümet İletişim Başkanlığı'nda 4.000 kadar personelin çalışması örnek olarak verilebilir. Stratejik seviyedeki istihbarat kuruluş karının yanında, yalnızca Kara Kuvvetleri'nde 5 istihbarat taburundan oluştuğu görülen askeri istihbarat birliklerinin varlığı, operasyonel seviyede askeri istihbarat kapasitesiyle ilgili bilgi vermektedir. Türkiye istihbarat kurumları; askeri istihbarat, kolluk kuvvetleri istihbaratı ve Milli İstihbarat Teşkilatı şeklinde gruplandırılabilir. Ülkemizde askeri istihbarat alanını; Türk Silahlı Kuvvetleri yönetim organı Genelkurmay Başkanlığı'na, kolluk kuvvetleri istihbaratı İçişleri Bakanlığı'na, Milli İstihbarat Teşkilatı ise Cumhurbaşkanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Ülkemiz istihbarat kurumlarındaki mevcut personel sayılarının kamuoyunca bilinmediğini de belirtmek gerekir. Türk istihbarat kurumlarının, nüfusa göre bir oranlama yapılsa dahi ne İngiliz ne de ABD istihbarat kurumlarındaki kadar hacme sahip olmadığı belirtmek gerekir.

4.3.2. Fonksiyon Çatışması Sorunu

Türk istihbarat sisteminde yaşanan yapısal sorunlarına bakıldığında Türkiye’de istihbaratçılığın gelişiminde önemli engellerden biri olduğu net olarak görülmektedir.⁸⁶ Yapısal sorununun temel sebebi, Milli İstihbarat Teşkilatı yüklenen dış ve iç istihbarat alanlarını birlikte üstlenmesidir. İstihbaratın tek bir kurumun elinde toplanması, sorunları çözebileceğini düşünen uzmanlar olmuştur. Buna düşünceye göre Türkiye’de istihbarat sorunlarının düzenlemeden ziyade zihniyetle ilgili olduğu gerçeği ortaya çıkar ve bilgi toplama faaliyetlerinde yanlış yaklaşımın yürütüldüğü görülür. Bu sebeple bilgilerin tek bir kurumda toplansa bile sorunların çözülemeyeceği aşıkardır.⁸⁷ Psikolojik savaş ve harekâtlar, devletin dış ve iç politikalarının desteklenmesi ve benimsetilmesi konusunda, vazgeçilemez bir faaliyetlerinden birine dönüşmesine neden olmuştur.⁸⁸ İstihbarat teşkilatında psikolojik hareketin olmaması düşülemez. Bunun yanında istihbarat teşkilatlarının yapısal olarak, psikolojik savunma, psikolojik hareket ve psikolojik istihbarat birimlerinin 2004 ile 2010 yıllarının arasında teşkilat yapılarından kaldırıldığı gözlemlenmektedir. 2011 yılında ise son olarak “Toplumla İlişkiler Dairesi Başkanlığı” kaldırılmıştır.⁸⁹ Ancak bu birimlerin tamamının lav edilişi, kamuoyunun her çeşit manipülasyon ve dezenformasyona karşı korunmasız kalması durumunu ortaya çıkarmaktadır. İstihbarat servisleri bakımından psikolojik istihbaratın, yapısal bir sorun olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

Neredeyse bütün devletlerin dış ve iç istihbarat ile istihbarat fonksiyonlarının farklı kurum/kuruluşlar tarafından yürütüldüğü görülürken; Türkiye istihbarat kurumlarının bu konuda kendine has bir yapısının olduğu görülmektedir.⁹⁰ Milli İstihbarat Teşkilatı hem dıştan hem de içten gelebilecek olan tehditlerin karşısında istihbarat faaliyetlerini yürütmektedir. Koordinasyonun sağlanması açısından yararlı gibi algılandığı görülen bu durumun, istihbaratın özüyle taban tabana zıt olduğu aşıkardır. Yurt dışında istihbarat faaliyetlerinin konsolosluk çalışanlarınca yürütülmesi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Konsolosluk çalışanları istihbarat alanında herhangi bir eğitim almadıklarından çok çabuk deşifre olmakta ve buldukları ülkede zor duruma düşmektedirler. Bir diğer önemli sorunsu; kolluk kuvvetlerinin sorumlu olduğu istihbarat alanı ile Milli İstihbarat Teşkilatı’nın sorumluluk alanının kesişmesi, Milli İstihbarat Teşkilatı’nın ülke sınırları dahilinde

⁸⁶ Sait Yılmaz, “*Güvenlik ve İstihbarat*”, Alfa Yayınları Basımevi, Ankara, 2006, s.54.

⁸⁷ Hasan Mutlu Altun, “*Terör, Güncel Olaylara Hukuksal, Sosyolojik ve Tarihsel Yaklaşım*”, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s.48.

⁸⁸ Acar ve Urhal, a.g.e., s.33.

⁸⁹ Ateş, a.g.e., s.74.

⁹⁰ Güler, a. g. e., s.33.

tüm alanlarında faaliyet göstermesi zaman zaman kolluk kuvvetleriyle yetki çatışması konusunda kendini göstermektedir. Ülkemizde istihbarat kurumlarının bazı zamanlarda birbirleri hakkında takipte oldukları görülmektedir. Bu yapının da, devlet için sürdürülemez ve kabul edilemez bir duruma gelmesine neden olmaktadır.

Bunların yanı sıra istihbarat kurumlarının hepsinin kendi güvenliklerinin sağlanması açısından karşı bir istihbarat kapasitesinin olması gerekmektedir. İstihbarat ve karşı istihbaratın, esasen uzmanlık, gizlilik ve hukuki nedenler sebebiyle ayrı kurumlar tarafından yürütülmelidir. İstihbarat askeri, siyasi, sosyal ve iktisadi hedeflerini gerçekleştirebilmek için gereken bilgilere odaklanıldığı görülürken; karşı istihbarat güvenliğinin sağlanabilmesi ve rakip olan istihbarat örgütlerinin icraatlarına odaklanmaktadır. Bu sebeple, karşı istihbarat faaliyetlerini kanun uygulayıcılarının yürütülmesi gerekmektedir.⁹¹ İstihbarat teşkilatlarına sızabilmek, hedef ülke istihbarat servislerinin önemli amaçları arasında olduğu bilinmektedir. Bir istihbarat kurumu mevcut bünyesinde bulunan sızma girişimlerine karşılık operasyon ve tetkiklerin yine kendi bünyelerindeki bir grup tarafından yapılma durumu işin doğasına aykırı olduğu görülmektedir. Dünya genelinde neredeyse bütün devletlerde bu anlayışı kabul görmesine karşın, ülkemizde dış istihbarat yapılanması olarak görülen Milli İstihbarat Teşkilatı ülke içerisinde karşı istihbarat faaliyetlerini yürütmekle görevlendirilmiştir.

4.3.3. Koordinasyon Sorunu

İstihbaratın önemli ilkelerinden birinin planlama ve hareketlerin merkezden tek elden yönetilmesidir. Bu kurula uyulmadığı takdirde icra edilecek faaliyetler esnasında birimler arasında koordine eksikliğinden kaynaklı kargaşa ortamı oluştuğu görülmektedir. Bu sebepten yapılacak operasyonların tek elden ve bir yöneten tarafından gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Ülkemizde istihbarat kurumlarını tek elden yöneten bir kurumun bulunmadığını belirtmek gerekir. Son dönemlerde bu alandaki sorunların çözülmesi için koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması adına “Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu” nun kurulduğu ve bu kurulun aktif çalışmalar yapabilmesi için araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Kurumlararası koordinasyon sorununu sadece ülkemize has bir durum olarak görmek yanlış tanımlama olacaktır. Tüm dünya devletlerinde bulunan istihbarat teşkilatları incelendiğinde koordinasyon sorunuyla en çok karşılaşılan ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğu söylenebilir. Amerika Birleşik Devletlerinde büyük ölçekte ve çok sayıda istihbarat kurumlarının olması, kurumların arasındaki

⁹¹ Özkan, a.g.e., s.56.

koordinasyon zorunluluğunu da gündeme getirmiştir. 11 Eylül saldırısı sonrasında yeni bir yapılandırılmaya gidilen ABD istihbarat topluluğu, bu sorununu çözebilmek büyük çabalar harcadığını belirtmek gerekir. ABD sistemindeki koordinasyondan sorumlu olan kurumun “Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (DNI)” olduğu görülmektedir. Bir başka gelişmiş ülke istihbarat topluluğu olan, İngiltere istihbarat teşkilatlarında ise koordinasyon işlevlerini “Müşterek İstihbarat Komitesi” yürütmektedir. Komitenin başkanı ise yaptığı işlemlerden dolayı Başkan’a denetimi altındadır. Türkiye’nin istihbarat sistemine bakıldığında Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu’nda bulunan bir fıkrası gereği Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu düzenli periyotlarda üç aylık aralıklarla toplanmakta ve kurumların arasındaki koordinasyonun sağlanması için çalışmalar yapmaktadır. Bunun yanında kurumların arasına rekabet kültürü de girerse koordinasyon sorunlarının daha da büyüdüğü görülmektedir.⁹²

Ülkemizde emniyet ve asayiş ile güvenliğin sağlanması ülke politikalarının sürdürülebilmesi için Milli İstihbarat Teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri ve istihbarattan sorumlu diğer birimlerin arasında koordinasyon kurularak içten ve dıştan gelebilecek tehditlere karşı hukuk devleti ilkeleri içerisinde ülkenin korunması gerekir.⁹³ Bu kapsamda istihbarat alanında yediden bir yapılanmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ayrıca ülkemiz istihbaratında bulunan eksiklerinin tespit edilerek giderilmesi ve yine istihbarat sisteminin gelişebilmesi için imkan ve kabiliyetlerinin artırılması çerçevesinde yeni yöntemler kullanılması önem arz etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren istihbarat alanında pozitif bilimi yeterince sisteme entegre edemediği ve bunun neticesi olarak ta Milli İstihbarat Teşkilatı’ndan başlamak üzere diğer istihbarat kurumlarının bu alandan yeteri kadar yararlanamadıkları görülmektedir. Bu nedenlerle ülkemiz İstihbarat sisteminin yeniden yapılandırılması zorunluluk halini almıştır.⁹⁴

Türkiye Cumhuriyeti’nde yakın tarihe kadar ülke güvenliği denildiğinde akla ilk olarak askeri alanın geldiği görülmektedir. Oluşan bu algı nedeniyle ülkede diğer kurumlara karşı kamuoyunda güvensizlik oluştuğu görülmektedir. Bunun sonucu olarak ta askeri alanı temsil eden Türk Silahlı Kuvvetleri istihbarat alanı da dahil olmak üzere ülkenin bekasından sorumlu tek kurum olarak görülmüştür. Bu algının darbeler dahil olmak üzere birçok olumsuz etkisi olduğu söylenebilir. Bu algının İstihbarat alanına verdiği zararlarda küçümsenecek boyutta değildir.

⁹² Güler, a.g.e., s.41.

⁹³ Yılmaz, a.g.e., s.112.

⁹⁴ Ateş, a.g.e., s.58.

Ülkesinin bekasının üzerine yüklenildiği ve ülkenin göz bebeği olan kurumundan istihbarat alanında da başarılar beklenmesinden dolayı asli görevi istihbarat üretmek olan Milli İstihbarat Teşkilatı bu dönemlerde yeterince ilgi görmemiş ve pasif bir kurum olarak kalmıştır. Kurumlar arasında bulunan bu merteye sorunu nedeniyle koordinasyonun sağlanamadığı görülmektedir. Son dönemlerde ise Milli Güvenlik Kurulu dahil olmak üzere askeri bir yönetim anlayışından sıyrılarak sivil bir yönetim şeklinin geliştirilmesi ve kolluk kuvvetleri olan Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı birimlerinin tek bir çatı altında yönetilmesi ve özellikle Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı askeri kanattan kopartılması kurumlar arasında istihbarat paylaşımı hususunda faydalı gelişmelerdir.⁹⁵

Kurumların arasında görülen anlayış farklılıklarına dayanan güvensizlikler sebebiyle işbirliği ve koordinasyonun yeterli olmaması, ülkemiz istihbarat sistemindeki en belirgin problemlerden birini oluşturur. İstihbarat sistemi kapsamında işbirliği ve koordinasyonun yetersizliği, istihbarata gayretlerin boşa harcanma durumları, faaliyetlerde istenen sonuçların alınamamasına sebep olmaktadır. Bu konuya örnek vermek gerekirse; İstanbul'da bulunan HSBC Bankası'na ve İngiltere Büyükelçiliği'ne karşı gerçekleştirilen terör saldırıları sonrasında kurumlar arasında koordinasyondan kaynaklı istihbarat zafiyetleri oldukları görülmüştür.⁹⁶

4.4. EKOL PROBLEMİ

İstihbarat ekolunun, istihbaratla ilgili, kültürü, tarzı, tecrübesi ve deneyimleriyle başarılı operasyonlar yapan, teşkilatlarına özgü çalışma prensipleri bulunan ve yapılarının olduğu ülkelerin, adlarıyla özdeşleşmiş bir kavram şeklinde ifade edildiği görülmektedir. İstihbarat ekolleri; Alman, Amerikan, İsrail ve Rus ekolu gibi anılmaktadır. Türk istihbarat sisteminin milli bir ekol oluşturamadığı görülmektedir. Bunun en temel sebebi ise operasyonel anlamda ses getirecek istihbarat faaliyetlerinin sayıca çok az olmasıdır. Ülkemiz istihbarat sisteminin ilk olarak Fransız istihbarat sisteminin bir kopyası, sonrasında ise yöneticilerin aldığı kararlar doğrultusunda Alman istihbarat sisteminin bir kopyası halini aldığı görülmektedir.⁹⁷

Türk istihbarat teşkilatında fikri temellerin atılması ve İstihbarat personellerine ilk eğitim verilmesi konusunda Alman istihbarat servisinden Walther

⁹⁵ Gün, a.g.e., s.47.

⁹⁶ Ateş, a.g.e., s.69.

⁹⁷ Özkan, a.g.e., s.57.

Nicolai' nin öncülük ettiği görülmektedir. Bu eğitim, Türk İstihbarat sisteminin oluşturulmasında büyük rol oynamıştır. Bu alanda birçok protokol düzenlenmiş ve bu kapsamda Walther Nicolai'nın Türkiye'yi birçok kez ziyaret ettiği görülmektedir. 1926 yılı içerisinde Ankara ve İstanbul'da subaylarla ile bazı sivil şahıslara istihbarat konferansları vermiştir. Bu konferanslara teşkilat nizamnamesinin hazırlanmasıyla birlikte son verildiği görülmektedir. Walter Nicolai'ın İstanbul'da bulunan Harp Akademisi yerleşkesinde İstihbarat oluşumu, Casusluk ve İstihbarata Karşı Koyma konularında konferanslar vermiş bu dönemde Milli Emniyet Hizmetleri personelleri için açılmış olan bu kurslara askerler ile yönetim kadrosunda bulunması düşünülen sivil şahıslar katılmışlardır.⁹⁸

Türkiye'nin Marshall Yardımlarından yararlanmaya başlaması ve ardından NATO'ya da girmesiyle birlikte istihbarat sisteminde Amerikan İstihbarat sisteminin etkisiyle hareket etmeye başlamıştır. Bazı araştırmalarda İkinci Dünya Savaşı sonuna doğru, milli istihbaratta Alman egemenliğinin yerine Amerikan sistemine geçtiği belirtilmektedir. Türkiye'nin de Amerikan'ın sözde yeni sömürge olmasıyla paralel olarak, MAH (MİT) bir CIA'in şubesi gibi çalışmalar yaptığı belirtilmektedir. O dönemde MAH, CIA tarafından yenilenerek yapılandırılmıştır. İşe kendi kadrolarını yetiştirmekle başlayan CIA, altı kişilik bir ekibi Amerika Birleşik Devletleri'ne eğitim için götürmüş ve MİT'in bütün kadrolarını da eğitilmiş olan bu kişiler tarafından eğitilmiştir. MAH'ın sorumluluğu da bu ekibin içinde olan Behçet Türkmen 1953 yılında, ardından da Fuat Doğu'ya verilmiştir.⁹⁹

Amerika'nın etkisinin yıllar geçmesine rağmen bugün dahi, istihbarat sistemi içinde milli olarak içselleştirmenin gerçekleştirilemediğinden dolayı görülmektedir. CIA'in bu dönem içinde "Emniyet Teşkilatı" bünyesinde oluşturulduğu görülen "Önemli İşler Müdürlüğü" personellerinde istihbarat eğitimlerinin verildiği görülmektedir. Truman yönetiminde ABD'nin, Soğuk Savaş teorilerini uygulamaya döküp, ülkelerin çok iyi bir "Anti Sovyet" ağını kurduğunu belirtmek gerekir. Bu ağın Marshall yardımlarının iyi kullanılarak, hedef olan ülkelerin siyaset yapılarının tamamının Soğuk Savaş algısı üzerinden yürütmeyi başarmıştır. Ayrıca bu operasyonun, kısacası Marshall yardımı adı verilen Amerikan Peyk Sistemi'nin CIA'nın projesi olduğu görülmektedir.¹⁰⁰ CIA'in bu projeye hedef olan ülkelerin hem istihbarat teşkilatlarına hem de hükümetlerine hükmetme fırsatını yakaladığını da söylemek mümkündür. Bu alanda bazı araştırmaların tespit ve görüşlerine

⁹⁸ İlter, a.g.e., s.54.

⁹⁹ Hakan Dilek, "MİT'in Tarihi", 10.02.2012, http://www.sabah.com.tr/fotohaber/gundem/mitin_tarihi?tc=121&albumId=21213&page=115 (Erişim Tarihi: 25.11.2017).

¹⁰⁰ Tahir Yörükoğlu, "**Teşkilatı Mahsusa'dan MİT'e Türk İstihbarat Tarihi**", Etap Yayınları, İstanbul, 2010, s.81.

bakıldığında bu yapılanmanın ismi “Milli Emniyet” olduğu ve birçok ülkeye de farklı yönlerden bağlı olduğu belirtilmektedir. Casusların maaşlarının direkt olarak ABD istihbarat servisi olan CIA'den almaktaydılar. Talimat ve emirleri de CIA, şube müdürlerini, bölüm amirlerini aşarak herhangi bir bürokratik engele takılmadan bizzat ajanlarla temasa geçmekte ve kendilerden bilgi istemektedirler.¹⁰¹ MAH Başkanlığına Behçet Türkmen atanmasının ardından ilişkilerin daha da gelişerek MAH İstihbarat servisi CIA' in kontrolü altına girdiği belirtilmiştir.¹⁰²

İngiliz ve ABD istihbarat servislerinin Türkiye içinde egemenliklerinin ilerlediği görülmektedir. O dönemde çok sık görülmemekle birlikte, ülkemiz vatandaşlarının dahi kolluk kuvvetleri olan Jandarma ve Polis ile MAH'a sormaksızın gözlem altına alınmakta ve ifadeleri alınmaktaydı.¹⁰³ Milli İstihbarat Teşkilatı'nın kurulması ile beraber Ülkemiz de bulunan mevcut istihbarat teşkilatları tersine Alman istihbaratından esinlenmek son bularak, Amerikan ekolünden etkilenilmeye başlanılmıştır. Bu konuyla ilgili yapılan akademik araştırmalarda genellikle MİT'in sanki ABD istihbarat servislerinin taşeronu şeklinde algılandığı ve o şekilde ifade edildiği görülmektedir.¹⁰⁴ Ajan suçlaması ile tutuklandığı görülen Milli İstihbarat Teşkilatı Başkan Yardımcısı olan Sabahattin Savaşman dönemi hakkında aktarılanlarda “Teşkilatın kullandığı bütün teknik malzemeler CIA tarafından temin edilmiştir. Birçok personel Amerikalılar tarafından yurtdışındaki kurslarda eğitilmiş, teşkilat binası CIA tarafından kurulmuş, eğitmenleri CIA tarafından sağlanmıştır. Eğitilen bu personel yıllardan beri CIA gibi çalışmakta, Amerikan Servisi hesabına görev almakta, yurtiçi ve yurtdışındaki operasyonlarda ücret kabul etmektedir.”¹⁰⁵

Türkiye'nin kendi istihbaratını kuvvetlendirebilmesi için başta Amerikan, Rus, İran olmak üzere diğer sınır komşu ülke istihbaratlarıyla daima ve organik münasebetler içinde olduğunu belirtmek gerekir. İsrail istihbaratı MOSSAD ile son dönemlerde yaşanan gelişmeler sonrası ilişkilerin koptuğunu belirtmek gerekir. Özellikle İsrail askeri birliklerinin ülkemiz vatandaşlarının mağdur Filistin halkına insani yardım götürürken uluslararası sularda saldırıya uğrayarak şehit edilmeleri bu süreci başlatmıştır. Bu dönem öncesinde ise İsrail ile Türkiye ilişkilerine bakıldığında, istihbarat ağlarının ortaklaşa çalışma durumları Demokrat Parti iktidarı zamanında gündeme gelmiştir. Bu anlamda Trident (Askeri) İstihbarat servisi” kullanılmaya başlamıştır. Trident ismi verildiği görülen bu sisteme katılan istihbarat örgütlerinin senede iki defa toplantı yaptığı ve bazı bilgileri paylaşmaya başladığı

¹⁰¹ Erdal Şimşek, “*Türkiye’de İstihbaratçılık ve MİT*”, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2004, s.237.

¹⁰² İlhan Bahar, “*Teşkilat-ı Mahsusa MİT ve İstihbarat Örgütleri*”, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2009, s.399.

¹⁰³ Bora İyiat, “*Hunlardan Günümüze Türk Derin Devleti*”, Ankara, Kripto, 2008, s.140.

¹⁰⁴ Dilek, a.g.e., s.5.

görülmektedir.¹⁰⁶ Milli İstihbarat Teşkilatı'nın öncesi olarak görülen Milli Amele Hizmetleri teşkilatı ve İsrail İstihbarat teşkilatının işbirliğinin bu kapsamında başlayarak geliştiğini de belirtmek gerekir. MOSSAD'ın casusluk ve karşı gücün casusluk faaliyetlerine karşı koyma gibi alanlarda kullandığı aygıtlarla ilgili olarak MAH'a teknik yardımlarda bulunduğu da belirtilmiştir.¹⁰⁷

Değişen ve gelişen güvenlik konseptleri kapsamında ikinci dünya savaşı sonrası döneminde teşkilatlanmalarının bugün de korunmasının istihbaratta ortak bir payda oluşmadığının göstergesidir. Farklı ekollerden etkilenen etkisinde kalan Türk istihbarat sisteminin, bu yaklaşımlar sonucunda milli ekolü ve benliği oluşturamamıştır. Bunun yanında ülkemize ait bir istihbarat sisteminin oluşmaması, başka toplumlar tarafından dayatılan istihbarat anlayışları; halkla istihbarat birimleri arasındaki bağın oluşmaması ve bütünleşememesine sebep olmuştur.

4.5. EĞİTİM VE ÖĞRETİM SORUNLARI

Soğuk Savaş dönemiyle beraber istihbaratın önemi giderek arttırmıştır. Bu dönemde gelişmiş ülkelerin istihbaratı bir disiplin olarak görmeye başladığı ve bu konuda akademik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. 1986 yılında "Intelligence and National Security" isminde disiplinlerarası akademik olan derginin yayına girişiyle hareketlendiği görülen alanın, 1990'lı yılların başından sonra akademik anlamda ciddi ilgi görmüştür. İstihbarat ile iç güvenlik kapsamında yapılan akademik çalışmaların 1990'lı yıllarda üniversitelerde gelişiminin hızlandığı görülmektedir. Bugünün hükümetlerinde, uluslararası kurum ve kuruluşların, işletmelerin her zaman olduğundan daha fazla güvenlik ve istihbarat konularına hakim olan personellere ihtiyaç duymaktadırlar.¹⁰⁸ Özellikle 11 Eylül saldırısı ve Irak Savaşı sonrasında güvenlik ve istihbarat konularına olan ilginin daha çok artması gizli servis, güvenlik ve istihbaratı konu alan dersleri, siyaset bilimi, tarih ve uluslararası ilişkiler gibi bölümlerde lisans ve master düzeylerindeki programlarda yer edinmiştir.¹⁰⁹ İngiltere ve ABD başta olmak üzere diğer batı ülkelerinin üniversitelerinde istihbarat; başta güvenlik alanı olmak üzere, ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal gelişmeleri öngörmeyi hedefleyen multidisipliner bir bilim dalı haline gelmiştir. Uluslararası ilişkiler alanında da istihbaratın çok disiplinli yaklaşımlarıyla geleceği anlayabilmek için kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle ABD ile Batı ülkelerindeki güvenlik ve

¹⁰⁶ Şimşek, a.g.e., s. 243.

¹⁰⁷ Erhan Çağrı, "Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü ve Bugününe Kısa Bir Bakış", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, CİLT: XXI Sayı: 202, s.5.

¹⁰⁸ Turgut Demirtepe, "*İngiltere'de Üniversitelerde İstihbarat Çalışmaları*", <http://www.usakgundem.com/yazar/91/ingiltere%E2%80%99de-%C3%BCniversitelerde-istihbarat-%C3%A7alismalari.html> (Erişim Tarihi: 27.11. 2017).

¹⁰⁹ Nurullah Aydın, "*İstihbarat ve İstihbaratçı*", Paraf Yayınları", İstanbul, 2010, s.374.

istihbarat, güvenlik ve sosyal bilimlerde lisans, yüksek lisans ve doktora programları kapsamında ders olarak okutulduğu görülmektedir. Türkiye’de de üniversitelerde ders olarak okutulması ve akademik çalışmalara yoğunluk verilmesi gerekmektedir.¹¹⁰

MİT içerisinde en temel problemlerin eğitimle ilgili gereken altyapı ve akademik gelişimin yeterli olmaması olduğunu söylemek mümkündür. Kendi içerisindeki eğitim süreçleri ve şartlarının da yetersiz olduğunu söylemek mümkündür.¹¹¹ Ülkemizde akademisyenler istihbaratla ilgili akademik çalışmalardan çekinmişler ve istihbarat ile ilgili çalışmalardan uzak durmuşlardır. Bu durumun Türk istihbaratının bilimsel olarak gelişmemesine yol açtığı görülmektedir. Türkiye’de yayınlanmış olan istihbaratla ilgili akademik yayınların az olması, istihbaratla ilgili yapılan akademik çalışmalarının sayıları, istihbarata verilen önemin de bir göstergesidir. Bunların yanında umut verici gelişmeler olarak ülkemiz de istihbarat alanında yüksek lisans programı açılmış ve akademik seviyede ilk çalışmada Stratejik Araştırma Enstitüsü’nde yapılmıştır. Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü’nde 2009 yılında “İstihbarat Yüksek Lisans Programı” açılmıştır. Bu girişimle birlikte Türkiye bir ilke imza atmıştır. Bu alanda ikinci önemli gelişme ise Polis Akademisi’nde yaşanmıştır. 2010 yılının bahar döneminde, “Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü’nde “İstihbarat Yüksek Lisans Programı” açılmıştır.

İstihbaratın bilim dalı olmasıyla ilgili olan çalışmalar çerçevesinde, MİT kapsamında “İstihbarat Araştırmaları Merkezi (İSAMER)” ile “ Strateji Araştırmalar Birimi (SAB)”, “Polis Akademisi’nde İstihbarat Bilimleri Araştırma Merkezi Müdürlüğü (İBAM)” kurulmuştur. İstihbaratın 2009 yılından sonra akademik olarak çalışılabilen bilim dalına gelmesi, kurum/kuruluşların istihbaratla ilgili araştırma merkezlerinin açılması, istihbaratın bilim olarak kabul görmeye başladığının da bir göstergesi şeklinde değerlendirilebilmektedir. Tablo- 2’de istihbarat alanının da eğitim veren eğitim öğretim kurumları listesi verilmiştir.

¹¹⁰ Acar ve Urhal, a.g.e.,s.39.

¹¹¹ Emin Demirel, “*Teşkilat-ı Mahsusa’dan Günümüze Gizli Servisler*”, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.162.

Tablo-2 İstihbarat alanında Eğitim Öğretim Veren Kurumlar¹¹²

S/N	TEŞKİLAT	EĞİTİM ÖĞRETİM KURUMU
1	MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı Eğitim Merkezi İstihbarat Okulu, Sinyal İstihbarat Okulu
2	Emniyet Genel Müdürlüğü	İstihbarat Akademisi
3	Genelkurmay Başkanlığı	TSK İstihbarat Okul Komutanlığı
4	Jandarma Genel Komutanlığı	Jandarma İstihbarat Okul Komutanlığı

İstihbarat teşkilatında ve sahada çalışanların akademik çalışmalara katılmama durumları, istihbarat birimlerinin akademik çalışmalara yeteri kadar katkı sağlamamaları ve destek vermemelerinin sorun teşkil ettiğini de belirtmek gerekir. İstihbarat teşkilatlarında personelin yetiştirildiği bu eğitim kurumlarının istihbarata bakış açılarının, istihbaratla ilgili olan temel kavramlar konusunda ortak bir kültür ve anlayışın olmaması, istihbarat eğitimindeki temel sorunların başında gelmektedir. Bununla birlikte istihbarat eğitiminde kurumların arasındaki işbirliğinin de yetersiz olması, eğitim kurumlarının düzenlediği seminer, konferans ve panel davetlerine katılabilen başka kurumlarda bulunmaktadır. Türkiye’de istihbaratla ilgili yapılan panel, sempozyum ve konferans gibi bilimsel çalışmaların yeterli olmadığını belirtmek gerekir. Konuyla ilgili olarak yapılan bilimsel etkinlikleri Tablo-3’te görmek mümkündür.

¹¹² Ateş, a.g.e., s.79.

Tablo- 3 İstihbarat Alanında Bilimsel Çalışmalar¹¹³

S/N	KONUSU	KURUM	TARİH	YER
01	Ekonomik Rekabet ve İstihbarat Konferansı	Yeditepe Üniversitesi	04 Aralık 2004 05 Aralık 2004	İSTANBUL
02	Uluslararası Güvenlik İşbirliği; İstihbarat Uygulamaları Konferansı	Bilkent Üniversitesi	06 Aralık 2007 08 Aralık 2007	ANKARA
03	İstihbarat Çalışmalarının Demokratik Yönetimi Uluslararası Sempozyumu	Polis Akademisi	24 Eylül 2010 36 Eylül 2010	İSTANBUL
04	Bilgi Güvenliği Konferansı (Bilişimde İstihbarat Güvenliği Kapsamında” Güvenlik Lüks Değil, Gereksinimdir	TUBİTAK	23 Aralık 2010	ANKARA
05	EMEA Intelli gence, uluslararası İstihbarat ve Gözetim Teknolojileri Konferansı	KOMTERA	10 Mart 2011 12 Mart 2011	İSTANBUL
06	Demokratik Değerler, İstihbarat Uygulamaları ve İstihbaratın Bilimsel Çalışılması	Polis Akademisi	16 Kasım 2011 17 Kasım 2011	ANKARA
07	Uluslararası İstihbarat & Adli Bilimler ve Gözetim Teknolojileri Konferansı ve Sergisi	KOMTERA	29 Şubat 2012 02 Mart 2012	İSTANBUL

4.6. HUKUKSAL PROBLEMLER

İstihbarat sisteminde hukuksal alt yapı sorunu iki boyutta incelenmektedir. İstihbarat teşkilatlarında; hukuksal alt yapının yeterli olmadığı veya düzenlenemediği durumlarda istihbarat kurumlarının görevlileri, harekete geçme konusunda tereddüt edebilmekte veya kurumların arasında yetki çatışmaları yaşanabilmektedir.

¹¹³ Ateş, a.g.e., s.84.

Hukuksal alt yapı sorunundaki ikinci boyut ise temel özgürlük ve hakların korunmasıyla ilgilidir. Bireysel verilerde, özel yaşamın ve iletişimin gizliliği kalması gibi temel hürriyet ve hakları ihlal etme risklerini ihtiva ettiği görülen istihbarat fonksiyonunun neden olabileceği sıkıntıların en aza indirilmesi ancak bu hürriyet ve hakların yasal güvencelere bağlanması ve istihbarat fonksiyon sınırlarının düzenlemesiyle belirlenmesi mümkündür. Bu konuyla ilgili olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarıyla belirlenmiş olan ilkelerin esas alınması gerekir.¹¹⁴

İngiltere ve ABD'nin askeri ve sivil istihbarat kurumları ve istihbarat faaliyetleriyle ilgili yüzlerce maddeden oluşturulan onlarca kanunla karşılaştırıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nin bu hususta ciddi anlamda yasal alt yapı sorunlarının olduğu net olarak anlaşılmaktadır. Anayasada hiç geçmediği görülen istihbarat fonksiyonunun, ülkenin bu konuda temel mevzuatını oluşturduğu görülen 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanunu'nda sadece bir kaç madde içinde düzenlendiği görülmektedir. Kanunun diğer maddelerine bakıldığında genel anlamda personellerin özlük haklarına yönelik olduğu görülmektedir. Polis Vazife Salahiyetleri Kanun'da yalnızca bir maddeyle düzenlenmiş olan istihbarat yetkisinin, 2803 sayılı Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Kanunu'nda kelime olarak bile geçmemektedir. İstihbaratla ilgili yalnızca önleyici telefon dinlemelerinin düzenlendiği bir madde bulunur. Askeri istihbarat konusundaki hukuki alt yapıda bu durumdan pek farklı görünmemektedir. Toplam bir sayfayı bile geçemeyen 1324 sayılı Genelkurmay Başkanı Görev ve Yetkilerine ait kanun kapsamında, istihbaratın, içeriğiyle ilgili herhangi bir açıklama olmadan yalnızca Silahlı Kuvvetlerin harbe hazırlanma konusunun bir fonksiyon olarak sayıldığı görülmektedir.

Bunların yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nde 6 Temmuz 1965'e kadar gizli servis çalışmalarının yasal dayanağı olmadan yürütüldüğü görülmektedir. Bu sebeple kurumsallaşamamış ve ilkeleri de oluşturulamamıştır. Teşkilatın kanunlara dayandırılmaması ve günün koşullarına göre yapılandırılmaması durumlarının, devamlı tartışılan ancak yaşama bir türlü geçirilemeyen düşünceler olarak kaldığı görülmektedir. MAH'ın, 22 Temmuz 1965 tarihinde çıkartılmış olan, 644 sayılı MİT Kanunu'yla yeraltı örgütü olmaktan çıkarak, haber alma örgütüne dönüştürüldüğünü belirtmek gerekir.¹¹⁵

MİT'in yaklaşık olarak on dokuz yıl süre ile faaliyetlerini, 644 sayılı Kanun hükümleri kapsamında yürüttüğü ancak hızla gelişen ve değişen şartlarla yeni yasal

¹¹⁴ Güler, a.g.e., s.56.

¹¹⁵ Kaya Karan, "**Türk İstihbarat Tarihi**" Turuva Yayınevi, İstanbul 2008, s.79.

bir düzenlemeye gidilme ihtiyacı doğurduğu görülmektedir.¹¹⁶ 1983’de değiştirildiği görülen “644 sayılı kanun” yerine “2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri” ve “Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu” getirilmiştir. Kanunun 1 Ocak 1984 yılında yürürlüğe girmiştir.¹¹⁷ 2397 sayılı kanun mevzuatında istihbarat ile ilgili temel kanun şeklinde kabul edilmiştir. Kanun kapsamında, istihbarat faaliyetlerinin yapılmasının önemli olan başka bir düzenleme MİT dışında olan diğer kamu kurum/kuruluşlarına yüklemiş olduğu sorumluluk ve ödevlerdir.

2937 sayılı kanunun beşinci maddesinde, sıkıntılara sebep olan nedenlerin temel sebep olduğu anlaşılır. Kanunun bu maddesinden çıkarılacak olan sonuçlara bakıldığında, öncelikle devlet genelinde yapılacak olan istihbarat faaliyetlerinin tamamının, hangi Bakanlık, kurum/kuruluşlar tarafından gerçekleştirilse gerçekleştirilsin, muhakkak MİT’in denetim ve kontrolünde yapılmasının gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir. Devletin milli güvenlik istihbaratıyla ilgili asli sorumlu olan merciinin MİT olduğu belirtilir. Diğer yetkili kurumların da milli güvenlik istihbaratıyla ilgili yürütecekleri faaliyetlerin bu kanun çerçevesinde ve MİT idaresinde yürütüleceğinin altı çizilmiştir. Bu kanunlarla birlikte MİT’in dışında olan birimlere yetki verilmesi önemlidir. Bu durumun devletin, kurumlarının faaliyet alanlarındaki sınırlılığı, yetkileri, görev tanımları ve milli güvenlik istihbaratı bakımından bir çelişki oluşturmaktadır. İstihbarat hizmetleriyle ilgili temel kanunun bulunmasının yanı sıra, birçok kanunun içerisinde de istihbarat faaliyetlerini bütünlüme niteliği taşıyan maddeler vardır. Bu konuya örnek olan başka yasal bir düzenlemeye de “2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu” içerisinde yer verilmiştir. 1934 yılında çıkarılmış olan bu kanuna, 1985’de eklenen “Ek-7’nci” maddeyle emniyet personellerine istihbarat faaliyetleri yapma yetkisinin verildiği görülmektedir. Bu kanun kapsamında; Emniyet Genel Müdürlüğü devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yaparak ilgili makamlara sunulmak üzere bilgi toplamaktan sorumludur.¹¹⁸

Bu maddeyle emniyet müdürlüklerinin ülke çağında istihbarat faaliyetleri yapma yetkisine kavuşturulduğunu söylemek mümkündür. Kolluk görevini yapan birimlerin, kolluk faaliyetleri ile ilgili gereken istihbaratı yapabileceği de ortadadır.

¹¹⁶ Murat Yalçın, “*Geçmişten Günümüze İstihbarat Örgütleri*”, Nokta Kitap, İstanbul, 2007, s.66.

¹¹⁷ Karan, a.g.e., s.116.

¹¹⁸ Resmi Gazete, Sayı: 2751, 14 Temmuz 1934.

Öyle ki 1934’de çıkarılan bu kanunla 1985’de ilaveye kadar geçen dönemlerde emniyet personelinin görevlerini yaparlarken ihtiyaç duyulan istihbaratın yasal dayanağını açıklamak zordur. Esas olarak genel emniyetin sağlanmasıyla görevli birimlerin, ifa ettiği kolluk görevleri kapsamında ve sadece bu durumla sınırlı olunması, istihbarat faaliyetleri yapması gerekmektedir. Ek-7 madde ve “2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri” ve “MİT Kanunu” ile “Milli İstihbarat Teşkilatı”na verilen “Devlet-Milli Güvenlik İstihbaratı” görevlerine paralellik gösteren yetkiye sahip olur. Kolluk görevleri ile sınırlandırılması gereken yetkinin, ülke istihbaratına uzanacak biçimde genişletilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü’ne tanınmış olan istihbarat faaliyetleri ile ilgili yetkilerin bir kısmının, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu’nda jandarmaya verildiği görülür İstihbaratla ilgili kanunlarda sınırlama ve faaliyet alanlarının da belirtilmemiş olması nedeniyle hukuksal olarak yetki karmaşasına sebep olduğunu söylemek mümkündür.

4.7.KURUMLARARASI ÇATIŞMA/ÇEKİŞME SORUNU

Milli İstihbarat Teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri arasında iç istihbarat üretimiyle ilgili senelerden bu yana süren çekişme ve rekabetin olduğunu söylemek mümkündür. Kurulların belirlenmesi ve bu kurallara uyulması kaydıyla, rekabetin başarıyı getirdiği bilinen bir gerçekliktir. Özel sektörde rekabetin çok olumlu sonuçlar doğurduğu görülmekte; fakat kamu kurum ve kuruluşlarında bu durumun bazı durumlarda olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir.1987’de Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı’na yurt çapında istihbarat sorumluluğunun verilmesi, Jandarma istihbarat birimlerince icra edilen faaliyetlerin Emniyet istihbaratıyla örtüşme veya kesişmesinin, Genelkurmay Başkanlığı’na bağlı Kara Kuvvetleri İstihbarat Başkanlığı’nın “İç Güvenlik Harekatı”yla ilgili istihbarat üretme gayretlerinin, MİT’in hem dış hem iç istihbaratında görev alması gibi sebeplerden dolayı kurumların arasında çatışma ve çekişmelerin yaşanmasına sebep olmaktadır.¹¹⁹

Kurumlar arasında çekişme ve çatışmalara örnek olarak; Hrant Dink cinayeti sonrasında Emniyet Genel Müdürlüğü istihbarat birimlerinin olayın aydınlatılması için yaptığı çalışmalar sonrasında, Emniyet Genel Müdürlüğü ilgili birimleri ile Jandarma Genel Komutanlığı ilgili birimleri arasında ortaya çıkan çekişmeler bu alana verilecek en iyi örneklerdendir. Bu çekişme ve çatışmalar istihbarat sistemine faydadan ziyade zarar getirmiştir. Mevcut istihbarat sistemindeki kurumların

¹¹⁹ Ateş, a.g.e., s.84.

arasındaki rekabetin faydaya dönüştürülebilmesi için bu alanda çalışmalara ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

4.8.ŞEFFAFLAŞMAMA SORUNU

Hukuk devletinde önemli bir ilke olduğu görülen saydamlık ilkesi gereğince; kurumların yaptığı eylem ve işlemlerle ilgili vatandaşları doğru yönlendirme ve bilgilendirme sorumluluğu bulunur. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'da bu çerçevede düzenlenmiştir. İstihbarat birimlerinden istenen bilgilerde bu kanun kapsamında faaliyet ve görevleriyle ilgili gizliliği ihlal etmemek kaydıyla verilmesi gerekir. Bu konunun ihlali kanunun uygulanmadığı anlamını taşır ki bu da yetkili kişilerin suç işlemesi ve demokrasi ile hukukun üstünlüğünün engellenmesi, şeffaflaşmayla demokratik ortamın oluşmaması durumuna sebep olacağını söylemek mümkündür. Önemli başka bir neden de bazı kurumların gereğinden çok gizlilik uygulamaları ve bu uygulamalar nedeniyle meydana gelen bürokratik engellerdir. Milli İstihbarat Teşkilatı ve diğer istihbarat kurumlarında sivil demokratik denetim ve hesap verebilirlik mekanizmaları bakımından süregelen birçok sorunun olduğunu söylemek mümkündür. 2011 yılında hazırlanan "Avrupa Birliği İlerleme Raporu'nda başta istihbarat görevleri olan kurumlar olmak üzere, güvenlik ile ilgili kurum ve kuruluşlarda hesap verebilirlik ve şeffaflık konularında eksikliklerin olduğu belirtilmiştir.¹²⁰

4.9. DENETİM PROBLEMLERİ

Burada öncelikle yürütme denetiminden bahsetmek gerekir. İstihbarat kurumlarının bağlı olduğu makamlar tarafından denetlenmesidir. Gerekli olup olmadığı tartışılma konusu olsa da yürütmenin denetiminde risklerin olduğu görülmektedir. Öncelikle iktidarlar kamu görevlilerinin toplamış olduğu bilgileri kendi mülkiyetimiş gibi sahiplenmesinden kaynaklı büyük ketumiyet riskinin olduğunu söylemek gerekir. Bunun yanında istihbarat servislerindeki bilgi toplama kapasiteleri, iktidarın politik rakipleriyle ilgili bilgi edinebilmesi gibi iç politik hedefler kapsamında kullanılma riski de vardır. Bu sebeple istihbarat birimlerinin işleri, iktidarların bu tarz uygun olmayan isteklerini reddetmeyle ilgili güvenceye kavuşturulması gerekmektedir.

ABD görülen yürütme denetiminin, "Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC)" ve "Müşterek İstihbarat Topluluğu Komitesi" tarafından icra edildiği görülmektedir. Bunun yanında, ABD yürütme kapsamında, "Özel Hayatın Gizliği" ve "Kişisel

¹²⁰ Ateş, a.g.e., s.87.

Özgürlükleri Gözetim Kurulu” isminde bağımsız olan bir kurulun, temel özgürlük ve hakların korunması anlamında hazırlamış olduğu raporlar ile hükümete de danışmanlık yaptığı görülmektedir.¹²¹ Senato bünyesinde cumhuriyetçilerin adaylarını onaylamayla ilgili olarak göstermiş olduğu direnç sebebiyle beş yıl işlevsiz kaldığı görülen bu kurulun etkinliğinin üzerine birçok şikâyet gelse de, kurulun, 2013 yılında “Snowden”in ifşaatlarının ardından ortaya çıkan dinlemelerle ilgili kapsamlı raporun bir gelişme olarak görülmesi önemlidir.¹²² İngiltere’deyse, Başbakan 2002 yılından bu tarafa, istihbarat teşkilatlarının “Güvenlik ve İstihbarat Koordinatörü” vasıtası ile gözetim altında bulundurulduğu görülmektedir.

Türkiye’deki mevzuata göre istihbarat birimlerinin yürütme denetimi, bağlı oldukları bakanlıklardaki teftiş kurulları “Başbakanlık Teftiş Kurulu” ve Devlet Denetleme Kurulu’nun aracılığıyla yürütülmesi mümkündür. Bu tür denetimlerin pratik anlamda istisnai uygulama düzeyinde olduğunu belirtmek gerekir. Uygulamada yürütme denetiminin diğer denetim yöntemlerine göre etkin olmadığını söylemek gerekir. Bu sebeple, istihbarat kurumlarının demokrasilerde denetim yürütme, yasama ve yargı organlarının birlikte ortaklaşa yapmaları şeklinde eğilimi olduğu görülmektedir.¹²³

Bütün bunların yanında istihbarat hizmeti ve sağlayıcılarının gözetim, denetim ve kontrolünün sağlıklı olarak yürütülmesi, onlardan verimli olarak faydalanmak yasama ve yürütmenin ortak sorumluluğu olan ya da olması gereken görevler arasındadır. Modern ve gelişmiş ülkelerde genel olarak bu dengenin gözetildiği görülmektedir. İstihbarat teşkilatlarının vazife alanların bakılarak ilgili bakanlıklar kapsamında yer aldığı ve vazife alanlarının güzel tanımlandığı görülmektedir. Bunların milletvekili kontrol ve denetimi sağlayan komitelerin olduğunu belirtmek gerekir. İstihbarat komitelerinin bu birimlerin uygulama ve politikalarının gerek belirlenme ve gerekse de kontrol ve denetiminin üzerinde önemli yetkilerinin olduğunu söylemek mümkündür.¹²⁴

Türkiye’de istihbarat teşkilatlarının denetlenme durumu, 2937 sayılı Kanunu’nun 26. maddeye yapılan ek düzenlemeyle birlikte Başbakan’ın iznine bağlandığı, ve yine 15 Ağustos 2017 tarihinde toplanan Bakanlar Kurulu’nca, Anayasa’nın 121’inci maddesi ile 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 4’üncü maddesine göre alınan kararlar doğrultusunda hazırlanan 693 ve 694 sayılı KHK kapsamında Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu’nun

¹²¹ Roger George ve Kline Robert, “*Intelligence and the National Security Strategist*” Rowman & Littlefield. 2005, s.572.

¹²² <http://www.theguardian.com/politics/2002/jun/21/uk.military> (Erişim tarihi: 01.12.2017).

¹²³ Güler, a.g.e., s.64.

¹²⁴ Ertan Beşe, “*İstihbarat Hizmetlerinde Denetim Sorunu*”, <http://sde.org.tr/tr/author/detail/istihbarat-hizmetlerinde-denetim-sorunu/41> (Erişim Tarihi: 04.12.2017).

3'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan "Başbakan'a" ibaresi "Cumhurbaşkanı'na" şeklinde değiştirilmiş ve bu madde ile Başbakana'a bağlı olarak kurulan Milli İstihbarat Teşkilatı'nın, Cumhurbaşkanı'na bağlandığı görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun istihbarat teşkilatlarını denetlemelerinde hiçbir yasal engelin olmamasıyla beraber, bu kurulun istihbarat birimleri denetiminde kullanılmadığı görülür.

Teşkilatın denetiminin yalnızca kendi iç teftiş kurullarıyla birlikte ve Başbakan'ın tasarruflarına bağlı bir şekilde yapılmaktadır.¹²⁵ Kanunda bulunan 26. Madde, "17 Şubat 2012 tarihli" ve "6278 sayılı kanun" ile değiştirilerek aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Milli İstihbarat Teşkilatı mensuplarının veya belirli bir görevi ifa etmek üzere kamu görevlileri arasından Başbakan tarafından görevlendirilenlerin, görevlerini yerine getirirken, görevin niteliğinden doğan veya görevin ifası sırasında işledikleri iddia olunan suçlardan dolayı ya da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250. maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan Ağır Ceza Mahkemelerinin görev alanına giren suçları işledikleri iddiasıyla haklarında soruşturma yapılması Başbakan'ın iznine bağlanmıştır.¹²⁶ (Bu maddelerin 693 ve 694 sayılı KHK'lar ile Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nunda yapılan değişiklik ile "Başbakan" ibaresinin yerini "Cumhurbaşkanı" olarak değiştirildiğinin bilinmesi gerekir.) Bu kanun ile Milli İstihbarat Teşkilatı çalışanlarının görevlerinde güvence altında olduklarından daha aktif ve kararlı çalışabilecekleri ortam sağlanmış olmakla birlikte, kurumun denetimi açıdan değerlendirildiğinde, suiistimallere imkan verebileceğinden hesap verebilirlik durumunun ve denetimin artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışma şekli ile yetkilerin de artmasıyla birlikte istihbarat aktivitelerinin hukuk kuralları ve insan haklarıyla ters düşme olasılığını da arttırmıştır. Öğrenilen bilgilerin istismar edilme durumu, normal şartlarda siyasi ve toplumsal muhalefetin karşısında kullanılması doğru olmayan istihbarat aktivitelerinin siyasi bakımdan tehlikeli ve mahsurlu kılabilmektedir.¹²⁷ Dolayısıyla da, demokratik rejiminde bir gereklilik olan, istihbarat teşkilatlarının özellikle demokratik denetimleri için mekanizmaların oluşturulması ve bu mekanizmalar içerisinde, yürütme, yasama ve yargı organlarının yer alması gerekmektedir. Ayrıca bu denetim mekanizmalarına medya ve sivil toplumun da dahil olması önemlidir. Aynı gereklilik ve prensipler, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik

¹²⁵ Murat Yetkin, "*İstihbarat Örgütlerinin Demokratik Denetimi*", <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/istihbarat-orgutlerinin-demokratik-denetimi-1079635/>(Erişim Tarihi:04.12.2017).

¹²⁶ Resmî Gazete, Sayı:28645, 12 Mayıs 2013.

¹²⁷ Hans Born ve Ian Leigh, "*İstihbaratı Hesap Verebilir Hale Getirmek-İstihbarat Teşkilatlarının Gözetiminde Hukuki Standartlar ve En İyi Uygulamalar*", (Çeviren Zeynep Demirsü), TESEV Yayınevi, İstanbul, 2008, s.29.

Komutanlığı ve diğer istihbarat birimleri içinde geçerliliğini korumalıdır. Telekomünikasyon Kurumu Başkanlığı'nda iletişim ile bilgileri tek merkezden gerçekleştirmekte ve görevlerinin arasında istihbarat toplanarak, değerlendirilerek paylaşımı da bulunduğu göre aynı denetimlere tabi tutulmalıdır.¹²⁸

4.10. EKONOMİK SORUNLAR

Milli İstihbarat Teşkilatının 2011 yılından 2016 yılına kadar 5 yıllık bütçe rakamları gösterilmiştir. Milli İstihbarat Teşkilatı'nın özellikle 2016 yılında bütçesinin yüzde 47 artış ile 1,6 milyar Türk lirasına çıkarıldığı görülmektedir.

Tablo-4 MİT'in Yıllık Bütçesi (YTL / TL)¹²⁹

YIL	BÜTÇE
2016	1.6 milyar
2015	1.1 milyar
2014	1.06 milyar
2013	995 milyon
2012	776 milyon
2011	665 milyon

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi kurumun yıllık bütçesinin beş yıl içinde üç katına yakın arttığı görülmektedir. Bugüne gelene kadar Milli İstihbarat Teşkilatındaki bütçe artışları kurumun gelişmesinde ve başarısına kuşkusuz fayda sağlamaktadır. Özellikle yukarıda belirtilen beş yıllık süre içerisinde bütçe artışıyla orantılı olarak alt yapıda yapılan çalışmalar ve teknolojik alanda yapılan çalışmalar sayesinde Milli İstihbarat Teşkilatı araç gereç malzeme açısından yeniden yapılandırıldığı görülmektedir. Yetkililerin ifadelerine bakıldığında 2014 yılı itibari ile Milli İstihbarat Teşkilatı bünyesinde 8 bin kişi çalışmaktadır. Personelin çoğu tercüman, analist ve yardımcı hizmetler yapan görevliler oluşmaktadır. Mili İstihbarat Teşkilatı yine 2014 yılında kanunlardan aldığı yetkiyle ilgili soruşturmalar kapsamında 2473 teknik takip yaptığı, bu faaliyetlerin genel olarak terörizm ve

¹²⁸ Aytar, a.g.m., s.14.

¹²⁹ MİT'in bütçesi yüzde 47 arttı, *Hürriyet*, 27 Ocak 2016, s.4.

casusluğu kapsadığı gör÷lmektedir. Ayrıca kamu kurum/kuruluşların kayıtları ve yaptığı mahalli araştırmalarla, ilgili birimlerden gelen 250 bin kişinin arşivleri araştırmış ve güvenlik tahkikatları yapılmıştır.¹³⁰

Yukarıda gösterilen tabloda bütçe artışları Milli İstihbarat Teşkilatının gelişmesi açısından son derece önemlidir. Tabloda sunulan 5 yıllık dönemde bütçe rakamlarının kayda değer şekilde arttığı gör÷lmektedir; fakat Milli İstihbarat Teşkilatı'na yıllara göre ayrılan bütçe artış oranlarını yüksek olması ihtiyaçların tam anlamıyla karşılanıyor anlamına gelmemekte, gelişmiş ÷lkelerin istihbarat teşkilatlarına ayırdıkları bütçelerin ÷lkemize göre çok daha ileride olduğunu belirtmek gerekir. Bu durum Milli İstihbarat Teşkilatı'nı başarılı olarak kabul gören gelişmiş ÷lke istihbarat teşkilatlarıyla mukayesede geride bırakmaktadır. Yine son dönemlerde Milli İstihbarat Teşkilatına ayrılan bütçe sayesinde telsiz, otomobil, dinleme cihazları ve müstakil binalar gibi Milli İstihbarat Teşkilatı'nın temel istihbarat sorunları çözülmüş olmakla beraber uzaya dayanan istihbarat sistemleri ve programlarında ÷lkemizin istenilen seviyede olmadığını belirtmek gerekir.

¹³⁰ MİT'in personel sayısı ve bütçesi açıklandı, **Radikal** 23 Şubat 2014, s.5.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye Cumhuriyeti'nin jeopolitik konumu, bulunduğu coğrafya ve özellikle sınır ülkelerdeki mezhep çatışmaları ülkenin güvenlik hassasiyeti artırmaktadır. Zengin petrol kaynaklarının bulunduğu bu bölgede, gelişmiş ülkelerin hâkimiyet arayışları bölgedeki iç çatışmaların ana sebebi olduğu söylenebilir. Bu kapsamda Türkiye'nin büyük güç merkezlerinin arasında sıkıştığını söylemek mümkündür. Türkiye'nin böylesine stratejik öneme sahip bir konumda oluşu güvenlik açısından büyük riskleri de beraberinde getirmekte dolayısıyla da ülkemizin istihbarat teşkilatlarına büyük görevler düşmektedir. Tabi günümüzde istihbaratın sadece güvenlik açısından değerlendirilmesi eksik olacaktır. İstihbarat ekonomik ve siyasi alanlarında ve ülkenin istikrarın sağlanmasında büyük önem arz etmektedir. Avrupa Birliği süreci ve Amerika Birleşik Devletleri'nin müdahaleleri etkisiyle birlikte yaşanan gelişmelere bakıldığında, Türkiye'nin kendi güvenlik sorunlarının çözülmesinde karşılaştığı dış kaynaklı ekonomik ve siyasi baskıların olduğu görülmektedir. Strateji ve politika üretiminde yaşanan sıkıntılarının yanı sıra ülkenin yumuşak gücünü oluşturacak olan sivil kabiliyetlerin geliştirilemediğinin görüldüğü gibi, dış fonlar ile yönlendirilen sivil toplum kuruluşlarının bazılarının bozucu ve zarar verici özelliklerle kendilerinin bizzat güvenlik sorunu olduğu söylenebilir. Bu kuruluşların faaliyetleri yakından izlenmesi ve etkilerinin yok edilmesi gerekir. Ülkemizde bulunan bütün bu riskleri bertaraf etmenin yolu ise başarılı bir istihbarat topluluğu ve teşkilat yapılanması oluşturmaktan geçmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut istihbarat yapısı ve sistemi incelendiğinde; iç istihbarat ve dış istihbarat ayrımının yapılamamış olması ve buna bağlı olarak teşkilat yapılanmalarının teşkil edilememiş olması, teknolojik imkanlardan yeteri kadar yararlanılmaması ve uzay sistemleri dahil ayrılan bütçenin yeterli olmayışı, yasal yetkilerin sınırlı oluşu, personel eğitimi ve mevcudunda yaşanan aksaklıklar ve en önemlisi istihbarattan sorumlu kurumlar arasında bulunan bilgi paylaşımı ve koordinesinin olmayışı istihbaratta başarıyı elde etmemizin önündeki engeller olduğu görülmektedir. Başarılı olduğu tüm dünyaca kabul gören Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı CIA, yapısına bakıldığında karmaşık bir istihbarat teşkilatlanması görülmekle beraber faaliyetleri incelendiğinde başarısı gün yüzüne çıkmaktadır. Bunun sebebi ise ülkemizde istihbarat teşkilatlarında görülen aksaklıkların birçoğunun CIA'da görülmemekte olmasındandır. Bunun yanında CIA dahil hiçbir istihbarat teşkilatının kusursuz olmadığını belirtmek gerekir. CIA işleyiş bakımından meydana gelebilecek olaylar hakkında öngörülü olarak hangi alanda ne gibi çalışmalar yapacağını belirlemesi ve alanda proaktif olarak gerekli tedbirleri

aldığı görülmektedir. Ülkemizde bulunan Konsolosluklar aracılığıyla kendi ülke vatandaşlarını meydana gelebilecek olan terör eylemlerine karşı uyarılması bunun en iyi örneklerindedir. CIA tespit ettiği bilgileri ilgili birimlerine aktararak, yapmış olduğu paylaşımlar neticesinde güvenlik zafiyetlerinin önüne geçilmektedir. Türkiye’de ise istihbarat faaliyetleri olaylar vuku bulduktan sonra başladığı görülmektedir. Ülkemiz istihbaratının reaktif sistem yapısı, kendi güvenliği ve çıkarlarının korunması için önlemler alınması yerine başka ülkelerdeki politikalara göre pozisyonunu belirlemek durumunda kalması anlamına gelmektedir. Güvenlik kurgusu içerisinde hükümet, asker, sivil, araştırma merkezleri ve üniversiteler gibi sürece katkıda bulunan aktör veya kurumlar dahilinde entegrasyon ve kurgu olmadığından strateji ve politika üretme konusundaki sıkıntıların devam ettiği görülmektedir. Ülkedeki en önemli sorunun kendi çıkarlarına uygun olan roller belirleyememe olduğunu da belirtmek gerekir.

İstihbarat mekanizmaları arasındaki koordinasyonun uyumlu olması hem bilgilere erişimin kolaylaşmasında hem de maliyeti düşürücü etkisinin olacağını söylemek mümkündür. Önemli olan konulardan biri İstihbarat teşkilatlarının birlikte çalışmalarının sağlanması, birbirleri ile çekişmelerin bir kenara bırakılarak bilgi paylaşımına geçilebilmesidir. MİKK’ nun kuruluşu ve olumlu sonuçların alınmasıyla birimin bütün ülkede faaliyetlere başlamasına karar verilmiştir. Yapılan uygulamalarda İstihbaratın eşgüdümlü ve koordineli bir şekilde yürütülmesi için azami gayretin gösterilmesi gerekir. İstihbarat sistemindeki koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan sorunların hem dolaylı hem de direkt ülke vatandaşlarının mağdur olmasına neden olması istihbarat teşkilat sisteminin imajını olumsuz olarak etkilemektedir. Güvenlik güçlerinin doğru olmayan istihbarat ve koordinasyon eksikliği sebebiyle kamu düzeni ve halkın olumsuz etkilenmesine yol açan uygulamalar içinde olabileceğini belirtmek gerekir. İstihbarat teşkilatlarının hem istihbarat faaliyetleri yapma hem de istihbarat kurumlarının diğerleriyle yüksek koordinasyon içinde olma zorunluluğu vardır.

Ülkenin strateji ve politika oluşturma ve uygulama durumunun önünün açılmasını sağlayacak biçimde Milli Güvenlik Kurulu, ülkemizin dış ve iç güvenliğinin ortamını şekillendirilmesi konusunda meşru çatının oluşturması gerekmektedir. Bu kapsamda ülkedeki bütün istihbarat faaliyetlerinin koordinasyonlarından sorumlu olan “Ulusal İstihbarat Başkanlığı”nın kurulması da önerilebilir. Bunun yanında MİT yasasının değiştirilmesi, görevleriyle ilgili olarak meşruiyetin sağlanmasını için hukuksal boşlukların doldurulması gerekir. Özellikle gizlilik prensiplerine riayet edilecek biçimde gereken yasama ve hukuki denetimin sağlanması da önemlidir. Son dönemlerdeki gelişmelerle birlikte birçok yasa düzenlenmesi yapılırsa bile

istihbarat kurumları yasa dışı telefon dinlemelerinin önüne geçememiş FETÖ/PDY terör örgütü tarafından bu alanın istismar edildiği görülmüştür. Aile hayatına saygı ve özel hayatın gizliliğini bireye özgü olan temel hakların ihlal edildiği de görülen bir gerçektir. Bu durumun ülkenin üst makamlarında bulunan kişilere kadar uzanmasıyla birlikte milli güvenliğin de tehlikeye sokulduğu görülmüştür. Yaşanılan olayların, ulusal güvenliğin korunabilmesi için kurulan istihbarat kurumlarının faaliyetleri ile ulusal güvenliğin tehdit etme durumlarına kadar gelişi, istihbarat kurumlarının üzerinde tarafsız ve bağımsız özel bir yargı denetimini zorunlu hale getirmiştir. İstihbarattaki etkinlikler, gizliliklerin korunma ve meşruiyetlerine bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Diğer taraftan, istihbarat kurumları ve faaliyetlerinin; belli ölçülerde denetim ve şeffaflığa açık olması hem kamu için hem teşkilatların toplum içinden kopmama ve gelişimlerinin de sağlanabilmesi için zaruri ihtiyaçlardır. Bu sebeple Türk istihbarat kurgusu kapsamında her çeşit stratejik bilgi ve eylem ilişkisini oluşturabilecek hiyerarşik bir yapılanmanın sağlanması ve buna uygun olarak hukuki süreçlerin edinilmesi önerilebilir.

Son dönemlerde ülkemizde yaşanan istihbarat zafiyetlerinin MİT' in imajını zedelediği görülmektedir. Özellikle basında çıkan MİT'in değişmesi kapsamındaki haberlerin, yıllardır devam eden değişim gayretlerinin bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Basında çıkan haberlerde operasyon yapabilecek gücü olmadığı belirtilen Milli İstihbarat Teşkilatı bugüne kadar operasyonel alanda sadece beş bölge başkanlığı ile sınırlı sayıda yurt dışı birimi olması önemli bir sıkıntıdır. Saha ve fiziki istihbaratları topladığı görülen saha elemanlarının büyük bölümü bu başkanlığın bünyesinde görev almaktayken yeni yapılanmayla saha istihbaratıyla teknik istihbaratı toplayan birimlerin İstihbarat Başkanlığı bünyesinde birleştirilmesi, istihbarat analiz kabiliyetinin artırılması amacıyla yapıldığı görülmektedir. MİT'teki personel sayılarının da kısıtlı olması kurumun asli görevlerini yapmasının önünde bulunan en önemli sorunlardandır.

Yurt dışı yapılanmasında yaygınlığın olmaması ve buralarda görevli birimlere kısıtlı bütçenin verilmesi MİT'in yurt dışındaki istihbarat kabiliyetlerini komşu ülkeler dışarısında Dışişleri Bakanlığı'na da bağımlı duruma getirmiştir. Oysa son elli yıl içerisinde istihbarat servislerinde büyük değişimler yapılmış, yeni güvenlik ortamlarına adapte olabilmek amacıyla teknolojiyi de kullanarak birbirleriyle yarışır hale getirilmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinden sonra istihbarat alanında reform girişimlerinin yalnızca teşkilat düzenlemeleriyle istihbarat kurumlarının ilerleyemeyeceğini göstermiştir. İstihbaratta yapılan reformların prosedürel değişimlerden ziyade, istihbarat birimlerinin yeni durumlara adapte olmalarını sağlayacak kültürel değişimler gerektirmektedir. Diğer taraftan istihbarat kurumları

ve bireysel anlamda belirleyici ya da aktif konumdaki bir çok istihbaratçının; kanun uygulayıcılarla sıklıkla karşı karşıya geldiğini belirtmek gerekir. İstihbaratın, hukukla anlaşılması ve ilişkilerinin geliştirilmesinin hayati bir ihtiyaç olduğu aşikardır. İstihbarat teşkilatlarının gelişimi sağlamak ve ekonomik, siyasi ve teknik istihbarat kabiliyetlerinin artırılması için özel sektör, akademik çevre ve araştırma kurumlarıyla daha fazla işbirliği yapılması sağlanmalıdır. İktidarın herhangi bir baskısı olmaması içinde MİT bütçesinin özerk duruma getirilmesi önerilebilir.

MİT personelinin özellikle yurt dışındaki personel oranının artırılması gerekir. Personelin eğitimindeki kalitesinin de artırılabilmesi için MİT Akademisi kurulması önerilebilir. Bu konuda diğer eğitim kurumları ve üniversitelerle işbirliğinin yapılması da önemlidir. Personellerin görevlendirilmesi konusunda saha ve karargah görevleri, yurt içinde ve dışında dengelenmesini sağlayacak biçimde rotasyonun uygulanması gerekmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatı'ndan sonra etkin olarak istihbarat faaliyetleri yürüten Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personellerinden kurum içi sınavlarla istihbaratçı temini yapılmalı, bir kısım personeli koruyarak bu branşta rahat görev yapsın mantığıyla istihbarat kadrolarına rast gele personel atama yapılmasının önüne geçilmeli, liyakat ön planda olmalıdır. Diğer kurumlarda istihbaratçı olmaya hak kazanan personelin MİT Akademisi'nde hızlandırılmış bir eğitimden geçirilmesi bu kurumlarda çalışan personelin istihbarat alanında aynı müfredatta eğitim almaları anlamına gelecektir ki bunun da profesyonelleşmenin önünü açacağı değerlendirilmektedir. Bu sayede ülkemizde faaliyet gösteren istihbarat teşkilatlarındaki personelin aynı eğitimi alması sağlanarak nitelikli personel temini elde edilecektir. Ayrıca MİT haricindeki diğer kurumlarda branşlaşma getirilerek istihbarat birimlerinde görev yapan personelin tayin olduklarında yeni görev yerlerinde aynı kadrolara atanarak kalifiye personelin aynı işi yapması sağlanabilir.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı istihbarat faaliyetlerinin kanun uygulayıcı istihbaratıyla sınırlandırılması; görev ve sorumluluklarının açık bir şekilde belirlenmesi yoluyla görev alanlarının da İçişleri Bakanlığının 3152 sayılı Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu dışında fiilen genişleme durumun da önüne geçilmesi önerilebilir. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün siyasal iktidardan etkilenmemesi için üst düzey tayinlerinin Türk Silahlı Kuvvetleri'nde olduğu gibi, kendi bünyesinde "Polis Şurası" tarafından yapılabilmesi için gereken yasal düzenlemelerin yapılması gerekir. Bu düzenleme kurumun kendi içerisinde çalışmalarında özgüven sağlayacak istihbarat faaliyetlerinde gerektiğinde bürokratlar hakkında dahi gerekli araştırmaları yapmalarına imkan sağlayacaktır.

Burada dikkat edilmesi gereken bu kurumların yasal çerçevesinin dışına çıkmamaları, şeffaf ve denetlenebilir olmalarıdır.

Türkiye'nin güvenlik önceliklerinin en başında devlet yapısını; geleneksel kültür değerlerine bağlı kalarak Atatürk İlkeleri doğrultusunda ulusal bilinç, çağdaşlaşma, ve hukukun üstünlüğüne dayanan dokularının daha da güçlendirilmesinden geçmektedir. Bununla birlikte dış merkezlerin ülkenin güvenliğini olumsuz olarak etkilerinin giderilmesi için tedbirlerin alınması, bozucu özellik taşıyan dış kaynaklı sermaye, medya, sivil toplum, vakıf, dernek ve ajan bağlantılarını yok edilmesi gerekir. Ulus devlet yapısının daha da güçlendirilerek büyük güç olarak bölgesel ve küresel roller edinebileceği yeni politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'nin güvenlik alanında hatalı veya eksik bilgilendirmeler neticesinde yanlış kararların alınmasının önüne geçebilmek ve tepki odaklı politikalar yerine etki odaklı politikaların üretilebilmesi için ülke istihbaratının ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yeniden yapılandırılmasının gerektiği söylemek mümkündür Arzu edilen bu niteliklerin ülkemize kazandırılabilmesinin için sürekli olarak kendisini yenileyen aktif başarılı bir istihbarat teşkilatı ve sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Başarılı bir istihbarat topluluğu oluşabilmesi içinde ülkemizin bir an evvel yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde radikal değişikliklere gitmesi gerekmektedir. Ülkemizde istihbarat alanının daha işler ve daha başarılı hale gelmesine yardımcı olması için, akademik çalışmalara ilave yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğunun bilinmesi gerekir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ALTUN Hasan Mutlu, "Terör, Güncel Olaylara Hukuksal, Sosyolojik ve Tarihsel Yaklaşım", Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

AYDIN Nurullah, "İstihbarat ve İstihbaratçı", Paraf Yayınları, İstanbul, 2010.

BAHAR İlhan, "Teşkilat-ı Mahsusa MİT ve İstihbarat Örgütleri", Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2009.

BAYRAMOĞLU Ali, İNSEL Ahmet (Editör), "Almanak Türkiye 2006-2008 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim", TESEV Yayınları, İstanbul, 2009.

BORN Hans ve LEIGH Ian, "İstihbaratı Hesap verebilir Hale Getirmek-İstihbarat Teşkilatlarının Gözetiminde Hukuki Standartlar ve En İyi Uygulamalar", (Çeviren Zeynep Demirsu), TESEV Yayınevi, İstanbul, 2008.

ÇINAR Bekir, "Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör", Sam Yayınları, Ankara, 1997.

DEMİREL Emin, "Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler", IQ Yayıncılık, İstanbul, 2005.

GEORGE Roger, ve Robert KLİNE, Intelligence and the National Security Strategist. Rowman&Littlefield. 2005.

HERMAN Michael, "Intelligence Power in Peace and War", Cambridge University Press, Cambridge, 1999, s.21.

GÖZÜBÜYÜK Şeref, "Yönetim Hukuku", Sevinç Matbaası, Ankara, 1989.

GUDGİN Peter, "Military Intelligence", Great Britain: Sutton Publishing, 1999.

İLTER Erdal, "Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi", MİT Basımevi, Ankara, 2002.

İYİAT Bora, "Hunlardan Günümüze Türk Derin Devleti", Ankara, Kripto, 2008.

KARAN Kaya, "Türk İstihbarat Tarihi", Turuva Yayınevi, İstanbul 2008.

KARATAŞ Halil, "Devlet Güvenliği ve İstihbarat", Kenan Ofset", İstanbul, 2009.

KENT Sherman, "Stratejik İstihbarat", ASAM Yayınları, Çeviren: Yasemin Özbek ve Nazım Şükrüoğlu Ankara, 2003.

KILIÇ Ecevit, "Özel Harp Dairesi ve Türkiye'nin Gizli Tarihi" Güncel Yayıncılık, Ankara, 2008.

ÖZDAĞ Ümit, "İstihbarat Teorisi", Kripto Yayınları, Ankara, 2010.

ÖZDEMİR Hikmet, "Rejim Ve Asker", AFA Yayınları, İstanbul 1989.

ÖZKAN Tuncay, "MİT'in Gizli Tarihi", 13. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

PERLE Richard ve FRUM David, "An End to Evil: How to Win the War on Terror", Ballantinepress New York, 2004.

RİCHELSON T. Jeffrey, "The U.S. Intelligence Community", Colorado, 2008, WestviewPress, ss. 15-16.

RİCK E.Thomas E. "Generaller II.Dünya Savaşından Günümüze Amerikan Askeri Komutası". (Çev. Ali ATAV), Ankara: Buzdağı Yayınevi,2015.

SİNGER W. Peter , "Robotik Savaş 21, Yüzyılda Robotik Devrim". Buzdağı Yayınevi Ankara 2015 s. 79.

ŞİMŞEK Erdal, "Türkiye'de İstihbaratçılık ve MİT", Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2004.

TURAN Hakan, "Gizli Servisler", Kalipso, İstanbul, 2010.

Türkçe Sözlük, "Türk Dil Kurumu Yayınları", 11.Baskı, Ankara 2011.

TÜRKOL Berkay Sadi, "Büyük Kulaklar Casusluk-İstihbarat Örgütleri", Kariyer Developer Yayıncılık, İstanbul, 2010.

TZU Sun, "Savaş Sanatı", Çev. Şule Kılıçarslan, Form Yayınları, İstanbul, 1992.

URHAL Ömer, ACAR Ünal, "Devlet, Güvenlik, İstihbarat, Terörizm", Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

URHAL Ömer," Kamu Güvenliği Açısından İstihbarat ve Örgütlü Suçlar". Ankara. Adalet Yayınevi, 2008.

ÜNLÜ Ferhat, "Milli İstihbarat Teşkilatı", Ümit Cizre (EDİTÖR), Almanak Türkiye 2005: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006.

YALÇIN Murat," Geçmişten Günümüze İstihbarat Örgütleri", Nokta Kitap, İstanbul, 2007.

YILMAZ Sait, " ABD İstihbaratı 1947-2013", Kripto Yayınları, Ankara 2014.

YILMAZ Sait, "21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat" (2. Baskı). İstanbul: Milenyum Kaynakları, İstanbul 2007.

YILMAZ Sait," Güvenlik ve İstihbarat", Alfa Yayınları Basımevi, Ankara, 2006.

YÖRÜKOĞLU Tahir, Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e Türk İstihbarat Tarihi, Etap Yayınları, İstanbul, 2010.

ZEPEZUER Mark, "CIA'nın Büyük Operasyonları", (Çev.: Hasan Bögün), Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996.

DERGİLER

ÇAĞRI Erhan, “Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü ve Bugününe Kısa Bir Bakış”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, CİLT: XXI Sayı: 202.

HAKYEMEZ Yusuf Şevki, “Demokratik ülkelerde milli güvenlik politikasının belirlenmesi ve Türkiye”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt:7, sayı:3-4 2003.

KAHN David, “İstihbaratın Tarihsel Teorisi”, Avrasya Dosyası Üç Aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi istihbarat Özel, Yaz 2002, Cilt: 8, Sayı: 2, s. 5-20.

TÜRKMEN İlhan, “Ulusal Kamu Politikalarında İstihbaratın Rolü Ve Etkisi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar” Dergisi, Cilt Sayı: 36 Volume: 8- Şubat 2015.

YAKIN Aziz, “İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele”, İkinci Baskı, Dışişleri Akademisi Yayınları S. 3, Ankara, 1969.

TEZLER

ALSANCAK Hasan, “İstihbarat Kavramının Yeni Görünümü ve Türkiye’deki Uygulamaları”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ATEŞ Hasan, “Kamu Güvenliğinde İstihbarat Sisteminin Değerlendirilmesi”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

ERCAN Hasan “Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı”, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

GÜN Çağlar, “Ulusal Güvenlik Politikalarının Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü Ve Önemi”, Ankara 2014. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

GÜDÜK Fatih, “Türk Askerî İstihbarat Yapısı Ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir Öneri: ABD örneği”, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara – 2016. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

TURHAN Mahmut, “Dünya ve Yönetim Anlayışındaki Değişmeler Doğrultusunda İstihbarat Sistemlerinde Yeniden Yapılanma Gerekliliği”, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2004. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

YÜCELİK Rabia, “Ekonomik İstihbarat Modelleri Ve Türkiye İçin Öneri”, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, 2015. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

GAZETERDEN ALINMIŞ MAKALELER

“MİT’in bütçesi yüzde 47 arttı”, Hürriyet, 27 Ocak 2016.

“MİT’in ABD’yi Bile Şaşırtan Operasyonu”, Sabah Gazetesi, 23 Eylül 2014.

“MİT’in personel sayısı ve bütçesi açıklandı”, Radikal, 23 Şubat 2014.

RESMİ YAYINLAR

Resmi Gazete, Sayı: 2751, 14 Temmuz 1934.

Resmi Gazete, Sayı: 25989, 10 Kasım 2005.

Resmi Gazete, Sayı: 27511, 04 Mart 2010.

Resmi Gazete, Sayı:17863, 09 Kasım 1982.

Resmi Gazete, Sayı:286645, 09 Kasım 1982.

İNTERNET KAYNAKLARI

Anayasa Mahkemesi Kararı Esas 2016/6 (Değişik İşler) Karar No: 2016/2 <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/fed37660-5239-4ace-9e31-c36a9b0916a3?ExcludeGerekce=True & wordsOnly=False> (Erişim Tarihi: 10.09.2017).

BERBEROĞLU Oğuz, İç İstihbaratta Aksayan Hususlar ile İlgili Rapor, <http://www.ekodialog.com/Makaleler/ic-istihbaratta-aksayan-hususlar.html> (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

BEŞE Ertan, “İstihbarat Hizmetlerinde Denetim Sorunu”, Ertan Beşe, İstihbarat Hizmetlerinde Denetim Sorunu, <http://sde.org.tr/tr/authordetail/istihbarat-hizmetlerinde-denetim-sorunu/41> (Erişim Tarihi: 04.12.2017).

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Siber Güvenlik Kurulu, <https://www.btk.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/SG-SIBER-GUVENLIK-KURULU> (Erişim tarihi: 21.10.2017).

DEMİRTETPE Turgut, “İngiltere’de Üniversitelerde İstihbarat Çalışmaları”, <http://www.usakgundem.com/yazar/91/ingiltere%E2%80%99de-%C3%BCuniversitelerde-istihbarat-%C3%A7alismalari.html> (Erişim Tarihi:27.11.2017).

Devlet Teşkilatı Veri Tabanı, <http://kamu.basbakanlik.gov.tr:8080/DTVT/#> (Erişim Tarihi: 21.08.2017).

DİLEK Hakan, “MİT’in Tarihi”, 10.02.2012, http://www.sabah.com.tr/fotohaber/gundem/mitin_tarihi?tc=121&albumId=21213 &page=11 5 (Erişim Tarihi: 25.11.2017).

DNI, "Ulusal istihbarat Strateji Belgesi" <http://www.fas.org/irp/offdocs/nis2009.pdf> (Erişim Tarihi: 01.11.2017).

Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığı <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Tarihce.aspx> (Erişim Tarihi:19.07.2017).

EGM, "Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı Teşkilat Şeması", <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Teskilat-Yapilanmasi.aspx> (Erişim Tarihi:06.06.2017).

GÜLER Mustafa, "Türk İstihbaratını Yeniden Yapılandırmak", Milli Güvenlik ve Dış Politika Araştırmaları Merkezi, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2014/04/14/7543/turk-istihbaratini-yeniden-yapilandirmak> (Erişim tarihi: 19.11.2017).

Homeland Security Act, Public Law 107-296, November 25, 2002. <https://www.dhs.gov/creation-department-homeland-security>. (Erişim Tarihi: 09.11.2017).

<https://eksisozluk.com> (Erişim tarihi:20.02.2017).

<https://www.icisleri.gov.tr/misyon> (Erişim Tarihi:10.03.2017).

<http://www.theguardian.com/politics/2002/jun/21/k.military>(Erişim tarihi:01.12.2017).

<https://www.icisleri.gov.tr/bakanligimizin-tarihcesi> (Erişim Tarihi:10.03.2017).

Milli İstihbarat Teşkilatı Resmi Sitesi <http://www.mit.gov.tr/gorev.html> (Erişim tarihi: 20.04.2017).

MİT, Merak Edilenler-Diğer," İç ve Dış istihbaratın ayrılması ne anlama gelmektedir?",http://www.mit.gov.tr/me_diger.html (Erişim Tarihi 16.01.2017).

İstihbarat Çarkı, Milli İstihbarat Teşkilatı,www.mit.gov.tr/merak_edilenler.html.(Erişim Tarihi 02.05.2017).

OĞUZ Samet, Ceyhan Eyüp Burak, Sağıroğlu Şerief "Teknolojinin Casuslukta Kullanılması Ve Karşı Önlemler"<https://www.iscturkey.org/assert/files/2016/03/paper.pdf>. (Erişim tarihi: 04.02.2017).

ÖZTÜRK Müjdat, Gazete2023 18 Ocak 2014 tarihli, <http://www.gazete2023.com/echelon-ve-teknolojik-istihbarat-makale,228.html>(Erişim Tarihi:22.01.2017).

PEHLİVANOĞLU Hamit, Osmanlılarda İstihbaratçılık <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=293931> (Erişim Tarihi:05.04.2017).

SAVAŞ Serkan ve TOPALOĞLU Nurettin. "Sosyal Medya Verileri Üzerinden Siber İstihbarat Faaliyetleri", 9.Uluslararası Bilgi Güvenliği ve Kriptoloji Konferansı, 25-26 Ekim.www.iscturkey.org/assets/files/2016/03/PaperID15.pdf (Erişim Tarihi: 03.03.2017).

T.C. İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni Ve Güvenliği Müsteşarlığı 2015 Yılı Performans Programı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, 2015, <https://www.google.com.tr/url?> (Erişim Tarihi:12.09.2017).

T.C. İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=kdgm> Hakkımızda,(Erişim Tarihi: 12.09.2017).

T.C. Sayıştay Başkanlığı, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, “2012 Yılı Denetim Raporu [https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/ raporlar/.../2012/.../Mit.pdf](https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/.../2012/.../Mit.pdf) (Erişim Tarihi:09.04.2017).

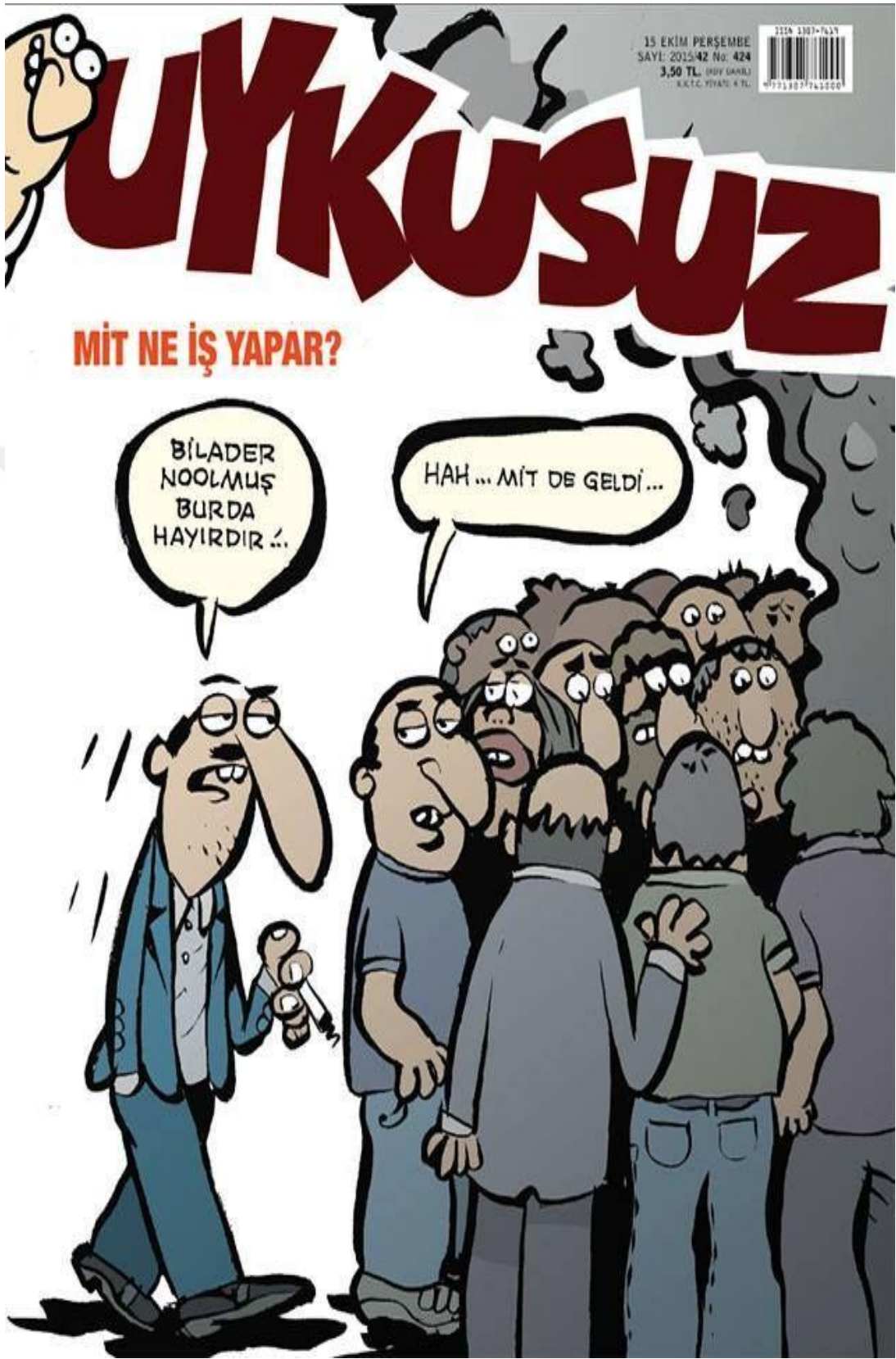
YETKİN Murat, “İstihbarat Örgütlerinin Demokratik Denetimi <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/istihbarat-orgutlerinin-demokratik-denetimi-1079635/>(Erişim Tarihi:04.12.2017).

www.sde.org.tr/tr/authordetail/bulent-orakoğlu-171 (Erişim Tarihi:17.03.2017).

“2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanunu, 1983 [www. mit.gov.tr/2937.pdf](http://www.mit.gov.tr/2937.pdf) (Erişim Tarihi:11.06.2017).

EKLER

MIT'İN YAPISI DEĞİŞİYOR!

MIT GÜÇLENİYOR
DÜNYA DEVLERİ
rahatsız oluyor!

İstihbarat konusunda dünyanın önde gelen ülkeleri **ABD, RUSYA** ve **İSRİL**'in MIT'in güçlenmesinden rahatsız olduğu belirtiliyor...

O isim Türkiye'de
MİT'TEN
IRAK'TA
FİLM GİBİ
OPERASYON!

